GÖTEBORGS · UNIVERSITETS · BIBLIOTEK ·

Allmänna Sektionen

Litt.
Sv.

Sv. 39/1080

Holmgren, Anne-Margrete

FRU STRÅHLE

TIDSBILDER UR TRE SLÄKTLED

AF

MÄRTA BOLLE (pseud.)

STOCKHOLM.
ALBERT BONNIERS FÖRLAG.

GÖTEBORGS STADSBIBLIOTEK

STOCKHOLM.
ALB. BONNIERS BOKTRYCKERI 1894.

I.

Sverige kallas ett fattigt land och är väl så ock i det stora hela, men i vissa fall förefaller det dock rikare än andra. Eller hvar annars ser man t. ex. ett sådant öfverflöd på gamla herresäten som i mellersta och södra Sverige?

Där finnas en mängd stora fideikommissegendomar, byggda som vore de kejserliga lustslott, och massor af vackra herregårdar, som bära prägeln af att välmåga här gått hand i hand med bildning och hemtrefnad genom många släktled.

Bland de stora fideikommissen ligger dock månget som en tung börda öfver en hel släkt. Hvar styfver har måst gå till det nödtorftigaste underhåll af det stora slottet och allt det gamla därinom. Fideikommissarien på en sådan egendom bor som en furste, under det ekonomien för öfrigt är allt annat än furstlig och under det hans syskon kunna lefva, snart sagdt, i armod. Men hela släkten njuter dock minnet

af den tid, då äfven de, eller deras stamfäder bodde under tornprydt koppartak i tio alnars höga rum — visserligen kalla om vintern, men dess svalare om sommarn — rum fyllda af praktfulla möbler och konstföremål från förgångna århundraden och mättade af gamla sägner från fantasifyllda, vidskepliga tider.

Det hvilar en underlig, vemodig stämning öfver dessa från flydda tider och förhållanden kvarstående, åldriga boningar. De passa icke för denna tiden, oftanog icke heller för de unga släkten, som växa upp inom deras murar.

Man lefver icke ostraffadt sin hela ungdomstid i daglig och stundlig påminnelse om svunna tiders och stamfäders storhet. Också har mer än en odåga till man utgått ur en dylik stolt borg, själf dådlös, flytande på minnet af sina förfäders bedrifter, och mer än en för lifvet föga lämpad, romantisk och blodlös kvinna.

På de mindre, gamla herresätena — de, som genom jordens afkastning kunna hållas i godt stånd — där är det man finner det äkta svenska herregårdsvälståndet. Där ses praktiskt arbete och bildning i lycklig förening — där mötas forntid och framtid — och ur denna blandning af gammal kultur och nya idéströmningar utgå sunda släkten med aktning både för kroppsarbete och för bildningens förfining.

*

En af de fina, späda kvinnovarelser, som växt upp under koppartak, var Louise Bolle, gift med

kapten v. Ihlen, ägare till Mällösa gård — ett mindre herresäte.

Hon kunde egentligen icke kallas olycklig i sitt äktenskap, men heller icke lycklig.

Vid sitt första inträde i det nya hemmet fick hon en känsla af, att taken tyngde henne öfver hufvudet, att väggarna stodo tryckande nära inpå henne. Denna känsla öfvergaf henne aldrig. Icke heller hade hon kunnat öfvervinna den motvilja, som ingjutits hos henne i barndomshemmet mot allt handläggande vid husets praktiska göromål. Det hade varit strängt förbjudet för de unga fröknarna att sticka sin näsa i köket. Där fick man röda händer och simpla fasoner — det gick bara an för husmamseller och jungfrur.

Ofta kände hon också en tärande saknad efter den vida utsikten uppe från tornet på Bollenäs, där man såg de stora lindarnas rika kronor under sig och där den öppna fjärden låg för ens fötter, som en bred väg ut till det okända. Hon längtade efter den stora, mörka parken, där hängbjörkarnas sus och vågornas plaskande slag emot stranden stilla samklingat med hennes underbara känslor, när hon i sin ungdom gick där och drömde om en riddare med fjäder i hatten, som en dag skulle komma och hämta henne på sin hvita springare — — —.

När hon vid tjugofem års ålder förlofvade sig med den hederlige gamle kapten v. Ihlen var hon fullt medveten om, att han i intet afseende motsvarade den romantiske hjälte hon drömt om, men hon

värderade honom och hyste en uppriktig tillgifvenhet för honom.

Han skötte sin fäderneärfda gård med en praktisk mans omsorg och intresse. Flärdfri och upplyst, enkel och redbar som han var, skulle han nog önskat ett och annat hos sin hustru annorlunda, men som han älskade henne ömt och ej fordrade mer af henne, än hon kunde gifva, förblef han lycklig med henne sådan hon var.

De hade en son och en dotter. Henriette hette dottern, som var född en söndagsmorgon, högsommartiden 1853. Hon uppfostrades i en blandning af nytt och gammalt — mest dock af gammalt. Fadern var mån om att skaffa henne goda guvernanter, på samma gång han önskade att en gång få se henne duglig i husliga göromål. Modern åter fruktade och motarbetade allt, som icke direkt verkade förfining och kvinnlighet hos hennes dotter. Därför höll hon henne också skild från alla jämnåriga på orten. Friherrinnan — så kallades fru v. Ihlen såsom född friherrinna — kunde icke tänka sig möjligheten af att hennes dotter skulle umgås med prästens och kronofogdens barn, oftare än vid julbjudningen och midsommarsdansen.

Det var efterlängtade aftnar för Henriette — dessa tvenne härliga fester — med dans och lek och fröjd, men de slutade med tårefloder i afskedets stund. Och så hade hon igen ett enformigt, ensligt halfår framför sig.

* *

*

II.

Det var en lördagskväll. Henriette var nu sju år och hennes bror Carl nio. Kyrkklockorna hade nyss ringt helgsmål. Den stora sandgården på Mällösa var krattad och rabatterna vattnade. Det brådskande i lördagens alla göromål på landet hade småningom efterträdts af kvällens fridfulla stillhet.

Jungfrurna läto ej längre vresiga, när de gingo förbi barnen, som sutto i det höga gräset och länkade ihop kedjor af maskrosstjälkar. — Häggen blommade, fåglarna kvittrade, bina surrade och hela luften var fylld af doft från de nyutslagna träden.

De båda syskonen sutto där så oblandadt lyckliga och glada, som man blott i barndomen — en och annan gång — kan vara, då den franska guvernantens röst hördes från stora trappan: »Entrez mes enfants, mais vite, vite mes chers!» De åtlydde befallningen och upplystes om att pappa och mamma ville »läsa bön» — en särskild bön, med anledning af, att de följande dag skulle gå till nattvarden.

Vanligen förrättades allmän bön endast om morgnarna, då kapten själf läste i psalmboken, bönboken och bibeln, hvarefter bönen afslutades med att ett af barnen läste Fader vår och Välsignelsen med — allt efter åhörarnas antal och beskaffenhet — mer eller mindre hjärtklappning af fruktan att »komma af sig».

Nu läste kapten v. Ihlen flera böner och stycken, som voro alldeles nya för barnen. Hans stämma darrade af rörelse, och friherrinnan v. Ihlen torkade ofta sina tårar, likaså de jungfrur, som också skulle gå till nattvarden följande dag. Henriette undrade öfver, att guvernanten ej grät, men tänkte, att det möjligen berodde på, att hon ej fullt förstod svenska, eller att hon icke skulle gå till nattvarden.

Hvad som lästes förstod Henriette ej, men då fadern stannade en lång stund, efter att med möda hafva uttalat orden »men den där ovärdigt äter och dricker, han äter och dricker sig självfvom domen», då blef det så ohyggligt och tårarna stego henne i ögonen. Kapten till och med snyftade, men rätade upp sig, fick herravälde öfver sin stämma och afslutade bönen själf med Fader vår och Välsignelsen, som han bad med allvar och fromhet.

Jungfrurna nego och gingo, och Henriette kände sig lättad af att nu få komma ut från det tunga, mörka förmaket, ut till blommor och surrande lif.

Efter supén sutto föräldrarna ensamma och läste. Henriette hörde det dämpade ljudet från rummet bredvid, sedan hon lagt sig —. Underliga känslor, oformade tankar kämpade länge med sömnen — —.

Följande morgon var friherrinnan klädd i svart sidenklädning och kapten i frack och hvit halsduk. Vid frukostbordet sutto alla tysta.

Den tio minuters långa kyrkvägen, genom alléen brukade de annars gå till fots, men i dag körde den stora täckvagnen fram, då det ringde »anngång» och barnen skulle åka med.

De sutto baklänges, tysta som råttor och sågo än på föräldrarna, än ut genom vagnsfönstren, där den ena blomman efter den andra ilade förbi på dikeskanten.

Vid framkomsten till kyrkan, stod den gamle kyrkvaktaren med mössan i handen, färdig att öppna vagnsdörren. Då kapten steg ur vagnen hälsade alla, som stodo väntande utanför kyrkmuren vördnadsfullt, och de äldste satte ej på hufvudbonaden förrän familjen var innanför kyrkgrinden och på väg till släktgrafvarna inom järnstaketet med grinden, som gnisslade, när man öppnade den. I vanliga fall hade man blommor med sig till hvarje graf, men i dag var det, som om allting skulle vara så olikt det vanliga som möjligt.

Vid inträdet i den gamla gråstenskyrkan slog en kall källarluft emot en, blandad med lukten af det hackade enris, hvarmed gången var strödd, för att man skulle gå tyst.

Den främsta bänken med det stora vapnet på dörren, var afsedd för »herrskapet» — det fanns blott en herregård i socknen —. I den steg friherrinnan

in och barnen följde efter. Kapten gick till motsvarande bänk på manssidan.

Då modern föll på knä på den sluttande träpallen följde barnen hennes exempel, men det var svårt att veta hvad man skulle be Gud om, då man ej hade lärt någon särskild bön för det tillfället. Henriette bad: »Gode Gud, låt mig begripa någonting och bli snällare» och låg sedan stilla en stund för att det icke skulle blifva för kort.

Psalmsången och gudstjänsten varade mycket länge — längre än vanligt, då Henriette satt i spänd väntan på att för första gången få se en nattvardsgång. Hon hade redan flera gånger räknat apostlarna omkring predikstolen och änglahufvudena i molnen ofvanför altartaflan, adderat siffrorna på nummertaflan och noga betraktat altartaflan med den korsfäste Kristus och de höga silfverljusstakarna på altaret med sina tjocka ljus, som nästan nådde upp till foten på Kristusbilden, då prästen ändtligen sade amen —.

När han sedan kom ur sakristian var han iklädd den svarta mässhaken med silfverbokstäfver på bröstet och kors på ryggen — en gåfva till kyrkan af friherrinnan v. Ihlen. Han bar varligt den fyllda, förgyllda kalken, följd af kyrkvärdarna, som buro en hög silfverkanna och ett brunt stenkrus, hvilka ställdes på sidan af altaret.

Klockarn uppstämde med vibrerande stämma: »O Guds lamm, som borttager världens synd», och församlingen instämde sakta. Någon orgel fanns då ännu icke i den kyrkan.

Friherrinnan hade tagit af sig kappan och mötte sin man i gången. Vid inträdet i koret gjorde de båda en djup bugning mot altaret, hvarefter de framträdde till altarringen, där Henriette såg fadern stöda sitt upprörda ansikte mot de knäppta händerna.

Småningom var hela ringen fylld af socknens förnämste i noggrann rangordning. Prästens ord »Jesus Kristus, hvilkens lekamen du anammar, bevare dig till evinnerligt lif» hördes öfver den hjärtslitande, klagande melodien till de rörande orden »O Guds lamm».

Henriette blef med ens rädd, men dock dragen till detta hemskt underbara. Hon stirrade på den glänsande kalken och det tycktes henne som om strålar utgingo ifrån den — den innehöll ju Kristi blod! Hennes tårar strömmade, hon frös och kände benen skälfva, allt under det hon hade en dunkel känsla af, att det var förfärligt synd om någon, som hon ville på något vis hjälpa. Mer och mer greps hon af en obestämd längtan att lida, som förblef så outplånlig i hennes minne, att hon aldrig sedan kunde höra de vemodiga tonerna i »O Guds lamm» utan att denna lidandets trånad på ett pinsamt sätt återvaknade.

När hon satt i vagnen igen på hemväg och föräldrarna utbytte några ord med hvarandra, fann hon det besynnerligt, att de kunde tala, ty först nu kunde hon förstå, att de skulle känna sig gränslöst sorgsna och nu sågo de i stället snarare glada ut —.

Vid middagsbordet samtalades ganska lifligt, och följande dag voro alla spår af dessa upprörande händelser likasom bortsopade.

Att allt åter *kunde* gå sin jämna gång — det var henne alldeles obegripligt.

*

Några år därefter kom, en söndagsmorgon, åkande bud från prästgården med begäran att ögonblickligen få låna två buteljer vin; genom ett misstag hade man tagit hem för litet nattvardsvin.

»Herrskapet» voro bortresta. Det blef stor uppståndelse. Inspektorn, hushållerskan och kammarjungfrun rådplägade om hvad man skulle göra. Visserligen hade kammarjungfrun nyckeln till friherrinnans nyckelskåp och kunde således utlämna vinkällarnyckeln — men så visste man ju ändock icke hvilket vin man skulle våga taga. Emellertid — vin måste lämnas och det i största hast — därom var man ense — och hushållerskan, som brukade vara kapten behjälplig med buteljkorgen, då han hämtade upp vin vid högtidliga tillfällen, ansågs mest lämplig att bestämma hvilket.

Budet fick sina buteljer och körde i väg.

Händelsen meddelades kapten vid hans hemkomst. Han frågade med en viss ifver: »Nå hvad tog mamsell för vin?»

»Jag tog af det sherry, som kapten hade sist landshöfdingens var här.»

»Hva i Herrans namn tänker mamsell på, som tar mitt äldsta sherry — sextifemåriga sherryt!» utbrast kapten.

»Jag visste inte, att det vinet var så fint,» svarade hushållerskan och såg så olycklig ut, att kapten genast tillade i mildare ton: »Ja, kära mamsell, ursäkta mig, som blef litet häftig, men jag tycker, mamsell borde förstå, att till kyrkvin duger hvad vin som helst.»

Henriette stod stum af förvåning — kunde något vin i världen vara för dyrbart att bli Kristi blod? — Den tanken förföljde henne, och glorian kring kalken var försvunnen — —.

Länge var hon upprörd och ur jämvikten af detta minne. När tiden för hennes konfirmation inträffade, hade hon dock hunnit vänja sig vid den för henne först så skärande tanken, att det som utdelades vid nattvardsbordet, under namn af Kristi lekamen och blod, det var oblat och vin, som köptes för billiga pengar. Det sårade då ej längre hennes känsla och hon betraktade vördnadsfullt nattvarden, som en högtidlig och vacker minnesfest.

Hon bereddes vid sexton års ålder till sin första nattvardsgång af socknens älsklige gamle präst — kristen i sitt lif som i sin lära.

Enligt hennes mors önskan skulle konfirmationen ske hemma på Mällösa. Salen pryddes rikt med blommor och ljus. Och i närvaro af en mängd inbjudna sockenbor aflade hon sina konfirmationslöften med ostörd hängifvenhet, oaktadt hon icke var omedveten om, att trosartiklarna innehöllo mer än ett, som hon icke kunde tro på. Att det skulle kunna finnas ett helvete föreföll henne omöjligt, men också så oväsent-

ligt. Att Jesus uppstått från de döda och sitter på faderns högra hand föreföll henne också otänkbart, men också lika oväsentligt.

Hon hade under sin beredelsetid varit så brinnande i sina böner, så ärligt sökande i sin bibelläsning och så allvarligt sträfvande efter helgelse, att det fördunklade alla tvifvel. Hufvudsaken för henne var den religiösa hänförelse hon erfor. Hon tyckte sig hafva ingått förbund med Gud för hela lifvet — *det* var det egentliga och väsentliga vid såväl konfirmationen som nattvardsgången.

*

Några veckor efter sin konfirmation öfverraskades Henriette af en högtidlig inbjudning från hennes ogifte morbror och moster på Bollenäs att tillbringa en månad hos dem.

Som barn hade hon afskytt att resa till Bollenäs, alltsedan hon kommit underfund med, att hennes morbror en gång — när han bjöd hennes föräldrar — skrifvit, »men helst utan barn». Men nu däremot var det med en viss stolthet hon satte sig i vagnen för att ensam resa till de gamle. Det var nämligen första gången hon mottagit en personlig bjudning och det var något helt annat än att bara »få följa med».

Bollenäs — ett gammalt fideikommiss, som gått från far till son minst ett par hundra år — var byggdt af en af trettioåriga krigets fältherrar och storartadt till sitt yttre. I midten ett tornprydt slott med

koppartak — på sidorna stora flyglar — det hela omringadt af en vattenfylld vallgraf, öfver hvilken en vindbrygga ledde. På andra sidan vallgrafven låg en stor park med höga, gamla träd, somliga så urgamla, knotiga och ihåliga, att den vidskepliga landtbefolkningen trodde dem vara ett tillhåll både för sagornas troll och allt styggt, som kunde finnas i verkligheten.

Kusken körde fram till den höga stentrappan, som ledde upp till slottet, men fick besked af husets gamle betjänt, att fröken Henriette skulle åka till gästrumsflygeln, där hennes saker buros in. Hon ordnade sin toalett och var snart på väg öfver till sin morbror och moster, som mötte henne i den stora stenförstugan och mottogo henne med hvarsin kyss på pannan.

Man kom direkt från den kalla förstugan in i matsalen. Det var ett ofantligt rum med väggarna fulla af familjeporträtt, stora skåp och tunga, skinnklädda ekstolar. En stockbrasa flammade i den öppna spisen, framför hvilken stodo två väldiga fåtöljer i midten och en liten taburett på sidan, särskildt framsatt åt Henriette. Ryttmästarn ville ej veta af veklighet hos ungdomen — raka i ryggen skulle de unga sitta — utan stöd.

Man slog sig ned framför elden. Kaffebrickan bjöds och kaffet förtärdes under stillatigande. I ryttmästar Bolles närvaro började sällan någon annan konversationen. Betjänten tog bort kopparna, räckte ryttmästarn en stoppad pipa och höll tändstickan, medan han sög eld i tobaken.

»Nå, min kära Henriette,» begynte ryttmästarn, sedan betjänten gått, »har du haft många friare?»

»Nej, för all del, snälla morbror,» svarade hon rodnande.

»För all del, säger du — det måtte väl vara på tid nu — du är ju fyllda sexton år och ser inte ut som nå'n fågelskrämma! Jag har bjudit hit dig för att tala förstånd med dig och ge dig goda råd.» Han drog några bloss ur pipan.

Henriette satt i spänd väntan på hvad det skulle bli för råd.

»Pro primo — gift dig inte under ditt stånd! — Pro secundo — gift dig medan du är ung! — Och så vill jag slippa se, att du, som har sexton anor, kommer dragande med en herr Anderson eller Petterson, som på senare tider blifvit så modernt i våra förnäma familjer.»

»Hvad är det att ha anor, morbror?» frågade Henriette.

»Du himmelske Fader!» utbröt ryttmästarn. »Vet du inte hvad det är att ha anor? Ja — är det inte som jag säger, att adeln förfaller med hvarenda dag! Inte veta hvad det är att ha anor — puh — och det, när man till på köpet åtnjuter den sällsynta lyckan att ha sexton — säger *sexton* anor! Se på riksmarskalken där och skäms för din okunnighet!» Ryttmästarn pekade på ett kolossalt porträtt — helfigur af en af släktens mest frejdade ättefäder. Brasans flämtande sken upplyste de bistra dragen, omslutna af en yfvig allongeperuk, hvars lockar föllo ned öfver

hermelinsbrämet på den praktfulla manteln. Han såg verkligen vredgad ut där han satt; den ena handen låg knuten på bordet, den andra lyfte upp manteln med ett fast tag.

»Henriette,» sade ryttmästarn och vred sina stora mustascher, »att ha sexton anor, det är att alla ens förfäder, så väl på fäderne som möderne i fyra jämna led varit af oblandad adlig börd — inte en *droppe* ofrälse blod!» Ordet droppe nästan skrek han fram. »Förstår du?»

Jo, hon förstod.

Han låg tillbakalutad i stolen och gungade det ena benet öfver det andra. Som gammal kavallerist begagnade han hällor i benkläderna, hvilket ökade det strama i hela hans utseende.

Han stirrade i elden och tillade efter en stund: »Din far, som är af urgammal adel, hyllar, sorgligt nog, dessa nymodiga demokratadels-principer att inte fråga efter sitt stånd — —. Det är ett fjäsk för packet i våra tider, så det vänder sig i en, när man tänker på det —.»

Ryttmästarn drog de sista sörplande dragen ur den långa pipan och ställde den bredvid sin stol.

»Du är min guddotter, Henriette! Hvad din far försummat, det skall jag lära dig.»

Fröken Aurore tog nu upp ur sin ficka en snusdosa af guld och bjöd sin bror. Själf tog hon sig också en pris med en liten guldsked, från hvilken hon i små, korta, nästan ohörbara drag inandades några korn i sin fina, raka näsa.

Hon lade sina små hvita, blanka händer på armstöden och jämkade sig upp i stolen. »Har du inte lust att berätta något ur våra förfäders historia för Henriette, medan brasan varar?»

»Ack ja, morbror, gör det! Men vill morbror då börja med något om henne i den hvita klädningen och det uppknutna håret — hon som sitter där bredvid dörren. Hon ser så söt ut. Hon riktigt trycker rosen mot bröstet och ser ut som om hon hade något på hjärtat, som hon ville säga, men inte törs. Hvem var hon?»

»Hon var dotter till fältmarskalken där — han i harnesk —. Hon dog ogift — mer vet jag inte om henne.»

»Jo,» invände fröken Aurore sakta, »det var hon, som inte kunde förmås att gifta sig med den, som hennes far hade utsett åt henne. Hon var trogen sin första kärlek och det håller jag af henne för.»

»Bah! — så'na där griller skall man inte tala om med unga flickor. Hon var en toka, det syns på alltihop. Dräkten är fantastisk — blicken sentimental! — — Men hon *blef* också mycket riktigt ogift! Nej, vi skola tala om den tappre krigarn, som sitter till höger om henne. Det var han, som förde hem från kriget det där ebenholtzskåpet med de dyrbara inläggningarna och det äkta pärlbandet, som du kan få se därinne hos moster. Det var en sträng herre, må du tro! När han reste ut i fält satte han vakt utanför portarna, för att ingen skulle kunna lista sig in till hans hustru. Fogdens rapporter finnas

ännu i arkivet. I ett af dessa bref står det: »Vår nådiga fru hafver nu ödmjukat sig under sin höge herres och makes befallning. I förstone grät hon jämmerliga, då hon icke fick allena vandra ute, som hon tillförene plägat, men nu synes hon tålig och nöjder.» Det var andra tider det. Hans äktenskap var barnlöst, men under sina fälttåg säges han hafva lämnat efter sig tolf söner på sidolinien. En af dem adopterade han. Den blef adlad och fick bära faderns namn. Hans porträtt sitter bredvid faderns.»

Henriette förstod ej hvad hennes morbror menade med söner på sidolinien och frågade honom därom. Men då reste fröken Aurore sig hastigt ur stolen, hostade och bad dem stiga in i »gula salongen» och taga litet frukt.

Gula salongen användes endast en kort stund före aftonmåltiden. Den var då bara upplyst af två ljus i kronan och en lampa med en mörk skärm, som begränsade skenet endast till bordet, den stod på. Bakom bordet sträckte sig en lång gul sidensoffa — så lång, att väl tio personer kunnat få rum i den. En mängd stolar voro uppradade rundtom väggarna. Men endast två högkarmade, skulpterade stolar, klädda med broderier i gobelinsöm, stodo framme vid bordet.

Ryttmästaren slog sig ned i soffan, tog af locket på kortfodralet, som låg framme och började lägga patience. Fröken Aurore tog fram ur bordslådan ett litet pärlemorskrin, som innehöll små fyrkantiga sidenlappar, dem hon repade.

Hon uppmanade Henriette att taga frukt; Henriette lät sig väl smaka af de sköna drufvorna och bergamotterna, som smälte i munnen.

Hon kunde inte förstå de gamle, som sutto bredvid de rågade fruktfaten och bara en och annan gång nöpo ett bär från de rika drufklasarna. De kunde ju äta så mycket de ville!

»Ät du, mitt barn, medan du är ung och tål vid frukt! När man blir gammal förlorar man smaken och mår inte heller väl af den,» sade fröken Aurore.

»Stackars moster, törs inte moster äta frukt? Det måtte vara rysligt svårt, när man ser den framför sig.»

Mostern drog på munnen. »Det gör mig alls ingenting. Det är en småsak.»

En småsak. Henriette, som njöt med fulla drag, redan af att skala de saftiga päronen! — Det vattnades henne i mun innan hon fick in biten, och så kunde hennes moster tycka, att det bara var en småsak att låta bli dem! Blir man så, när man blir mycket gammal, tänkte Henriette. Hon var ovan att vara med gamla människor och hade en slags fasa för ålderdomen. Hennes föräldrar voro båda betydligt yngre. Det var femton år mellan hennes mor och hennes moster, och ryttmästarn var äldst af syskonen.

De gamla sutto tysta — då måste äfven Henriette tiga, fastän hon hade god lust att prata.

Ändtligen slog klockan åtta och dörrarna till salen öppnades. Supén var serverad med en varm

rätt och ölost. Te serverades endast om söndagarna och då klockan sex på eftermiddagen.

Nu hade glöden i spisen blifvit grå, och det stora rummet såg mörkt och dystert ut, upplyst endast af ljusen i en stor armstake på bordet.

Rundt om tittade de gamla porträtten från gyllenläderväggarna. Henriette tyckte, att de mörka gubbarna sågo ut, som om de ville stoppa ned henne i en af de stora kistorna med blanka beslag och läsa till om henne med den stora nyckeln, som satt i låset. Hu — hon kände sig nästan hemsk till mods! Klockan pickade och gafflarne slamrade sakta — eljes hördes inte ett ljud. Efter kvällsvarden sade ryttmästarn genast god natt.

»Moster, kan jag få se pärlorna, som fältmarskalken förde hem?» sade Henriette så fort hennes morbror gått.

»Ja, i morgon, min lilla vän!»

»Nej, söta moster, låt mig få se dem i kväll — annars får jag visst onda drömmar! Jag kommer att tänka på krig och mord se'n jag sett så många hemska gubbar i krigsrustning på väggarna här.»

»Nåja, det kan du väl också få,» sade fröken Aurore. De följdes åt in i hennes rum genom en oeldad biljardsal och en stor salong, som såg ödslig ut med grå öfverdrag på alla möbler.

Fröken Aurores rum var ett trefligt hörnrum, ordnadt efter nyare tiders smak. Här stodo inte möblerna uppställda, utan helt enkelt där de behöfdes och så, att de prydde. Det hade dessutom en viss

ungmösprägel, som slog an på Henriette. Framför en soffa stod ett bord med lampa, böcker, med mera och rundt om bordet bekväma stolar. Kring sängen hängde ett luftigt, hvitt omhänge; likaså kring toalettbordet, öfver hvars stora spegel en tunn, hvit slöja med skära sidenband föll i mjuka veck. I de djupa fönstersmygarna slingrade sig murgröna uppför muren. Framför ett af fönstren stod en stor volière, som rymde en frisk, liten gran. Fåglarna hade nu stoppat hufvudet under vingen. Fröken Aurore bredde en svart sidenschal öfver dem och tände taklampan.

»Nu skall du få se pärlorna,» sade hon och öppnade klaffen till en liten chiffonier med marmorskifva och höga, smala ben. Hon drog ut en låda och tog den med sig fram till bordet.

På en ljusblå sidensargekudde låg ett band af stora, glänsande pärlor. Henriette lyfte upp det med ett utrop af förtjusning, Det var orientaliska pärlor, som skiftade i alla färger, mest i blått. De kändes tunga och glatta och likasom smekte hennes hand.

Hon knäppte upp det briljanterade låset, som gnistrade med långa, starkt färgade strålar, och ville sätta det på sin moster.

»Nej, barn, jag har aldrig burit det,» sade hon och sköt undan Henriettes händer.

»Har moster aldrig burit det? Hvarför hade moster det inte som ung, när moster gick på bal?»

»Jag gick aldrig på bal, när jag var ung. — — Du skall få se alla mina nipper, om det roar dig,» sade hon brådskande, likasom för att afleda Henriettes

frågor. »Tag hit tredje lådan uppifrån, skall jag visa dig min stora briljantbrosch. Den är gjord af briljanter, som sutto på en snusdosa, som kejsar Alexander den förste skänkte min far.»

Henriette drog ut tredje lådan uppifrån utan att räkna tomrummet efter den uttagna lådan. Där låg i midten en silhouette, omgifven af små vissna buketter och en myrtenkrans. Det var som en smyckad graf.

»Moster, hvem är det här? Så'n förtjusande vacker profil och så'nt hår!»

Fröken Aurore tog hastigt lådan ur Henriettes händer. Hon hade fått röda flammor på kinderna. och händerna darrade.

»Moster, det måtte visst vara din ungdomskärlek? Dog han — säg moster — hvarför blef ni inte gifta — säg?»

Alla dessa frågor strömmade fram öfver Henriettes läppar, rätt ur hennes unga hjärta, utan all besinning.

Fröken Aurore hade satt sig ned på närmaste stol, och Henriette kastade sig ned framför henne med armarna om hennes lif. »Moster lilla, tala om för mig hur det var! Hvarför blef du så olycklig? Dog han?» sade hon och smekte mosterns kind.

»Ack,» svarade hon, »jag har varit lycklig i fyra hela år af mitt lif. Vet du — blommorna hade en annan doft — fåglarna en annan sång. Jag var så lycklig, så lycklig —»

»Nå, men moster?»

»Han var arrendator på en egendom i orten — den tiden gick det inte an att gifta sig med en ofrälse — min far förbjöd honom att visa sig i hans hus, när han upptäckte, att vi höllo af hvarandra. Så gärna kunde jag tänka på att gifta mig med en af drängarna, sade han. Vi fingo inte ens säga hvarandra farväl, när han flyttade bort. Jag såg honom aldrig mer. Han reste utrikes — —. Från sin dödsbädd skickade han mig den här ringen och några ord skrifna på ett papper.»

Hon satt länge tyst. »'Vi ses igen', stod det,» tillade hon med ett ljust leende. »Förstår du, barn, hur jag skall längta efter den stunden och att allt annat blir smått vid tanken på den?»

Henriette kände som om hjärtat kunde brista i henne. »Hur kunde morfar vara så hård, så orättfärdig? Och jag som trott att morfar var en så ädel människa —!»

»Ack, kära barn,» svarade mostern, »han trodde sig göra mig den största tjänst, när han förbjöd mig att gifta mig med en ofrälse — det var ömhet om mitt bästa —.»

»Hur kunde han tro så?» frågade Henriette.

»Jo, ser du, adeln på den tiden betraktade sina stora privilegier som ett dyrbart arf efter framstående förfäder — alldeles som man nu för tiden njuter af ärfda rikedomar. Det var en hederssak att bevara dessa förmåner åt sina efterkommande. Troligtvis hade han inte heller en aning om hur djupt jag sörjde. I gamla tider fick ungdomen lägga band på sina känslor

och framför allt aldrig visa sådana, som stodo i strid med deras föräldrars önskan. — Han trodde nog, att jag snart skulle trösta mig,» tillade hon med bitterhet i stämman.

»Fanns det ingen, som kunde hjälpa moster?» frågade Henriette.

»Nej ingen — min mor var död — min bror, han hade kanske kunnat hjälpa mig, ty han förmådde mycket öfver min far, men han delade pappas fördomar och var dessutom själf upptagen af tanken på giftermål.» Hon tystnade.

Plötsligt tryckte hon båda sina händer om Henriettes hufvud och såg in i hennes ögon. »Henriette, Henriette — låt aldrig någon skilja dig från den du har kär! Lofva mig det, mitt kära barn, och lär dina barn en gång, att kärleken — den *får* inte kränkas.»

Hon brast i gråt, böjd öfver Henriettes hufvud.

»Det lofvar jag dig, älskade moster!» — —

Klockan slog elfva och fröken Aurore for upp förskräckt. Att gå i dörrarna så dags — det stred allt för mycket mot husets regler för att icke oroa henne. Hon tog fram filttofflor, som de satte på sig, tände en liten lykta och förmanade Henriette att gå så tyst som en ande.

De tassade på tå genom de mörka salarna och den stora förstugan, där det minsta ljud gaf eko. Sakta sköto de upp den tunga porten. Natten var kall och fuktig. Stjärnorna lyste genom en lätt dimma. En uggla lät höra sitt dystra »klivitt, klivitt» från parken. —

»Stackars, stackars min lilla moster,» tänkte Henriette, då hennes moster gått; »hon har left i sextiofem år och bara varit lycklig i fattiga fyra år — se'n har hon inte haft annat än ett minne att glädja sig åt. Och allt detta kunde hafva varit annorlunda! Tänk — mosters lif kunde ju hafva blifvit idel solsken tillsammans med den hon älskade —! 'Hvad lifvet ändå måtte *kunna* vara skönt!'» det var Henriettes sista tanke innan hon bad sin bön och somnade.

* *

*

III.

Henriette hade kommit hem från Bollenäs mättad med minnet af sin mosters kärleksfyllda tanke — och känslolif. Intrycken från tiden på Bollenäs fortlefde under hela vintern. Hennes tankar vände sig nästan uteslutande kring kärlekens och äktenskapets lycka i lifvet.

Dessa nya föreställningar upptogo henne natt och dag. Hon tänkte med vemod på sin söta, gamla moster med den fina, bländhvita mössan med stärkta, pipade remsor och hängande hvita band. De bruna ögonen voro som en roman, brinnande och ömma och trofasta. Den strålande blicken var ett stycke lifslefvande poesi. Hon var den skäraste, själfullaste kvinnouppenbarelse Henriette nånsin sett. Och dock satt hon nu på sin ålderdom med bara en silhouette och vissnade blommor som sin enda rest af lifvet! Att lefva så vore förfärligt, tyckte Henriette. Hon ville lefva lifvet helt och fullt. Hon skulle minsann ej släppa lyckan ifrån sig, om den bjöds henne!

Henriette hade den minsta möjliga kännedom om lifvet och människorna, men kanske just därför en brinnande längtan efter båda — ungdomens törst att upplefva något, erfara något, utföra något i världen. Hon bara väntade, att dörrarna till lifvet skulle slås upp på vid gafvel.

När därför brukspatron Vilhelm Stråhle kom från Vesterby järnbruk — beläget några mil från Mällösa — på affärsbesök till hennes far och genast i första hälsningen inlade den ridderliga artighet, som endast kan visas en vuxen dam, vaknade ögonblickligen den tanken hos Henriette, att här var hennes drömde hjälte — han som skulle ge henne lifvets rikedomar i kärlekens hemlighetsfulla borg — —. *Hans* hustru skulle hon bli!

Brukspatron Stråhle var en ungkarl på trettiofem år, med bruna, godsinta ögon och stora mörkbruna mustascher. Bredaxlad och kraftig gaf han Henriette det omedvetna intrycket, att han kunde bära lifvets börda för två.

Innan han återvände hem, hade han bjudit kapten och friherrinnan att komma till Vesterby på några dagars besök.

»Har fröken också lust att göra mig den äran?» frågade han Henriette.

Hon rodnade och tackade med ett strålande leende. Vacker var hon alltid, men när hon rodnade fick hon ett särskilt tjusande behag.

Det flög som en eldgnista genom brukspatrons ögon. Från det ögonblicket började han ett stormande frieri, som inom året slutade med förlofning. Hela den tre månader långa förlofningstiden var en enda oafbruten hyllning. Hvar dag kommo buketter eller korgar till Henriette med allt det bästa Vesterby växthus kunde gifva. Utflykter och bjudningar, där Henriette alltid var festens drottning, aflöste hvarandra. Och vid de förlofvades ofta förekommande ridturer slog hvar gång fästmöns romantiska hjärta af stolthet, när fästmannen ridderligt räckte fram sin starka, breda hand åt henne att sätta sin fot i, då hon steg upp i sadeln. På tu man hand fingo de — enligt friherrinnan v. Ihlens begrepp om det passande — knappast någonsin råkas.

Brukspatron Stråhle önskade, att bröllopet skulle bli så snart som möjligt. Han hade intet att vänta på. Hela hans hus stod färdigt. Föräldrarna åter ville göra bröllopet för sin enda dotter så stort, som Mällösa gård kunde medgifva. Tillrustningarna måste taga tid — men så kom då bröllopsdagen med sol och klarblå himmel i juli månad 1871, den dag, då bruden fyllde aderton år.

Släktingar från när och fjärran samt grannarna voro samlade i den stora salongen. Man småpratade halfhögt under väntan på brudparet.

Ändtligen slås dörrarna upp och bruden kommer med hufvudet något nedböjdt, långsamt skridande, ledd af sin far. Från motsatta sidan kommer brudgummen, på samma sätt ledd af en äldre vän. Brud-

paret mötes vid de broderade kuddar, som — lagda på en utbredd smyrnamatta — skulle föreställa altare.

Henriette hade önskat att bli vigd af sin afhållne konfirmationslärare, men fadern ansåg sig icke kunna förbigå den unge, teologie professorn Kindell, som nyss gift sig med hans systerdotter.

Professorn intager en värdig hållning, med handboken — i svart läder med guldkors på — i handen. Sidenkappan frasar mot golfvet och nordstjärnan påminner om att äfven andans män tillhöra denna världen.

I fullt medvetande om den stora betydelse han i kyrkans namn här har, börjar han med imponerande stämma: »Dyre kristne!» Dessa ord tyckas hypnotisera de församlade. De böja genast sina hufvud — några till och med blunda och se djupt andäktiga ut, under det en och annan i sitt inre protesterar mot detta vigselformulär, hvilket ålägger så många och svåra plikter, som så sällan fyllas.

Bruden är darrande och hvit och dock har hon knappt en aning om något af allt det, hvartill denna vigsel binder henne.

Erfarna fruar och tanter bada i tårar. Kanske har mången bland dem i sitt äktenskap besvikits på denna den högsta jordiska sällhet, hvarom man nu hör de heligaste försäkringar ur prästens mun.

Efter vigseln frambäras lyckönskningarna af samtliga gäster, hvarefter dörrarna till matsalen slås upp. Herrarna hämta hvar och en sin dam, och man intager sina platser vid middagsbordet, som glänser af damast,

silfver och kristall. Luften är tung af blommors och frukters vällukt.

Brudgummen samtalar gladt med de omgifvande. När han böjer sig ned mot bruden, får hans ansikte ett ungdomligt lif, som kommer honom att se yngre ut än han är.

Brudens späda, fina, barnsliga väsen, hennes ljusa, rika hår, hennes blå, frågande ögon — allt väcker gästernas odelade beundran. Hon satt så strålande glad, nästan som ett utklädt barn och njöt synbarligen af att vara en riktig fru — föremålet för all denna ståt. Men myrtenkronan, från hvilken brudslöjan nedföll, störde intrycket af hennes barnsliga, intagande utseende.

»Hon är en förtjusande oskuld,» sade en gammal major, som i ungdomen bland kamrater kallats Juan. Man hade kommit öfverens om, att Don var en allt för fin titel — Juan kunde vara lagom. Han kysste på fingret med eftertyck, likasom till bevis, att det var uppriktigt menadt.

Champagnen är serverad. Det klingar ihållande. Alla resa sig. Brudparets skål föreslås af vigselförrättaren, som på ett vältaligt sätt öfvertygar sina åhörare om, att den unga, älskliga mö, som nyss inträdt i det äkta ståndet, knutit sina öden vid den säkerligen värdigaste bland män. Både Gud och människor måste med välbehag skåda ett sådant äktenskap — öfver hvilket han på många och långa krokvägar slutligen nedkallar Guds välsignelse.

Den unga bruden såg blyg och rodnande ut, då allas blickar voro riktade på henne. Hennes ögon fingo en fuktig glans, och munnen log ett fint, drömfylldt leende. Så vacker som i detta ögonblick hade hon säkert aldrig varit.

Skålen tömdes. De nyss i anspråk tagna själskrafterna återvunnos i den delikata kycklingen. Herrarna prisade champagnen, smakade och smackade — den var förträfflig.

»Det var mig en tusan att kunna göra sig helig i strupen,» sade »Juan» till sin granne, ortens läkare. Han läspade litet på målet och hade tydligen redan tagit några glas för mycket. »När jag hör en så'n där'n slätrakad, sötsalig fan, längtar jag efter något starkt att skölja ner'n med.» Majorn tog närmaste vinkaraffin, fyllde ett stort glas och tömde det i botten.

När majorn nått det stadium, att han ej längre skrädde ord, var det aldrig någon som fäste sig vid hvad han sade. Man lämnade honom i fred. De hvita håren kräfde undseende, och de stora, uppvridna, utmanande mustascherna ingåfvo en liten smula respekt.

Nu följde hela raden af tal. De förlorade i högtidlighet och afrundade fraser och vunno i sanning och enkelhet alltefter som talarne föryngrades. Slutligen visade den yngste släktingen, i en versifierad skål för kvinnan, ett ungt och varmt hjärtas mening om äktenskapet.

Hans ungdomliga uppfattning var så afvikande från den af prästen uttalade, att ryttmästar Bolle jämte ännu en »ärans man af gamla stammen» med indignation nedsatte sitt glas.

»Hvar i all världen ha de fått tag i den där gröngölingen?» frågade Juan doktorn tämligen högljudt.

»Det är en släkting till brudgummen, en ung medicine kandidat Axel Sten.»

»Å, för katten i våld,» Juan såg sig försiktigt omkring, om någon obehörig kunde hafva hört hans yttrande. »För resten hade nog pojken rätt,» fortsatte han med sänkt röst, »men, toute vérité n'est pas bonne à dire, säger det franska ordspråket. Men hör nu, herr doktor, det är ändå tusan hvad ni läkare slippa lätt undan! Vi gamla ungkarlar, vi få höra vårt syndaregister mot det täcka könet i tid och otid, men hvarför säger man aldrig något om en läkare, som inte förbjuder — helt simpelt *förrbjuuder* ett så'nt där litet förtjusande barn att gå och gifta sig? Hon har ju inte trampat ut barnskorna en gång.» Han kysste ånyo på fingret med en smäll. »Ta mig faen skulle inte jag lägga mig i alla äktenskap som ingås, om *jag* vore läkare!»

Doktorn blef het och ville säga något, men afbröts. »Ja, jag ber om ursäkt! Jag vet att doktorn är läkare i familjen — men en gammal knekt är van att tala ur skägget.»

»Vi läkare äro lyckligtvis inga envåldshärskare,» svarade doktorn afböjande och tog sitt glas. »Skål, herr major!»

En viss förstämning hade inträdt efter den unge kandidat Stens tal. Det ville ej riktigt passa i stycke. Endast bruden satt och tänkte på hur väl verserna tolkat den öfverensstämmelse i tankar och känslor, som allena är mäktig att göra ett helt af tvenne individer. Hon skulle naturligtvis komma att i allt tänka lika med sin man — så bör det vara i ett lyckligt äktenskap — ett sådant som hon med Guds hjälp gick till mötes. Hon nickade och log tacksamt åt den unge släktingen, som hon såg för första gången, men med hvilken hon redan tyckte sig bekant.

Middagen var slut. Gästerna tåga in i den svala salongen med mer och mindre vacklande steg, men i den yppersta stämning.

Herrarna gå ut på den stora altanen. Och när de fått kaffe, likörer och cigarrer — allt i rätta ögonblicket — äro de ense om, att lifvet verkligen någon gång *kan* skänka oblandad njutning.

Samtalet rör sig om hvad som stått i dagens tidningar, om brudparet med mera. En nybakad gardeslöjtnant, som hittills endast åhört konversationen, förklarar i det han blåser ut ett lätt cigarrettmoln, att en liten obetydlig flicka, utan stil — som bruden — verkligen haft förbannad tur, som fått en så duktig karl till man med sina trettio tusen i årlig inkomst. »Juan,» som sällat sig till ungdomslaget, brast ut i gapskratt. »Nej, vet ni hvad, min unge vän, ni måtte antingen vara mycket dum, eller mycket oerfaren. Den, som kan slicka sig om mun, det är Stråhle det.» Och så skrattade han så tårarna stego honom i ögonen, »hi,

hi, hi, hi» och lämnade de unge att diskutera hans mening.

Klockan tio skedde det officiella uppbrottet, men det blef meddeladt alla ungherrar — äldre och yngre — att de kunde gifva sig ro ännu några timmar, hvilket väckte allmän belåtenhet; de tyckte, att det verkligen varit synd att förkorta denna obeskrifliga sinnesstämning, som endast en splendid bröllopsmiddag förmår framkalla. Aldrig tycks den äktenskapliga sällheten mer eftersträfvansvärd, än när man ser en ung brud försvinna från ett bröllopslag — och bålarna bäras in till ungherrarna och cigarröken lägger dimma öfver alla föremål och tvetydiga ord följa på klingandet i bålen.

Men först fram till trappan att höja ett dånande hurra för brudparet, som redan sitter i vagnen för att resa hem i den härliga sommarnatten. Lefve brudparet! Lefve de! Hurra, hurra, hurra! och den öppna kaleschen med fyrspann rullar i väg under viftningar och jubel.

*

Vägen gick genom skogsmark. Granarna stodo mörka och allvarliga, stilla vaggande sina toppar. Luften var kylig och ren, fylld med linnéadoft.

Fåglarna hade tystnat. Intet annat ljud hördes än de hastiga slagen af hästarnas hofvar mot den fasta, daggfuktiga vägen. Det var för skumt att urskilja

blommorna i skogen — endast ängsullen och calla palustris lyste hvita i de öppna kärren.

Brukspatron lade sin arm om den unga fruns axel och tryckte en lång kyss på hennes kind, hennes hals.

Han försökte att kyssa hennes mun, men den starka lukten af vin kom henne att glida undan.

Hennes stämning var en annan. Hon tänkte på hur hon skulle kunna fylla sina plikter på en stor gård, hur hon skulle kunna vinna sin mans aktning. Nu tyckte hon just ögonblicket inne att tala om det allvarliga i deras gemensamma lif — det var ju första gången de voro alldeles på tu man hand. Men han sade intet, bara hviskade: »Du är min — min —»

Henriette försjönk mer och mer i tankar. Hennes mor hade sagt vid afskedet: »Kom ihåg, att hvad du nu måste genomgå, det har din mor och mormor genomgått före dig. Man måste tåligt fördraga hvad som inte kan ändras.»

Hon hade sagt detta med en så underlig, upprörd blick. Hvad hade hon väl menat?

Redan en fjärdingsväg innan man kom fram hördes bruset af den väldiga forsen vid Vesterby bruk. Då slog brudgummen båda armarna om sin brud och sade med något eget, på en gång våldsamt och återhållet i stämman: »Snart äro vi framme.»

Det ilade en underlig bäfvan genom Henriettes själ. I detsamma hördes de dofva slagen af stång-

järnshammaren. Hon blef rädd, började frysa, nästan skaka.

»Fryser du?» sade han, tog en stor mjuk schal från baksätet och svepte den omkring henne. Hon kröp ihop och kände sig nu likasom i skydd.

Under sista vägbiten togos bådas uppmärksamhet i anspråk af de festligheter, bruksfolket anordnat. Först en stor äreport med gröna löf och ängsblommor — öfverst vajade två jättebokstäfver V och H i guldgula blommor — så salut ur små kanoner på lusthusberget och till sist raketer, som stego upp och skrämde både bruden och hästarna med sitt häftiga smatter just som de körde ned på gården, där en hurrande folkmassa mottog dem.

Brukspatron Stråhle var en sträng, men rättvis och välvillig husbonde, afhållen af sina arbetare. De hade nu uppbjudit alla sina krafter att festligt mottaga honom och hans unga brud, glada åt en anledning att få visa honom sin tillgifvenhet.

*

Nästa morgon stod den unga fru Stråhle, i hvit morgonklädning med rosa sidenband, ute på den stora terrassen, utanför salongen. Hon lutade sig mot barrièren och såg ned i forsen. Skummet yrde upp och duggade fint i hennes ansikte. Hon grät. — —

Hon såg på de hvita, skummande vågorna, som kämpade sin vilda kamp. Hon hörde forsens dån och brus, hammarens tunga, enformiga slag, allt emellanåt

öfverröstade af sågen, som skar i ett hvasst, gnisslande huij-ij-hih! huij-ij-ij-hih! En skata satt i trädet invid terrassen, alldeles öfver hennes hufvud och lät höra sitt hesa, hånfulla skratt. Hon tyckte att dessa bedöfvande, skärande ljud voro ett eko af hennes upprörda och skriande känslor.

Det hvirflande ljusgröna vattnet ilade, ja vältrade sig bort i vild fart. Det blef mörkare och mörkare, lugnare och lugnare ju längre bort det kom. Det lockade henne att följa med — — så slapp hon nån'sin mer — — å, hon ville inte tänka på det. — — Aldrig, aldrig skulle hennes dotter, om hon fick någon, kastas i armarna på en man, utan aning om hvad hon gick till mötes. *Hon* skulle veta *allt.* Hur hennes mor kunnat begå en sådan oförrätt mot henne, det fattade hon ej, och hon kände ett visst agg till modern uppspira inom sig.

Fru Stråhle hade sett sina gamla föräldrars stilla och varma, aktningsfulla och hänsynsfulla känsla för hvarandra. Hon hade aldrig tänkt sig andra uttryck för äktenskaplig känsla. Hon hade trott, att dagen efter hennes bröllop skulle vara som en roddtur på en spegelblank insjö midsommartiden, när skogen doftar, näckrosen gungar på vattnet, och anden och ängsskäran turvis knarra sin stämningsfulla belåtenhet. Som ett enda harmoniskt klingande ackord hade hon tänkt sig den dagen. Nu hade alla hennes illusioner ramlat. Hon bara grät och grät igen. — — —

* * * * *

Samma dag ett år senare satt fru Stråhle i sitt skrifrum. Hon höll i knäet en bok, som hon nyss slagit ihop. Ögonen stodo ännu stirrande på omslaget, som såge hon därigenom innehållet ännu en gång träda fram för sin syn.

Hvad hade hon här sett? Tvenne makars lif, löpande som parallela linier. Dessa makar hade aldrig i kärlek mött hvarandra — och aldrig hade de *kunnat* mötas — och aldrig skulle det blifva annorlunda — och detta skulle räcka så länge lifvet räckte!

Samma ensamhet som hon själf kände, den kände också denna hustru, samma tomhet, samma förödmjukande känsla af att hvad mannen hos henne åtrådde — det var icke hennes innersta, individuela väsen, men det rent yttre af hennes människa, som han lika väl kunnat finna hos tusen andra kvinnor. Äfven hon hade insett, att det låg något abnormt, något omaka i ett äktenskap utan själarnas motsvarighet. Och dock hade också denna kvinna med gladt, älskande sinne gått sitt bröllop till mötes. Men hvad hon då älskat, det var det äktenskapliga idealet, som vaknar i unga människohjärtan långt före den tid, då hjärtat förstår hvad det vill och behöfver. När hon gifte sig hade hon ej förstått, att det fordras en alldeles särskild sympati för att med glädje möta en mans glödande längtan — att det ville till något helt annat än aktning och tillgifvenhet och god vilja, som hon trott vara kärlekens hela och enkla samman-

sättning. Hon hade ej längtat efter annat, än dagens samlif, själarnas harmoni. — —

Var ej detta en bild af Henriettes egen erfarenhet? Hela skillnaden var, att mannen i boken var elak och dålig, under det hennes man var god och bra. Men var icke också den skillnaden stor?!

Hon steg upp och lade undan boken. Hon försökte att slå bort sina tankar — öppnade det stora spagnolettfönstret och såg utåt trädgården, där de praktfulla blomsteranläggningarna prunkade i brokiga färger, men då rann henne Schumanns sång »In meinem Garten» i minnet: »Alles hast du, nur das Glück die eine Pflanze findest du in meinem Garten nicht» — Nej, hon sköt fort igen fönstret. Hon ville ej veta af dessa dystra tankar. Hvarför skulle hon begära mer af lifvet, än det kunde gifva? En sådan man, ett sådant äktenskap, som hon önskade, som hon drömt om, det fanns säkerligen icke i denna världen! — — Och som ofta förr förbjöd hon sig att grubbla, gick i stället in till sin man och frågade, om han hade tid att göra en ridtur. Det brukade pigga upp hennes sinne bättre än något annat, när hon var nedstämd.

Brukspatron föreslog, att de skulle rida åt skogssidan — den vägen, de kommit bröllopskvällen — men fru Stråhle önskade rida strandvägen för att se aftonrodnaden spegla sig i sjön.

Det var en härlig afton efter en het dag. Luften hade svalnat, men ännu varade något af den domning,

hvari den kväfvande värmen försatt människor och djur. De redo tysta på hvar sin sida om den dammiga vägen i den smala gångstigen.

Sjön stod blank som en spegel. Pilarna doppade sina mjuka grenar i vattnet. De blommande klöfvervallarna mättade luften med honungsdoft. Älggräset stack upp sina gulgröna blommor invid gärdesgården. Svalorna sköto fram med glada skrin och ett hvin genom luften, lyckliga åt att solen gått nedåt. Brukspatron framkastade en och annan anmärkning om grödan och hvarjehanda annat. Fru Stråhle gaf frånvarande svar. Flera gånger föreslog han, att de skulle vända, men hon ville alltjämt vidare.

Hon ville förlänga färden i det hopp, att nu — just i kväll — skulle det hon drömt om och längtat efter hos mannen, lockas fram. *Nu* skulle hon få höra något af de ord, hon kände en brännande trånad efter. Skulle inte hennes innerliga, intensiva önskan kunna framtvinga sympati? Hon bara väntade och väntade.

Efter två timmars ridt stego de af på en skogsbacke för att hvila hästarna. Brukspatron band sin häst, där den hade frodigt gräs, och lade sig på rygg att hvila. Fru Stråhle trädde sin arm genom tyglarna och följde sin häst medan han betade. Hon tog af sin hatt för att svalka sig, klappade och strök hästens våta hals och ordnade hans man, allt under det hon jollrade med honom. Men mellan makarna föllo blott de alldagligaste ord.

Sedan bar det af hemåt i raskt traf. En frisk nattkyla hade fallit på efter solnedgången, eggande för ryttare och hästar.

När fru Stråhle steg af hästen kände hon sig lättare om hjärtat, fastän lemmarna voro trötta. Det gick, som mången gång förr — naturen och den häftiga rörelsen hade hjälpt henne att skaka bort de tunga tankarna och att få en vederkvickande sömn.

*

I andra året af sitt äktenskap väntade Fru Stråhle ett barn. Det var den första stora glädje hon erfarit, sedan hon gifte sig. Äljes hade allt varit svikna förhoppningar från först till sist.

Hon hade fortfarande känt sig så ensam som på en obebodd ö. Hennes mans alla intressen hade förblifvit koncentrerade på bruket, som genom hans klokhet och arbetsamhet blomstrat upp. Arbetet tog alla hans tankar, all hans fantasi. Hos sin hustru sökte han endast förströelse, hvila och njutning. Hennes upprepade försök till allvarliga samtal slog han alltid bort i skämt. »Lilla Jetta får inte grubbla, min Jetta ska' bara vara söt,» hade han en gång sagt, när hon frågade honom hvad han trodde om ett lif efter detta.

Småningom — efter flera misslyckade försök, vid hvilka han med smek, skämt eller litet missnöje motade alla hennes bemödanden att i honom få en förtrogen vän — förstod hon, att det fanns ingen möj-

lighet till andligt samlif mellan dem, emedan de helt enkelt tillhörde hvar sitt själselement. Hon, törstande och sökande efter vetande, efter andlig utveckling, han sträfvande endast efter materiela förbättringar för sig och andra.

Och huru olika var icke deras begrepp om kärlek! Det var som en vandring på det enformiga, breda låglandet är olik vandringen i det växlande höglandet, där nya, glänsande toppar ideligen locka vandraren från den ena till den andra, — där själfva luften bär en, som hade man vingar!

En bitter sorg hade Henriette också haft, i det att hennes far plötsligt dött af hjärtslag. Sedan reste hon ogärna till Mällösa, ty alltifrån sitt bröllop kunde hon ej riktigt trifvas med modern. Det var icke så, att hon hade svårt att förlåta sin mor, ty för henne var alltid förlåta lätt — men glömma var svårt. Hon *kunde* inte glömma!

Med sin far däremot hade hon innerligt sympatiserat, hans enkla, sträfsamma lif hade hon respekterat, honom hade hon alltid älskat.

Hon försjönk i sin sorg, som ökades af den gnagande ensamhetskänslan. Hennes man, som förgäfves försökt förströ henne, lät henne slutligen fullständigt hängifva sig åt sorgen. Tårar hade han en gång för alla tänkt sig som ett kvinnlighetens attribut, hvilket man gjorde klokast i att lämna full frihet.

När fru Stråhle förstod, att hon skulle bli mor, tändes hos henne ett nytt hopp. Hon tänkte, att med barnet ett nytt skede i hennes förhållande till mannen

kunde inträda. De skulle nu få åtminstone *ett* stort gemensamt intresse. Tomheten emellan dem skulle i viss mån fyllas! Hon skulle kanske en gång känna sig lycklig i sitt äktenskap!

För detta barn ville hon på allvar vakna upp till ett lif med verkligt innehåll — ett helt annat, än det hon nu förde med rastlös verksamhet i hushållet, blott för att döfva sina upproriska tankar. Hon hade ofta tänkt, att hennes lif omöjligt kunde förblifva i denna enformiga innehållslöshet. Hon var ju ännu knappast tjugo år och hade kanske tre gånger tjugo kvar att lefva! Något *måste* komma för att ge färg och innehåll åt hennes tillvaro — det hade hon känt. Detta något visste hon nu hvad det var — barnet!

Hon sydde stora högar af de sötaste små plagg med spetsar och broderier och visade sin man. Han var öfverlycklig.

»En pojke skall det bli,» sade han, »kom inte stickande med en flicka, det säger jag — en riktig karl skall det vara.»

Men fru Stråhle sydde rosenröda band i de små mössorna, stickade ett rosenrödt täcke och ordnade en liten vagga, så fin, som vore den till en sagoprinsessa. Och i all tysthet gick hon och önskade sig en liten flicka, en som skulle vara andligt besläktad med henne själf.

Några veckor förr än barnet väntades sjuknade brukspatron Stråhle i nervfeber. Läkarna blefvo snart eniga om, att ingen räddning fanns.

Då den sjuke blef underrättad, att han icke hade långt kvar, mottog han detta budskap med samma manliga mod, som han under lifvets alla skiften visat i motgångar. Han hade ännu sans att ordna praktiska angelägenheter, att säga några uppmuntrande ord till sin unga hustru, som vakat hos honom natt och dag i en alldeles bedöfvad sinnesstämning, och slutade sitt lif med sin hand i hustruns händer. Hans sista ord voro: »hälsa min son!»

De första dagarna var fru Stråhle som tillintetgjord. Ej ens tanken på barnet kunde skänka henne en stunds glädje. Aldrig förr hade hon sett den förfärande kampen mellan lif och död, ej den fasansfulla döden själf. Nu var allt tomt, tomt; borta var hennes, på sitt sätt kärleksfulla stöd i lifvet, borta var hennes hopp om lycka i lifvet! — — Men kvar voro för hennes grubblande natur samvetskvalen att icke hafva gjort tillfyllest, icke hafva varit utan skuld i den brist på lycka, som hon emellertid varit ensam om att känna.

En vecka därefter hade hon gifvit lifvet åt en dotter, som hon kallade Ida.

Brukspatron Stråhle hade förordnat, att Vesterby bruk skulle säljas. Det fick icke ägas af någon, som icke själf förstod att sköta det — därtill var det honom allt för kärt. Dessutom blefvo inkomsterna reducerade, när hans arbetskraft ej längre ägnades däråt. Med tanke på, att det vore bra för hans son

att under studietiden slippa vara skild från sin mor, bestämde han, att en liten villa skulle byggas åt hans änka i universitetsstaden. Och fast det nu blef en flicka, följde fru Stråhle dock — också i detta fall — alla hans bestämmelser.

* *
*

IV.

Medan villan byggdes var fru Stråhle för det mesta hos sin mor på Mällösa, som sköttes af hennes bror Carl. Denna tid närmade henne till modern, hvartill brodern med sin förstående, medlande natur, mycket bidrog.

Henriette lärde sig bättre fatta sin mors ömtåliga väsen. Det blef småningom klart för henne, att också hon lidit under ett passivt besvarande af sin mans kärlek. De möttes äfven i sin tillgifvenhet och beundran för faderns minne, i sin stora saknad efter honom och i sin kärlek till lilla Ida.

Det blef sedan en årlig vana att fru Stråhle tillbragte sommaren på Mällösa.

Så länge Ida var helt liten uppstodo inga meningsskiljaktigheter i afseende å hennes behandling, men redan vid fem års ålder började hennes uppfostran bli ett tvistefrö emellan mor och mormor.

Ida kom nämligen en dag till sin mor och berättade, att mormor sagt, att det var Gud, som tagit

hennes pappa och frågade om det var sant; modern svarade ett dröjande »ja — —»

»Då ä' Gud stygg, som har tagit Idas pappa ifrån mamma och Ida — då vill Ida aldrig läsa bön mera,» och så kastade hon sig på golfvet och storgrät.

Fru Stråhle hade all möda att trösta barnet. Men sedan var det omöjligt att förmå henne läsa sin bordsbön eller aftonbön. Ida bet ihop tänderna, knöt sina knubbiga små händer bakpå ryggen och sade: »Ida *vill* inte tacka Gud — för Gud ä' stygg.»

Fru Stråhle försökte att beskrifva för Ida, att hos Gud är det mycket bättre än här på jorden. Där äro alla lyckliga och nöjda. Men inga föreställningar hjälpte. Till slut ville fru Stråhle ej längre bråka med henne, utan hoppades, att hon af sig själf skulle återgå till det forna. Men friherrinnan v. Ihlen ansåg detta vara en oförlåtlig moderlig svaghet. Barnet borde agas. Hur skulle det eljes nå'nsin lära sig gudsfruktan och lydnad!

Fru Stråhle gick på inga villkor in på den meningen. Hon ansåg, att en kärleksfull och förståndig människa bör kunna få det moraliska öfvertaget öfver ett barn utan att anlita sin fysiska styrka. Hon hoppades kunna besegra dottern med kärlek, hvilket också lyckades, ty efter några veckor sade Ida en kväll, när modern som vanligt gifvit henne godnattkyssen: »Ida vill be sin bön för att mamma skall bli glad,» och så knäppte hon ihop sina små händer och började: »Gud, som hafver barnen kär —»

Emellertid hade de båda mödrarna drabbat hårdt ihop om barnets uppfostran denna gång — och det blef icke den sista.

Fru Stråhle ville, att Ida skulle leka med jämnåriga. Som inga andra sådana funnos på Mällösa än statbarnen, fick hon springa ute bland dem till sin mormors fasa: »barnet kunde ju få skabb och ohyra». Men när Ida vid fyllda sju års ålder snöt sig i fingrarna midt framför sin mormor och vid hennes förebråelse svarade: »så gör Calle», blef friherrinnan v. Ihlen alldeles bestört. Hon rusade in till sin dotter och frågade henne i häftiga ordalag hvad hennes mening var, som lät Ida på detta sätt springa vild bland barn, som lärde henne fula seder. Hvart skulle sådant taga vägen? Visserligen var fru Stråhle ledsen öfver Idas läraktighet i oseder och fann det mindre behagligt att se henne rida på Calles rygg, men hon ansåg sig dock ej böra hålla Ida ifrån statbarnen, då hon hade i lifligt minne sin egen dagliga längtan efter jämnåriga i barndomen. Hon blef dock tveksam i sitt sinne, när hon en dag fick höra Ida säga »fy fan» med ett eftertryck som röjde öfning — det var för mycket. Det föranledde en allvarlig uppgörelse — ville Ida inte låta bli att ta efter det som var styggt och fult, finge hon alldeles upphöra att leka med statbarnen. Ida, som kände sin mors vana att verkställa sina hotelser, tog sig sedan i akt.

Om vintrarna var lilla Ida däremot en flitig och sedesam småskoleelev, som väckte uppmärksamhet genom sina pigga frågor och reflexioner. En mängd

anekdoter från lektionerna i biblisk historia cirkulerade om henne. Så hade hon vid berättelsen om att Gud satte en ängel vid paradisets port genast infallit: »Hur kunde ängeln falla ned från himmelen utan att stöta sig?» Och på tal om syndafallet hade hon sagt: »Hvarför satte Gud nånsin kunskapens träd inne i lustgården? Han visste väl förut att Eva inte skulle låta bli äpplena?»

Fru Stråhle var ofta villrådig hvad hon borde svara på Idas många frågor; men ännu mer villrådig stod hon med afseende å rätta ledningen af hennes egendomliga skaplynne, som var henne främmande. Det kom henne att nu grubbla öfver Idas framtid lika mycket som förr öfver sin egen lycka.

Eljes lefde fru Stråhle ett lugnt och föga omväxlande lif. Första året efter mannens död — hon hade ej ens aflagt den djupaste sorgdräkten — öfverraskades hon af ett frieri. Det var så påtagligt, att det var hennes pengar det gällde, att hon kände sig förnärmad däraf — kränkt i sin värdighet som kvinna. Sedan blef hon ytterst försiktig och tillbakadragen i umgänget med män.

Hon höll sig helst utanför sällskapslifvet och umgicks endast i några få familjer. Ingen bland hennes bekanta kom henne dock nära. Alla voro de upptagna af för henne mer eller mindre likgiltiga intressen. Hon hade hoppats att i akademiska kretsar finna näring för sin själs hunger, men där hade hon blott funnit nervösa, öfverarbetade vetenskapsmän — i sina samtal med damer sällan vare sig meddelsamma eller

intressanta. Däremot hade hon där en känsla, som vore hon inkommen i en tät flock, som trängdes kring och åt ur samma fat, med ryggarna vända åt den öfriga världen. Där saknades armbågsrum för individen, och hon förblef en främling bland dem. Helst slöt hon sig inne med sina böcker, sin lilla Ida och det stora problemet — hennes uppfostran.

Men en vinter kom ett stort afbrott i enformigheten, ett par månader efter jultiden, när Ida lifsfarligt insjuknade i blindtarmsinflammation.

Fru Stråhle var förbi af nattvak och det långvariga, outhärdliga sväfvandet mellan hopp och fruktan. Ibland tyckte hon sig se en ljusning — så åter såg det mörkare ut än någonsin. Samma förfärande temperaturhöjd, samma svåra plågor, som flera gånger i dygnet måste lindras genom morfininjektioner, dem läkaren gaf.

Den outtröttlige doktorn hade begärt nycklarna till porten och tamburdörren och kom en gång hvarje natt, förutom två à tre gånger på dagen.

Klockan led emot två på natten. Fru Stråhle satt på en soffa i sjukrummet. Bredvid henne kammarjungfrun Marie, som tillika varit Idas barnjungfru.

Fru Stråhle hade lutat sitt hufvud mot Maries axel. Marie gaf henne ytterligare stöd genom att hålla sin arm om hennes lif. De sutto insvepta i hvarsin stor ullschal och hade en filt öfver sina knän.

Det hade töat flera dagar och blåste hårdt. Vinden tjöt och tog i så fönstren skallrade. Hvar stöt

gaf en rysning. Ida begynte klaga, men var ännu icke fullt vaken.

Dessa smärtans ljud voro för hvar gång en tydlig påminnelse om, att det onda var oförminskadt.

»Isen måtte väl inte tagit slut i påsen?» hviskade fru Stråhle.

Marie ruskade på hufvudet.

Idas klagan tilltog mer och mer.

»Marie, nu börjar det igen,» sade fru Stråhle med ångest. »Ack, att doktorn snart vore här! Hvad skola vi taga oss till?»

»Ännu är hon inte vaken,» hviskade Marie, »så länge går det väl an. Hennes nåd skall få se att doktorn är här innan det värsta börjar.» Hon klappade och strök fru Stråhles hand sakta.

Allt sedan Ida sjuknade, hade Marie icke vikit från sjukrummet, icke legat afklädd en enda natt. Förgäfves hade fru Stråhle sökt öfvertala henne att gå till sängs några timmar och låta antingen henne eller den gamla trotjänarinnan Fia vaka i stället.

»Är jag utanför har jag ingen ro,» sade hon, »inne kan jag ju slumra så ofta jag vill.»

Fru Stråhle visste, att det vore Marie ett lidande att afstå från vården af Ida, hvilken hon älskade som hade det varit hennes eget barn — så hon ville icke tvinga henne därtill.

Marie hade vid aderton års ålder kommit i fru Stråhles tjänst, kort efter Idas födelse. Då fru Stråhle visade sig vara för klen att själf ge barnet dess föda, samt fråga därför uppstod om man skulle taga en

amma eller uppföda det med flaska, så lofvade Marie — som inte kunde tänka sig ett hårdare öde än att lämna barnet ifrån sig — att berodde det bara på renlighet och noggrannhet, så skulle det minsann inte bli fel på lillan, om hon fick behålla henne. Och Ida blef också — till Maries stolthet — ett praktexemplar af lindebarn.

De sutto nu båda upptagna af samma oro för deras älskade lilla Ida och samma deltagande för hvarandras sorg.

Fru Stråhle var så nöjd att få luta sitt trötta hufvud mot Maries axel.

Den sjuka gaf till ett skärande skri. De sprungo båda fram till sängen.

»Hjälp mig, hjälp mig!» skrek Ida. Hon kastade hufvudet hit och dit på kudden och famlade med händerna på täcket. »Kommer inte doktorn?» ropade hon.

Marie hade tagit hennes händer i sin ena hand och höll dem fast medan hon med den andra långsamt och hårdt strök hennes panna uppåt hjässan. »Jo strax, Ida lilla,» svarade Marie så lugnt och bestämdt, som hade hon vetat att han stod i rummet utanför. Barnet lugnades, och inom få minuter kom verkligen doktorn, som varit på två sjukbud förut på natten.

»Käre doktor, så väl att ni kom,» sade fru Stråhle och klappade honom på armen, »plågorna ha just nyss börjat.»

Injektionen gjordes. Den sjuka fick ro. Doktorn mätte temperaturen. Hans allvarliga ansikte ljusnade, när han afläste termometern. »En grad mindre än i går!»

»Nej, hvad säger doktorn?» utropade fru Stråhle.

»Ja, ja, för mycket hopp få vi inte bygga på det, men det är i alla fall det första goda tecknet.»

De sågo på doktorn och på hvarandra. Glädjen lyste i deras ögon.

»Passa nu på och hvila er båda två medan patienten har ro,» sade doktorn vänligt. »Det kan behöfvas. Så mycket nattvak pressar minsann hårdt på krafterna. Adjö nu. Jag kommer igen klockan tio i morgon.» Han räckte handen åt fru Stråhle, klappade Marie på axeln och gick sin väg.

Gatorna voro halfmörka och fulla af hal snösörja. Vinden piskade våt snö rätt i ansiktet på honom. Han gick fort hemåt, längtande efter hvila.

Hans korta besök hade brutit in i de bedröfvade kvinnornas själar som en solstråle i ett mörkt rum. Hans lugn, hans varma intresse, som så tydligt stått att läsa i den hjärtegoda blicken, de få orden af hopp och uppmuntran — allt detta tillsammans hade lämnat efter sig nytt mod i deras sinnen, ny kraft i deras trötta lemmar.

Marie bäddade med kuddar på soffan åt fru Stråhle, stoppade väl till om henne med filtar och schalar och sade: »Sof nu riktigt godt! Jag passar på Ida, så hennes nåd kan vara alldeles lugn. Tänk — en grad

mindre! Jag visste väl jag, att inte Gud kunde vilja taga henne ifrån oss.»

»Ja, kära Marie, jag tror knappt det är sant, att jag nu törs hoppas, så underligt käns det. Men nu skall *du* också riktigt sätta dig till ro i den stora stolen!»

»Tänk inte på mig! Jag sätter mig intill sängen och blundar litet, så hör jag strax om hon rör på sig,» sade Marie gladt.

Efter en vecka begynte tillfrisknandet på allvar. Krafterna växte dag för dag och med dem glädjen i fru Stråhles hjärta. Våren visade sina första tecken — takdroppet och den varma middagssolen. Ida var räddad — och allt kändes ljust och lätt.

För sommaren ordinerade doktorn sedermera lilla Ida att vistas på landet. Hon fick ej göra någon lång järnvägsresa, men fru Stråhle själf borde däremot fara till västkusten för att hämta igen sina hårdt medtagna krafter. Det blef då bestämdt, att Ida skulle vara hos sin mormor, fru Stråhle i trakten af Lysekil och de båda tjänarinnorna få fara hvar till sin hembygd.

* *

*

V.

Fru Stråhle hade aldrig kunnat släppa sin ungdoms illusion om lycka, aldrig sin längtan att en gång nå »over de høie Fjelde» till kärlekens oändliga vidder. Förgäfves hade hon sökt slå bort dessa drömmar. Nu var hon ju inte längre ung och borde vara nöjd med att lefva endast för sitt barn. Så länge Ida var helt liten och behöfde hennes ständiga vård var det lättare för henne att frigöra sig från sin längtan. Men så kom Ida i skolan, var borta många timmar af dagen och behöfde sin mors tid allt mindre och mindre år från år. Då kom — i ensliga stunder — denna otillfredsställda längtan åter smygande öfver henne. Då var hon — innan hon visste ordet af — midt inne i den förtrollade skogen, där det var sol och sommar och underbar fröjd. Där lät hon små älfvor bädda hennes sagoprins på mossa och rosor, dansa sin luftiga dans kring honom och fläkta med stora ormbunksblad på hans slutna ögon, hans bruna kind. Och så log han i sömnen och hon flög långt,

långt bortom jorden med honom, där inga klumpiga människor funnos — bara han och hon och alla fina, fina varelser — — —

Hennes fantasi var som daggen på gräset, som spindelväfven i skogen, som linnéans doft — så lätt, så fri från begär — men hon vaknade dock alltid upp ur dessa drömmar med en tyngande självförebråelse, som lade sig som bly öfver själen på henne i många dagar, och då ljöd inom henne Ibsens dikt:

»Vogt dig Barn for Tjernets Strømme,
Farligt, farligt der at drømme!
Nøkken lader som han sover;
Liljer leger ovenover.

Barn, din Barm er Tjernets Strømme,
Farligt, farligt der at drømme;
Liljer leger ovenover,
Nøkken lader som han sover.»

Hon hade just varit ute på en lång drömfärd sedan hon lagt sista handen vid sin packning. Det var aftonen innan hon reste. Hon skulle först följa Ida till Mällösa och sedan genast fortsätta västerut.

Hon kände sig som utestängd i sina rum. De hade antagit detta förseglade, ödsliga öfverdragsutseende, som man brukar gifva en stadsvåning före sin sommarutflykt. Fönstren försatta med papp — taflorna öfverhängda med flor — ej så mycket som en bok tillgänglig.

Endast ett fönster hade fru Stråhle lämnat fritt för att njuta utsikten i aftonsolens sken. Dagen hade

varit kvaf med åskväder. Alltefter som nu aftonsvalkan kom, började hjärnan arbeta under det de trötta lemmarna hvilade ut.

Hon hade en underlig, oklar känsla att hon såg sitt hem för sista gången. Allt det gamla vanliga var undangömdt. Nu skulle hon ut och se något nytt, erfara något nytt. Hon skulle för första gången se hafvet. När hon tänkte på det tyckte hon sig redan känna den friska vinden och det salta vattnet! — — Först då hon hörde klockan slå tolf i kyrktornet kom hon ihåg, att hon skulle tidigt upp följande morgon, stängde fönstret och skyndade in i sin sängkammare.

*

När fru Stråhle lämnat Ida på Mällösa och vid den lilla stationen i närheten skulle taga nattåget, fann hon damkupén full och uppsökte då en allmän, tom, andra klass kupé för att få sofva i ro. Hon brukade annars ofta, drifven af en demokratisk impuls, åka på tredje klass, men sådan fanns ej på nattåget.

Fast de stannat vid flera stationer hade fru Stråhle sluppit bli störd, men nu vaknade hon, frammemot morgonsidan. Tåget stannade och hon tittade ut genom fönstret.

En militär, som i största hast sköljde ansikte och händer i en vattskål, var det första hon såg.

Han kom nu springande med mössan på nacken, torkande sina drypande händer på näsduken, bad

konduktören att få en kupé, där han kunde ligga och var i nästa ögonblick insläppt i fru Stråhles.

Det föreföll henne mindre angenämt att blifva ensam med en obekant herre. Sympati för militärer hade hon heller icke.

Han bugade sig artigt och bad om ursäkt, att han steg in i detta skick, men han kom direkt från »mötet» och hade nätt och jämt hunnit till stationen innan tåget kom. Så lade han sig att sofva.

Fru Stråhle skulle funnit denna meddelsamhet alldeles olämplig, om den icke förefallit så enkel, så naturlig. Hon tog upp en tidning ur sin resväska och satte sig att läsa. Då hon hörde tunga, djupa andetag, som tydde på att reskamraten sof, lade hon försiktigt ned tidningen i knäet och betraktade honom.

Först nu såg hon på sammetskragen och guldbandoleret, att han tillhörde fältläkarkåren — således ingen egentlig militär. Han hade ett vackert ansikte med svart, kraftigt skägg, en hög, bred panna, omsluten af kort, krusigt hår, en rak, välbildad näsa, som var duktigt solbränd, likasom halsen. Munnen hade öppnat sig något litet, och friska, hvita tänder lyste fram. Det bokstafligen strålade kraft och sundhet af honom.

Det var något egendomligt i att så där sitta och beskåda en sofvande, främmande herre — något riktigt nytt, som hon aldrig förr varit med om! Ju mer hon granskade dessa drag, dess mer bekanta förefôllo de henne. Hon hade bestämdt sett honom förr, men hvar? Omöjligt att minnas. Hon kunde icke taga

sina ögon ifrån honom. Hvilket kraftigt, bredt bröst och sådana fasta, välformade ben! Han hade sträckt ut sin vänstra arm längs benet. På den breda, bruna handen satt en slät guldring. Han var således förlofvad, eller gift? Skada, att det vackra hufvudet ligger så obekvämt mot den hårda karmen, tänkte hon. Den, som tordes stoppa sin pläd under hans hufvud — men kanske skulle han vakna af det. Hon vågade inte försöket.

Vinden blåste in genom det öppna fönstret rätt på honom. Hon gick sakta fram och drog igen det, återtog sedan sin tidning. Men bilden af den sofvande sväfvade fram mellan raderna och tog bort sammanhanget i hvad hon läste.

Återigen en signal, som tycktes väcka den sofvande. Fru Stråhle rullade ihop sin pläd och beredde sig att stiga ur. Hon ville byta kupé. Ovan som hon var att färdas på egen hand, fann hon det obehagligt att sitta ensam med en herre nattetid.

Då dörren öppnades steg hennes reskamrat upp och var med ett lätt språng nere på perrongen. »Tillåt mig att hjälpa er!» Med en oemotsäglig bestämdhet tog han hennes resväska och pläd och räckte henne handen till stöd. I detsamma läste han »Henriette Stråhle» på väskans lilla metallplåt och presenterade sig då genast som doktor Axel Sten.

De hade icke sett hvarandra sedan fru Stråhles bröllop — då han föreslog skålen för kvinnan. De kunde med nöd känna igen hvarandra. Den gången var han en skägglös yngling och hon en späd ungmö.

Nu var han en trettioåtta års man — hon en trettiotre års kvinna.

De gjorde genast upp släktskap och duskap och språkade om likt och olikt. Han var på väg till Lysekil att vikariera för badläkaren där några veckor. Hon berättade, att hon skulle till samma trakt till en ö, där hon hyrt en liten stuga för att slippa badortslifvet. Han talade om, att han var gift, att hans hustru hette Ellen Frisell och att de hade tre barn, två gossar — den äldste redan sju år — och en liten, några veckor gammal, flicka.

Ur sin plånbok tog han fram deras fotografier och visade Henriette.

Hvad det var eget — hon kände ju som hade de varit gamla bekanta, ungdomsbekanta!

Resan gick fort under lifligt samtal först på järnvägen och sedan på den några timmar långa ångbåtsfärden till Lysekil. De kommo öfverens om att träffas om söndagarna och skildes, när fru Stråhle steg i den lilla segelbåten, som låg färdig att hämta henne.

I nästa ögonblick var hon ute för fulla segel i frisk vind. Hon tröttnade ej att se på hvar våg, som kom, den ena högre, den andra lägre. Hon lutade sig halfliggande mot relingen och lyssnade till det enformiga ljudet af vågornas stötar mot båten. De största bröto sig mot stäfven, så det salta skummet föll som ett fint regn öfver henne. Emellan vågorna framskymtade bilden af den sofvande, kraftfulla gestalten, som så lifligt inpräglat sig i hennes minne.

Hon blef sömnig, sömnig på ett eget, drömrikt sätt och vaknade ej upp förrän båten med en liten törn landade vid ön.

Från landstigningsplatsen var det ett litet stycke att gå öfver kala, rundslipade klippor, innan de kommo till den lilla rödmålade stuga, där hon skulle bo.

Den nedra halfvan af dörren var stängd och i den öppna gluggen stod Olea, husets ägarinna, för att passa på sin hyresgästs ankomst. Hon räckte fru Stråhle sin stora, bruna hand, hälsade med en nickning på hufvudet och förde henne in i den lilla bostaden, som bestod af två rum, ett större och ett mindre, och ett helt litet kök. Själf hade Olea flyttat ut i en sjöbod för att förtjäna litet på att hyra ut stugan åt sommargäster.

För de små låga fönstren hängde hvita, knutna gardiner med virkade spetsar; på alla bord lågo virkade dukar, på sängen, på soffan — öfver allt virkningar och åter virkningar. Olea berättade med en viss stolthet, att virkning var hennes käraste sysselsättning hela långa vintern.

På byråarna lågo snäckor och musslor, sjöborrar och stjärnor i alla storlekar och färger. Väggarna pryddes af en mängd taflor från utländska hamnar, bilder af fartyg m. m.

Olea tog ned en tafla från väggen. Det var en fotografi af det fartyg hennes man i lifstiden fört. Hon berättade, att det förlist en mörk novembernatt, bara en timmes väg från deras hem, där hon låg och

sof och visste af ingenting. Så värst hårdt väder tyckte hon inte heller att det varit om kvällen, och inte väntade hon honom hem på en tre veckor — och så kommer grannen Mathias in vid elfvatiden nästa förmiddag och såg så konstig ut, och så säger han: »Kära Olea, nu får du vara beredd på det värsta —. Prim har gått till grund i natt med man och allt —.»

»Hur länge sedan hände det?» frågade fru Stråhle.

»Det blir åtta år sen nu till den sjunde november, men när jag talar om'et är det som det var i går.»

Fru Stråhle kunde i sin stämma inlägga så mycket vänlighet, att den verkade som en smekning. »Kära Olea lilla,» kom det så mjukt och innerligt. Hon gick fram till henne och lade handen på Oleas axel. »Det förstår jag nog. Det är som att rifva upp ett sår — då börjar det blöda igen.»

»Ja visst är det så, men det är inte alla som förstå det.»

Olea snyftade och grät, torkade ofta sina ögon och betraktade för hvar gång länge de våta fläckarna på förklädet.

Fru Stråhle stod tyst. Det var som om något snörpte ihop hennes strupe. Hon kunde ej få fram de ord af djupt deltagande, som hon kände inom sig. Det var gränslöst synd om Olea, det tyckte hon, men i alla fall — Olea var ändå lycklig, som hade kunnat älska sin man så mycket! —

Oleas sorger tycktes emellertid flydda, när hon en stund därefter fick beröm för sitt klara, goda kaffe och sina nybakade bröd.

Sedan förevisade hon den lilla inhägnade trädgårdstäppan, där egentligen endast krusbärsbuskar, lavendel och isop växte, förutom en sprireahäck och litet köksväxter. Täppan var Oleas ögonsten — det enda gröna som fanns på hela ön. Eljes såg man endast de nakna, kala bergen rundt om, som höjde och sänkte sig likt vågor och en och annan vattenpuss, som låg och blänkte i den stora sten- och klipptaflan.

Fru Stråhle fick en oemotståndlig lust att genast taga sig en orienteringstur kring ön i stället för att packa upp, och Olea gick till sina göromål.

Ett stycke bort låg en hög bergskam, som särskildt lockade fru Stråhle. Ovan som hon var vid de glatta bergen, hade hon ganska svårt att taga sig dit upp, men en gång där kände hon sin möda mer än lönad.

Åt ena sidan låg Gullmaren, djupblå, kantad af rödgula, grant belysta berg. Från den andra kom hafvet långsamt och doft vältrande in mot ön. En och annan gång hördes det hvassa, fräsande ljudet af vågor, som bröto sig mot klippan. Solen sjönk just ned mot hafsbrynet.

Fru Stråhle stod underligt gripen. Aldrig hade hon sett något så stort, så skönt! Hon var van endast vid lummiga, skogiga nejder med bördiga slätter, välhållna parker och rika trädgårdar. Nu stod hon

ensam inför det mäktiga hafvet — hörde dess röst för första gången i sitt lif. Aldrig, aldrig hade hon erfarit denna underbara, betagande känsla!

Hon satte sig ned på en afsats i berget. Hafvet låg utbredt för hennes fötter som en ändlös, skiftande matta, mjuk och färgrik. Hon lutade sig mot bergets ryggstöd och slöt sina ögon.

En ljum vind strök sakta om henne och hon kände något, som hon aldrig för känt — att det var ljuft, vidunderligt ljuft att lefva.

Hon såg upp. En mörk krusning öfver hafvets yta kom ilande rätt emot henne. Den väckte de sorgsna, ofta tänkta tankarna till lif igen. »Ensam, ensam, hvad är lifvet värdt utan en make att gifva sin ömhet åt! Hvarför, hvarför skall jag vara så outsägligt ensam?»

Allt ifrån det, att fru Stråhle vaknat upp i äktenskapet från sitt sorglösa, barnsliga lif, hade en viss bitterhet smugit sig in i hennes sinne. Nu strömmade å nyo de gamla, upproriska tankarna med våldsamhet genom hennes själ.

»Hvarför har jag inte här bredvid mig en hjärtevän, en som kunde tänka samma tankar som jag, känna samma känslor som jag? — Vi skulle förstå hvarandra i en blick, ett handtag, vi skulle glädjas som barn, vi skulle tala allvar som kamrater! — O, hvad lifvet nu skulle kunna vara oändligt rikt, om jag hade en man, som jag höll riktigt af — här bredvid mig, här — —» Hon såg på den tomma platsen och kände en ångestfull längtan efter ett annat hjärtas

slag emot sitt. Hon tryckte sina händer mot bröstet och brast i gråt.

Här behöfde hon inte lägga band på sig. Här kunde ingen se henne, mer än himmelens fåglar, och de skulle nog förstå henne. Det var så skönt att för en gång få vara sig själf, få gråta ut och veta att ingen skulle komma och undra öfver ens röda ögon. Det värsta hon visste var när Ida märkte att hon gråtit och frågade: »Är du sjuk, mor lilla?» Och så svarade hon förstås, att det var ingenting, medan hon kände en svidande ensamhet, ett tärande kval, som vore det någonting förtorkadt inom henne. Nu grät hon hejdlöst och hörde själf sina jämrande snyftningar.

Hon knäppte ihop sina händer, böjde ned hufvudet mot dem och bad: »Gif mig, gif mig någon att älska! Låt också mig en gång få känna en smula lycka! Gode Gud, jag förmår inte längre!» Och hon sjönk ned på sina knän, det lindrade smärtan, den löste sig i ett nytt, lugnare utbrott af tårar.

Hon brukade numera sällan bedja med sin forna brinnande intensitet, sedan förnuftet såväl som känslan beröfvat henne tron på den ena lärosatsen efter den andra. Men i ångestfulla stunder trängde sig den fasta öfvertygelsen fram, att det *måste* finnas en barmhärtig Gud, som *kan* hjälpa, och hon erfor då tröst i bönen.

Hon lyfte upp hufvudet. Det första hon såg var Hållö fyr, som blinkade längst borta, där haf och himmel möttes och smälte samman. Det kändes som

var den tänd för henne, som ville den säga: »Hoppas och håll ut, så skall du en gång nå fram!» Hjärtat slog lifligare, och en flyktig tanke korsade hennes hjärna — »om det var ett tecken från Gud?» Men så kom förnuftet igen — »å nej, Gud tänder inga fyrar på Hållö — det är fyrvaktarn som gör det.» — Men i alla fall — det första hon sett efter sin svåra stund det var den lysande, tindrande fyren. — »Det *kunde* ju betyda något — hvem vet?»

Hon kände ett obestämdt hopp om något — hon visste ej hvad — inom sig, och gick hem lättare om hjärtat.

Så fort hon druckit sitt te gick hon i säng. Ögonlocken voro tunga och slöto sig. Hafvets brus ljöd i hennes öron samman med lösryckta bitar ur Björnstjerne Björnsons dikt:

»Mod havet stunder jeg, ja mod havet,
hvor fjærnt det løfter den kolde panne!
Se, verden kaster sin skygge på den
og spejler hviskende ned sin jammer.
Men solen stryger den varm og lysblid
og taler frejdig om livets glæde.
Dog lige iskold, tungsindig rolig
den sænker sorgen og sænker trøsten.

— — — — — — — — — — — — —

— — — — — — — — — — — — —

Jeg føres, hav, av dit store tungsinn
og slipper ned mine matte planer
og lader flyve de bange længsler:
din kolde aande mit bryst skal svale!»

— — Hon tyckte sig ligga mjukt och godt på de breda vågorna och hon såg — ett stycke ifrån sig —

en sofvande man, hans hufvud hvilade på vågens hvita kam — och så tog den djupa, tunga sömnen henne.

*

De sex veckornas badsejour ledo mot sitt slut. Doktor Sten och fru Stråhle hade ofta gjort utfärder tillsammans. Han skaffade henne böcker och läste äfven högt för henne. På detta sätt hade hon genomgått den yngsta skandinaviska litteraturen, som till det mesta hade varit henne obekant, likaså arbeten af Spencer och Stuart Mill och åtskilliga sociala brochyrer. Härigenom hade fru Stråhle trängt in i en för henne alldeles ny värld. Tidens nya tankar och stora spörsmål hade stormat in på henne. Genom meningsutbyte med Axel Sten hade hon vunnit en klarhet i uppfattning och åsikter, som hon för några månader sedan skulle trott omöjlig, och en viss själftillit, som hon förr saknat.

I dag skulle den sista utfärden företagas. De hade kommit öfverens om att mötas på en holme. Matsäcken var inpackad — så riklig fru Stråhle kunnat åstadkomma med de enkla tillgångar, som stodo till buds. Ett fång ved togs med för kokningen, och så begaf hon sig af med gamle Simon, som brukade segla med henne dagligen.

Solen brände och vinden kom sparsamt glidande i en och annan liten kåre. Det var nervretande, och hon försökte förgäfves att bibehålla sitt goda lynne. Hon hade satt sig på botten af båten, hvilande sin

panna mot händerna, som hon lagt mot den solheta toften. Hon tyckte, hon skulle kväfvas af solbaddet och tjärlukten — men så tänkte hon tillbaka på denna sommar, på allt som vaknat till lif inom henne och detta drog som en frisk vind genom hennes sinne.

Sent omsider voro de framme. Öfver stenar och block krånglade hon sig fram, balanserande sin matsäckskorg, tills hon fann en plats, där stora, flata stenar passade till bord och sittplatser.

Vinden friskade upp mot middagen, och det lilla hvita seglet på doktorns båt styrde i förlig vind kurs mot holmen.

Fru Stråhle började göra eld, men det var en ny konst för henne, som inte ens tändt en brasa i en kakelugn, än mindre på ett berg i blåst. Det började se hopplöst ut. Alla torra stickor och halfva tändsticksasken voro redan afbrända.

»Hallå!» ropade det nedifrån stranden. »Det där kan aldrig lyckas — vänta skall jag hjälpa dig,» och med några skutt var doktor Sten uppe hos henne och i färd med att flytta kokattiraljen till en lämpligare plats i godt lä. En liten stenmur uppfördes kring eldstaden, vedträden klöfvos och snart var elden i full fart.

Måltiden, i hvilken de båda båtkarlarna deltogo, intogs med god aptit. Små missöden, som att gräddkannan stjälpte omkull innan någon fått med däraf, togos muntert. »Det är en egenhet med så'na här utfärder,» sade Sten, »att bara det händer något, så ökar det nöjet. Det är detsamma hvad det är — det

kan gärna vara något förargligt — det är lustigt ändå.»

»Det var mig en gla' själ,» skrattade gamle Simon.

»Ja, visst är jag glad, hvarför skulle jag inte vara det?» återtog doktorn.

»Han har ett godt samvete att glä sig åt — det kan man se på'n,» menade Ole.

Efter middagen ville fru Stråhle, att de skulle gå omkring på ön, men doktor Sten hade större lust på en middagslur först.

»Ja,» suckade fru Stråle, »då får jag väl foga mig i det — kvinnan skall ju vara mannen underdånig.»

»Nyttja för all del inte så'na där hemska gamla fraser!» inföll Sten. »Jag kan inte tåla dem ens på skämt. De verka på mig ungefär som tortyrredskap i museer.»

»Tror du, att så'na fraser äro lika antikverade som tortyrinstrument?»

»Ja, jag hoppas verkligen, att de numer höra till en förgången tid.»

»Du säger försiktigtvis hoppas — *tro* det kan du väl inte?» sade fru Stråhle.

»Jo, jag tror det.»

»Då misstar du dig grundligt,» sade hon. »Det är bara ett litet fåtal hustrur, som ha en självständig ställning vid sidan af sina män — de öfriga få nog hålla till godo med den gamla refrängen 'din vilja är min lag' — jag lefde själf, så länge jag var gift, i den

öfvertygelsen, att jag var pliktig att obetingadt lyda min man.»

»Nej, nu har jag inte hört maken! Det var för otäckt,» inföll doktor Sten. »Jag kan inte tänka mig något så osmakligt, som att Ellen skulle lyda mig och jag skulle befalla henne. På sådana villkor skulle jag inte vilja vara gift.»

»Jag måste erkänna, att jag har svårt att reda mina begrepp i äktenskapsfrågan. Det skulle vara roligt att tala med dig om den,» sade fru Stråhle. »Hur skulle det gå, om inte mannens vilja i viktigare fall vore den afgörande, det kan jag inte få klart för mig?»

»Naturligtvis så, att i hvarje fall den som har de starkaste skälen på sin sida segrar. Det finns intet skäl i världen, hvarför hans vilja utan vidare skulle vara mer gällande än hennes.»

»Men när de tvista, tycker väl hvar och en sina skäl vara starkast,» invände fru Stråhle.

»Du talar om tvister. Tro mig, makar skulle inte tvista så mycket, om de bättre förstode att uppdraga gränserna hvar och en för sitt område och respekterade hvarandras gebit. Det är när två skola styra på samma fält, som det går illa,» sade doktor Sten.

»Jag kan inte hjälpa, att jag har en instinktiv känsla af att mannen är född att härska — han är starkast,» sade fru Stråhle.

»Det är han, men viljestyrka och härskareanlag bero hvarken af kön eller fysisk styrka. Dessutom, den ene är född att härska på ett, den andre på ett

annat område — låt hvar och en vara herre öfver sitt, det är det bästa. Jag till exempel har lätt att befalla sjuka — där kommer jag aldrig i tvifvel om, att det är till deras nytta. Men att befalla friska är mig rent af motbjudande. Jag har en känsla af att jag på bättre väg borde kunna nå samma mål. Ellen däremot, som regerar med järnspira öfver barn och jungfrur så länge de äro friska, blir som ett hvitt vax i deras händer så fort de äro aldrig så litet sjuka. Man och hustru emellan förstår jag inte ens hur det kan bli fråga om att befalla,» sade doktor Sten.

Fru Stråhle log.

»Det måtte vara en högst bekväm tillvaro att så där inhysa sitt samvete i sin mans och så bara lyda blindt!» återtog Sten.

»Bekvämt — ja — slafven har då lika bekvämt,» sade fru Stråhle.

»Jag kan visserligen högakta den som af fri vilja underkastar sig en annans önskningar i sådant, där samvetet tiger — men det hände väl ibland, att ditt samvete stod i strid med din mans vilja?»

»Ja, visst hände det. Jag minns särskildt en gång, då han förbjöd mig något, som jag verkligen kände, att det var min plikt att göra.»

»Och du lät honom förbjuda dig?» frågade Sten förvånad.

»Ja. *Då* skulle jag skämts att opponera mig mot min man — *nu* skäms jag öfver, att jag inte gjorde det. Det förefaller mig så fegt, att jag bara teg och

lydde. Men han förstod inte, att han gjorde mig orätt — då hade han aldrig gjort det.»

»Det är lustigt — alla klandra despoterna, men ingen klandrar dem som låta tyrannisera sig, som skapa despoterna genom sin svaghet och undfallenhet. De äro i mitt tycke lika klandervärda. Ellen och jag kommo öfverens om — när vi gifte oss — att hvad fel där kunde bli i vårt äktenskap, men inte skulle hon låta mig bli despot. Jämlikar skulle vi vara — aldrig den ena herre öfver den andra — inte hon öfver mig heller! Vår fulla frihet ville vi ha båda två, och det har lyckats förträffligt.»

»Ett sådant idealäktenskap kan jag inte ens tänka mig. Det öfverstiger alldeles min erfarenhet.»

Fru Stråhles kinder blefvo röda. Hon kände sitt hjärtas slag. Med ens stod det klart för henne, att denne man skulle hon kunnat älska, med en sådan man skulle hon fått dubbel kraft att lefva och verka, med honom kunde lifvet blifvit en klingande sång. Hvilken gränslös ömhet skulle hon inte haft att slösa på honom! Nu visste hon, att det fanns ändå en man sådan hon i ensliga stunder drömt sig sitt hjärtas utvalde. Det var som hade allt både utom och inom henne plötsligt blifvit så stort, så vidt, så oändligt — lifvet var oändligt — jorden var oändlig och allt var bara jubel och sång. Hennes hjärta slog så våldsamt, att det kändes som om hon hvarken kunde röra sig eller få fram ett ord öfver sina läppar. Var detta kärlek? Hon visste det ej, men en susning af kärlekens vingslag måtte det dock vara. Hon förskräcktes

vid tanken på att då vore det kärlek till en annans man. Men det vore ju ett brott! Denna stora, lyftande, bärande känsla — kunde den vara brottslig?

Hon såg utåt hafvet. Hon längtade efter klarhet i hvad som kändes så stort, så viktigt, och vände sig hastigt mot Sten. Till honom kunde hon ju säga allt hon tänkte — han förstod henne alltid. »Jag har ofta önskat att få känna hvad kärlek är,» sade hon, »längtat efter det, som ändå måtte vara det skönaste på jorden.» Orden kommo likasom dröjande — hon var så rädd att låta höra minsta darrning på rösten.

Sten log. »Det skönaste på jorden — ja, det är säkert, att det är.»

»Säg mig — anser du det vara en synd att älska någon, som tillhör en annan?» frågade fru Stråhle plötsligt efter en stunds tystnad. Hon försökte att kasta fram frågan helt lätt, för att inte röja hur allvarlig den kändes för henne.

»Du talar om kärleken, som vore den en viljeakt. Man kan lika litet förbjuda sitt hjärta att älska som sina lungor att taga in luft. Att älska en människa kan aldrig vara hvad du kallar en synd. Det är något, som inte beror af vår vilja, men det kan leda oss till dåliga handlingar — det blir då en annan sak. Men hvarför fantiserar du om kärleken? Det skall du akta dig för. Kommer den så kommer den — då blir tids nog att grubbla öfver den saken. Du skall lägga bort att drömma — det duger inte för en människa i våra dagar,» sade han gladt. »Min tro är för resten, att bara ett fåtal människor få erfara den

stora kärleken — den som du talar om — ja, jag tror inte ens, att alla kunna erfara den, men glädje af lifvet, det tror jag, att alla skulle kunna få, om de lade all sin håg och kraft i en nyttig verksamhet. *Det* skall du uppställa som mål för din längtan — för det målet kan du nå. Ägna dig på ett eller annat sätt åt andras lycka, så blir du lycklig själf! Du, som har ett varmt hjärta och godt om pengar, du skulle kunna göra godt i stort.»

Fru Stråhle skakade på hufvudet. »Hvad skulle jag kunna göra?»

»Gör något för fattiga skolbarn till exempel eller ännu hellre för utslitna lärarinnor. Ingen borde ha det bättre i världen än de som undervisa barn. Du skulle bara se Ellen så mycket godt hon gör. Hennes tid och det lilla hon har räcker till för många. Hon skulle inte känna sig lycklig utan detta arbete för andra, hur mycket hon än håller af mig.»

»Visste jag bara hvad jag skulle kunna göra! Fattigdom och elände och orättvisa i världen — det står ju som ett lodrätt berg framför mig! Jag blir alldeles hopplös, när jag tänker på det.»

»Nej, hvarför hopplös?» svarade han frimodigt. »Tvärtom! Jag tror, att om vi — lyckligt ställde — bara vänjde oss att tänka på de sämre lottade vid alla våra företag, så skulle förhållandena inte alls behöfva vara så oföränderliga, som vi nu inbilla oss. Mycket skulle ganska snart kunna förbättras. Men vi behöfva först och främst lära oss ett —» Han stannade, lade sina båda händer på hennes armar och

såg in i hennes ögon men en varm blick, »och det är att älska *alla* människor som bröder — sluskar och brottslingar — allihop!»

Hur olika talade ej denna tunga och detta hjärta mot hvad hon ofta hört ur lyckligt lottade mäns mun! Hon, som så ofta sårats af hårda domar öfver »packet». Det var en riktig lisa för henne att höra dessa milda ord. De kändes som en varm ström genom hela hennes varelse. Ja, Axel Sten var sannerligen en man efter hennes sinne. Honom, honom skulle hon kunna älska med hvarje fiber i sin själ!

De gingo långsamt tillbaka. Sten föreslog fru Stråhle att fara hem i hans båt. Det ville hon gärna. Kvällsluften var kylig. Han bredde sin stora kappa öfver dem båda. De sutto tysta.

Ju mörkare det blef, dess mer gnistrade marelden i vattnet. Vågorna fräste mot båten, och den blinkande fyren lyste med klarare och klarare sken.

Sten pekade åt fyren till. »Tänk så många, som skulle förlisa om *den* inte fanns! Jag undrar hur första blinket af en fyr skulle kännas, om man vore ute i storm och sjö en mörk natt och trodde all räddning förlorad! Att då med ens känna hopp om att kunna kämpa sig i land och få lefva igen — det måtte vara något underbart gripande.»

»Underbart gripande», sade fru Stråhle mekaniskt efter.

*

När fru Stråhle, med den lilla resbuketten hon fått af doktor Sten, viftat ett sista farväl till honom, där han stod på ångbåtsbryggan tills båten försvunnit bakom en udde, då kände hon sig mer öfvergifven, mer hjälplös än någonsin. Hon hade vänjt sig vid honom som luft — så att säga — till sina andliga lungor. Nu var hon sliten från honom och tvungen att lefva sitt nya lif på egen hand — utan stöd. Hur skulle hon kunna det? Hur skulle hon få fatt i det rätta innehållet för det verklighetslif, mot hvilket han riktat henne? Hur skulle hon kunna tvinga sig själf att »lägga bort att drömma» som han sagt? Hon, som hängifvit sig i timtal och åter timtal åt den fantasivärld, där hon kunde laga till allt åt sig just så som hon ville hafva det! — Sådant hade han sagt var öfverspändhet, som hon skulle arbeta bort innan hon kunde bli en nutidsmänniska. Hon försökte intala sig mod och hopp. Åter och åter hörde hon Stens mjuka, klangfulla stämma säga: »Vi behöfva först och främst lära oss att älska *alla* människor som bröder.»

Då drog slutligen ett leende öfver hennes förut så allvarsamma och sorgbundna ansikte. Stens ord ljödo som en alldeles ny sanning för henne, en sanning att lefva för, en sanning som skulle kunna skänka henne lifvets lycka. — — —

* *

*

VI.

Hemresan gick fort under kaotiska tankar och känslor. Hon hade hela vägen ett osynligt ressällskap, som gång på gång kom henne att än le — minnets solljusa leende — än nästan få tårarna i ögonen. Det var först då hon återsåg Ida, brunstekt och frisk, som hon riktigt vaknade till verkligheten.

De reste genast hem och möttes på stationen af Marie, som grät i glädje, när Ida hoppade ned på perrongen, lätt som en hind. Ingen kunde se, att hon nånsin varit sjuk.

De åkte hem, och fru Stråhle öfverraskades af att Marie gjort allt i ordning i rummen — inga omhängen kring väggar och möbler, inga nakna fönster, utan allt var på sin plats. Blommor voro smakfullt ordnade i alla vaser.

Öfver Idas säng hade Marie satt upp en tjock guirlande af lingonris och ljung som en ram kring ett stort »Välkommen!» Fru Stråhle såg på Marie. Minnet om den svåra sjukdomstiden drog hastigt

igenom hennes själ — allt hvad de lidit vid denna bädd!

Marie såg blek ut och hade blifvit mager.

»Du ser inte frisk ut, Marie lilla! Har du inte varit rask i sommar?» frågade fru Stråhle.

En hastig rodnad flög öfver Maries kinder. Hon svarade, att hon mått så godt på landet, men nu några dagar känt sig trött och klen.

»Kanske är det bara af allt arbete du haft med rengöring och stök,» sade fru Stråhle, utan att tänka vidare därpå. Hon var trött af nattresan, längtade efter ett godt bad och en god frukost, som hon också fick.

Först efter ett par veckor märkte fru Stråhle, att Marie verkligen var sjuk. Hon tillkallade läkaren och bad honom taga reda på hvad som kunde fattas Marie. Hon fruktade att det var något allvarsamt ondt, ty Marie fick ej behålla en bit mat, magrade ideligen och bara grät. Det var så olikt den glada, lugna Marie att gråta endast af klenhet.

Doktorn dröjde länge hos Marie och uppsökte sedan fru Stråhle.

»Nå, hvad tror doktorn?» frågade fru Stråhle.

»Det är ledsamt detta. Det är den gamla historien.»

Det flög som en blixt genom fru Stråhles minne att Maries mor dött i magkräfta.

»Tror doktorn det är kräftan?» frågade hon förskräckt.

Han log. »Nej, min nådiga, så kallas det inte. Hon skall få ett barn.»

»Marie? Nej, snälla doktorn, förlåt mig, men jag känner Marie och kan försäkra —»

»Försäkra ingenting, bästa fru Stråhle! Flickan har själf bekänt för mig och bedt mig tala om det för er. Själf kunde hon det inte, sade hon. Ni skulle bli så ledsen. Men, kära fru Stråhle, ungdom är ungdom — vi få inte gå för strängt till rätta med dem. Hon var så bedröfvad, den lilla stackarn. Jag lugnade henne med, att ni ju är god och förlåtande.»

Fru Stråhle satt alldeles mållös. Det gick rundt i hennes hufvud. Förvirrad sade hon farväl till doktorn och skyndade in till Marie. Hon stod vid fönstret. Dagern lyste på det gullgula håret.

Fru Stråhle gick fram till henne. Marie såg upp och sjönk i ett nu ned på stolen med ansiktet gömdt emellan armarna, som hon utsträckte öfver bordet. Hon snyftade som ville hon brista sönder.

Också fru Stråhle grät, strök hennes hår, hennes axel och arm och hviskade till sist i afbrutna meningar: »Stackars lilla Marie! Försök att vara lugn! Tala om allting för mig! — Nog vet du, att jag förlåter dig.»

Då Marie hämtat sig något, berättade hon, att en ung skomakare i hennes hembygd varit kär i henne i många år. Hvar gång hon varit hemma hade han bedyrat henne sin kärlek, men hon hade icke känt något i sitt hjärta för honom — och alla hade varnat henne för honom. Men i sommar, när hon kom hem,

föreföll det henne likasom annorlunda. Hon var så vek om hjärtat, när hon kom ut på landet denna gången. Alla ängar stodo i blom, och det var så underligt i hela luften. Så var det midsommarafton och de hade båda varit på dans. Där tyckte hon, att han ändå var bra mycket hyggligare än alla andra. Inte luktade han brännvin och treflig såg han ut. Så följde han henne hem öfver skogen. Det började dagas, och fåglarna började kvittra, och så slog han sin arm om hennes lif och frågade, om hon nu också hade hjärta att neka honom sin kärlek. »Hennes nåd kan inte tro så mångfaldiga gånger jag sagt nej förr, men den gången var det som omöjligt. Jag förstår det inte själf hur det var, att det kunde gå så — den enda gången — —»

Fru Stråhle tänkte på hvad Sten en gång sagt: »Så länge det finns så många osedliga äktenskap, där det ena barnet efter det andra kommer till, fastän föräldrarna knappt ha en smula kärlek till hvarandra, så länge göra vi bäst i att inte tala så högt om osedligheten i ett kärleksförhållande, som har ett barn till följd.»

Fru Stråhle skulle nog förr tagit Maries felsteg annorlunda — nu sade hon blott helt stilla:

»Har han så, att ni kunna gifta er?»

»Ja, han har lånat mina sparbankspengar, hundrafemtio kronor, för att göra någon utväg för oss till våren.»

»Håller du riktigt af honom, så du vill gifta dig med honom?» frågade fru Stråhle.

»Å ja,» sade hon dröjande, »inte är jag så kär i honom som han i mig, men nog tycker jag om honom — och när den här skammen har kommit öfver mig, så vill jag förstås helst gifta mig.»

»Har du skrifvit om detta till honom?»

»Ja.»

»Nå, hvad säger han?»

»Jo, han ber mig bara vara lugn. Han skall snart komma in till staden, så få vi närmare talas vid.»

Hon tycktes nu tämligen lugn, sedan hon fått utgjuta sitt hjärta för fru Stråhle, och de talade ej om saken på en tid.

En dag bad Marie att få gå till stationen för att möta sin fästman, som skulle komma den dagen. Han kom dock icke med det tåg hon väntade. Hon påminde sig då, att han också kunde komma sjöledes och gick ned till ångbåten, men icke heller med den kom han.

Marie trodde nu, att han skulle komma följande dag — men nej! Dagarna gingo, och Maries oro steg dag för dag. Fru Stråhle ansåg sig böra bereda henne på möjligheten, att han öfvergifvit henne. Marie ville icke tro det. Hon hoppades alltjämt. Men så fick hon bref hemifrån. Skomakarn var rest till Amerika, lämnande efter sig ännu två flickor i samma belägenhet som Marie.

Skammen, sorgen och vreden kämpade en vild kamp inom henne. Hon hade lagt sig till sängs, åt icke och svarade icke, när man tilltalade henne. Fru

Stråhle började frukta för hennes förstånd. Men efter några dagar steg Marie upp och började med ens åter förrätta alla sina göromål. Efter en tid var hon någorlunda i jämvikt igen. Fru Stråhle gaf henne då litet småkläder, gammalt linne att sy mer af, samt ett litet vaggtäcke af ljusrödt, blommigt tyg. Hon tänkte, att det lilla fina täcket skulle gläda Marie. Men Marie tog emot det med en suck. »Då blir det väl en flicka, efter täcket är rödrosigt. Ska hon också råka i samma olycka som jag?» tillade hon och brast i gråt.

Fru Stråhle var tveksam om hur länge hon skulle kunna behålla Marie i huset. Visserligen reflekterade Ida kanske icke öfver hennes förändrade utseende, men för främmandes skull var det obehagligt. Men icke kunde hon ha hjärta att säga Marie: »du får aldrig komma in i rummen, så att främmande ser dig». Hon försökte i stället passa på att skicka ut henne, om det kom någon.

Emellertid fick fru Stråhle en dag besök af sin kusin öfverstelöjtnant Löwencrona. Marie hade händelsevis varit i tamburen, när det ringde, och öppnade dörren för honom.

Knappt hade han hälsat på fru Stråhle och satt sig, förrän han sade: »Tillåt mig att säga dig en sak min bästa Henriette. Hvad tänker du på, som låter en piga i dylika omständigheter öppna din dörr midt i visittiden?»

Fru Stråhle rodnade och svarade intet.

»Det är ju en ren skandal. Hur kan du tillåta något sådant? Det strider verkligen mot den simplaste anständighetskänsla.»

Fru Stråhle hade ingen lust att inlåta sig i samtal med öfverstelöjtnanten i en dylik fråga, därtill kände hon för mycket hans antecedentia. Men en kort tid därefter hyrde hon ett rum — i närheten af barnbördshuset — åt Marie under förevändning, att hon borde hvila från allt tyngre arbete.

Marie kom dock dagligen och åt middag i fru Stråhles kök, hjälpte till med hvarjehanda och tycktes vara vid godt mod en tid.

När fru Stråhle skulle resa bort på några veckor till sin brors bröllop, tog hon ett vänligt och ömt farväl af Marie. Hon sade några uppmuntrande ord, om att det kanske icke skulle bli så svårt. Marie kunde åtminstone vara säker om att få god vård på sjukhuset. Femton kronor och en korg mat gaf hon henne också — afgiften på sjukhuset skulle hon betala sedan.

Marie vandrade med tunga steg den långa vägen till sitt rum. Där var kallt. Hon klädde af sig, svepte in sig i en schal och somnade. Hon drömde om Ida, att hon låg sjuk, att hon jämrade sig. Med ens vaknade Marie upp vid, att hon själf ropade högt. Var det *hon*, som haft smärtor? Hon trodde det ej, men reste sig upp för att tända den lilla lampan. Knappt hade hon dragit eld på tändstickan, förr än hon fick häftiga plågor. Då förstod hon, att hennes stund var kommen.

Så fort plågorna stannat af, skyndade hon sig upp, tände lampan och började kläda sig. Än en gång kom den förfärliga värken. Hur skulle hon hinna få kläderna på sig, komma ut genom de mörka gångarna och bort till barnbördshuset?

Hon plockade hop några plagg åt sig själf, barnets små kläder, Idas fotografi, som hon hängt upp på väggen öfver sin säng, och lade fort ned allt i en korg, blåste ut lampan och smög sig ut genom dörren. Hon kände ingen i gården och tordes inte bulta på någon dörr för att be någon följa sig. Hon bara skyndade så fort hon kunde vid skenet af tändstickor, dem hon repade eld på.

Hon var halfvägs i den branta trappan, då den gräsligaste smärta kom henne att signa ned. Hon satte sig på trappsteget och höll sig i ledstången för att icke glida utför. Med möda kunde hon kväfva det rop, som ville bana sig väg öfver hennes läppar. Gå längre — det var omöjligt. Hon *måste* vända om — hända hvad det ville.

Länge trefvade hon innan hon fick nyckeln i låset — hann ej stänga dörren ens, utan kastade sig på sängen i den vildaste ångest. Allt som fanns i henne ville slitas i stycken. Det var som hade hundra knifvar korsat hvarandra. Och så denna vånda, denna kväfvande ångest!

Hon stönade, men återhöll det skri, som gång på gång ville fram. Lampan hade hon ej hunnit tända och stickorna hade fallit i golfvet. Värre och värre blef det. Hon vred sina händer i förtviflan — de

voro alldeles fuktiga och fingrarna snodde sig om hvarandra som trådar, utan styrsel. »Gode Gud, hvarför har du lämnat mig ensam i denna nöd? Hjälp mig, hjälp mig! Förbarma dig öfver mig för din stora barmhärtighets skull!» hviskade hon.

Ännu en gång kom ett anfall, förfärligare än något af de föregående — det måtte vara — döden — det svartnade för hennes ögon — och så med ens kom befrielsen — — —

Hon hörde ett svagt ljud — så intet mer.

Plötsligt greps hon af en tanke: »kanske håller barnet på att dö! Aldrig, aldrig skall du behöfva uppleva detsamma som jag!» Hon reste sig upp — fann barnet och höll hårdt om dess hals. Hon kände några rörelser i strupen — borrade in sina fingrar hårdare och hårdare. Å, det var så vämjeligt — men hon tänkte mest på att hinna ut innan det blef dager. Ingen kände henne här, och hyran var betald, så hon kunde bara hämta sina saker sedan och gå ifrån detta fasans ställe.

Hon reste sig, men blef yr i hufvudet och måste lägga sig ned och hvila ett ögonblick — men så upp igen. Schalen låg ännu kvar i sängen. Den lade hon öfver barnet och allt och lindade in det så hårdt som möjligt. Hon var glad, att det vår mörkt, så hon slapp se detta som kändes så gräsligt. Så smög hon sig ut, stängde dörren och stoppade nyckeln i fickan. Tändstickor hade hon inga, utan trefvade utefter väggen och kom ändtligen ut.

En och annan lykta upplyste gatan. Till ån skulle hon gå med sitt bylte. Det skulle ingen märka. Hon såg sig om — ingen syntes. Försiktigt gick hon ned för trappan till en liten klappbrygga. Stegen voro glatta. Klockan slog tre i kyrktornet. Hon ryckte till vid ljudet och kastade hastigt knytet i vattnet, vände om och skyndade tillbaka uppför trappan. Då hörde hon en röst bakom sig: »Hvad var det ni kastade i ån?»

Hon svarade ej och påskyndade sina steg.

»Var god och stanna,» sade samma röst befallande. Vid sin sida såg hon en poliskonstapel. »Det var ingenting,» sade hon.

»Jo, det var ett knyte, det såg jag, men var god och säg hvad det var i knytet.» Han tog ett fast tag i hennes arm för att få henne att stanna.

»Släpp mig,» sade hon bedjande.

»Ja, när ni säger hvad det var i knytet.»

»Det var mitt döda barn,» svarade hon med darrande stämma.

»Då får jag be er följa mig till vaktkontoret och lämna vidare besked om den saken.» Hon kände en varm ström utefter sina frusna lemmar, och så var allt försvunnet —

»Hon måste föras till barnbördshuset och få nödig vård,» voro de första ord hon hörde, då hon återfick medvetandet. När hon öppnade ögonen såg hon sig omgifven af poliskonstaplar och så var allt åter försvunnet —

*

Vid fru Stråhles återkomst från bröllopet möttes hon af underrättelsen om Maries brott. När domen sedan föll, lydde den på två år och sex månaders straffarbete.

Fru Stråhle kunde ej tysta sina samvetsförebråelser. Hvarför hade hon låtit Marie gå ensam om kvällen? Hvarför hade hon icke tagit en vagn och följt henne och bedt någon i gården taga sig litet af Marie och hjälpa henne till sjukhuset, när hon skulle dit? Hvad hade icke Marie gjort för henne och hennes barn? Samvetet brände henne, och hon grät heta tårar öfver sig själf och öfver Marie. Fru Stråhle kände, att hade hon gjort sin plikt som barmhärtig människa, hade kanske allt detta aldrig händt! Hvarför hade hon icke *då* känt, att det var hennes plikt att följa Marie, som hon kände det *nu?* Ja — hvarför — hvarför?

Hvad hade hon icke velat gifva till i denna stund för att äga ett svar, som hennes samvete kunde godkänna!

Hon hade varit så upptagen af att genomkämpa sin egen strid, att döfva sin saknad, att klara sina känslor, så Marie hade fått träda i bakgrunden. Men det var ju ingen ursäkt, ingen tröst!

Fru Stråhle skyndade till fängelsedirektören, som hon kände, och fick tillåtelse att träffa Marie.

Vid fru Stråhles inträde i mottagningsrummet flög en rodnad öfver Maries gulbleka, tärda ansikte. Blicken var skygg. Hon var olik sig.

»God dag, Marie lilla,» sade fru Stråhle och klappade henne ömt.

»God dag,» svarade Marie hviskande.

»Hur är det med dig, stackars lilla Marie?» Tårarna ville kväfva rösten.

»Håh — tack!» svarade hon med en suck, kort och lågmäldt — med en blick på konstapeln, som stod inne och kunde höra hvart ord de sade.

Marie tycktes slö och okänslig utom ett ögonblick, när fru Stråhle räckte henne en blomma och hälsade från Ida. Då fylldes hennes ögon med tårar, men hon torkade genast bort dem.

Sedermera besökte fru Stråhle henne flera gånger och lyckades småningom få henne något mer meddelsam, men aldrig lik den forna Marie.

En enda gång berörde de den sorgliga tilldragelsen. Marie sade då: »Det var inte som om jag riktigt hade reda på hvad jag gjorde, förrän det var gjordt.» Efter en stund tillade hon med något hårdt i stämman, »men nu vet jag åtminstone att *hon* aldrig behöfver genomgå mitt elände — med mig kan det vara detsamma.»

Fru Stråhle försökte att intala Marie hopp och mod för framtiden och bad henne komma hem till sig, när hon blef frigifven, tills hon fått sig någon plats. Härpå svarade Marie intet.

*

Fru Stråhle hade just ämnat sig upp på förmiddagen till fängelsedirektören för att fråga hvilken dag Marie hade tjänat ut sitt straff. Att det var i mars,

det mindes hon, men hon hade glömt dagen. Hon ville taga henne hem till sig, åtminstone en tid, fastän gamla Fia knotade öfver att få en barnamörderska i huset.

Fru Stråhle satt efter frukosten och ögnade igenom lokaltidningen. Hennes ögon föllo på en notis: »*Själfmord.* Liket af en ung, välklädd kvinna uppdrogs i går ur ån. Det befanns vara nyligen frigifna, för barnamord straffade, ogifta Marie Nilsson. I hennes ficka fanns en portmonnä, innehållande 45 kronor och ett fotografikort. Hon lär — enligt hvad sedermera upplysts — förgäfves hafva sökt anställning på stadens kommissionskontor.»

Fru Stråhle satt som förstenad. En lång tid var hon nedstämd och olik sig. Det dröjde många år innan hennes tankar upphörde att arbeta med fantasier, om hur det skulle varit, om hon handlat annorlunda. Maries tragiska öde blef väckelsen från drömmarna till verkligheten. Nu låg med ens hennes uppgift klar för henne. Ett hem för frigifna kvinnliga fångar skulle hon upprätta.

Detta beslut — delvis grundadt i ett omedvetet behof att försona hvad hon brutit — skänkte henne en viss ro för de frågor, som voro upprörda inom henne från förra sommaren — frågorna om de rikes plikt till broderlighet mot de fattige — om hvad sedlighet är — om hvad brott är och hvad del samhället och människorna hafva i detta.

Nu hade hennes egen erfarenhet gifvit henne ny syn på det nya begreppet öfver- och underklass. Al-

drig skulle hon hafva lämnat en syster i Maries läge — och dock hade Marie varit mer för henne än mången syster. Men Marie var en tjänarinna och därför hade fru Stråhles öfverklasshjärta varit lugnt.

Denna självransakning lämnade lifslånga spår i hennes tankar och känslor och blef den ständiga drifkraften i hennes nya arbete.

* *
*

VII.

Ida var sexton år och gick redan i skolans sista klass. Hon hade blifvit tidigt utvecklad genom den ständiga samvaron med modern, hvilkens enda dagliga sällskap hon var. De hade länge varit som ett par systrar — och vanan att med modern utbyta alla tankar hade gjort flickan på sitt sätt gammalklok. Och dock var Ida intet eko af sin mor. Hon hade sin särskilda mening om allt. Ofta tänkte hon lika med modern, ofta icke, men sällan kände de något i alldeles samma tonart.

Fru Stråhle saknade hos Ida vissa veka strängar, som hos henne själf ständigt vibrerade vid sidan af snart sagdt *alla* andra i hennes själ. Hon saknade också sin egen poesifyllda benägenhet att omkläda förhållanden och personer med en viss nimbus, ett visst förgyllande sken, som hon själf trott vara det, hvilket mer än något burit henne genom lifvets vedermödor och vedervärdigheter. Ida hade ett sätt att se allt likasom så naket, så nyktert. Så hade

också Idas far gjort. Men mor och dotter trifdes godt tillsammans, fast de voro så olika som natt och dag. Dotterns friska och käcka lynne verkade välgörande på modern — moderns ömma och varma väsen kändes som ett solbad för dottern.

Nu satt fru Stråhle vid skymningsbrasan i en gungstol och vaggade sakta fram och tillbaka, stirrande in i kakelugnen. Ida satt på en pall vid sin mors fötter. Glöden lyste ännu och kastade sitt heta, röda sken öfver henne.

De hade nyss talat om Idas far — hans sista ord: »Hälsa min son!» hade modern för tusende gången upprepat, med en smekning öfver dotterns ljusa hår.

»Säg, mamma, tog pappa nattvarden, innan han dog — det har jag aldrig hört?» sade Ida.

»Nej, det gjorde han inte.»

»Men hur kom det sig? — Ni brukade ju gå till nattvarden? Längtade han inte efter prästen och nattvarden, när han visste att han skulle dö?»

»Nej, det tror jag inte han gjorde,» svarade modern dröjande; »pappa tog allting så enkelt och naturligt. Fastän han ordnade allt för sin död, talade han inte med mig om den.»

»Trodde pappa allt, som predikas i kyrkan, efter ni gingo dit hvarenda söndag?» frågade Ida efter en stund.

»Det vet jag inte. — Pappa tyckte aldrig om att tala i religion, men jag vet, att han ansåg det vara en plikt för husbondfolk att gå i kyrkan för exemplets skull. Vesterby hade så många underlydande —»

»Så underligt, talade ni aldrig om hvad ni trodde och hvad ni inte trodde?»

»Nej, aldrig.»

Ida kröp plötsligt upp i sin mors knä, slog armarna om hennes hals och utbrast: »Älskade mor, kan jag inte få slippa att läsa för prästen — det är så förfärligt? — Du vet ju, att jag inte *kan* tro längre.»

»Söta barn,» invände modern, »du får kanske igen din tro, om prästen får förklara allt för dig!»

Ida ruskade på hufvudet. »Nej, mor — nej, mor, aldrig i evighet!» Och hon såg sin mor lugnt och fast i ögonen, medan munnen log ett vemodigt, bönfallande leende.

»Jag skall inte tvinga dig att konfirmeras, om du inte själf vill det, men läsa för prästen, det måste du göra. Du skall få komma på landet i stillhet och ro till den snälle kyrkoherden Kolm. Jag har talat med honom och beredt honom på, att du kanske inte vill låta konfirmera dig. Han sade, att du naturligtvis skulle följa ditt samvete i den saken och framför allt »stå sann».

»Bara han inte blir ledsen på mig se'n, mor lilla, för då kan jag inte hjälpa det! — Och du själf, mor, du har ju lofvat att inte sörja, om jag inte *kan* afge de där löftena?»

»Ja, barnet mitt, det har jag lofvat,» svarade fru Stråhle.

Ida kysste sin mor ömt, strök hennes hår och smekte hennes kind, som om modern varit ett litet barn.

*

Dagen för Idas afresa till Finnholma prästgård var inne. Det var en af de första dagarna i juni.

Våren hade kommit ovanligt sent. De ljusa björkarna viftade med långa hängen i parken, de gingo igenom. Häggen var öfverfylld med stora blomklasar och blandade sin vällukt med lönnarna, som sållat vägen gul med sina fina, honungsdoftande små blommor. Maskrosor i mängd hade olofligen stuckit upp sina frimodiga hufvud i det gröna gräset. Mandelbuskarna lyste i skär rodnad, och det späda, glesa bladverket på träden utbredde sig som en tunn, fin och lätt spets öfver det hela.

»Mor, känner du hur träden dofta efter regnet?» sade Ida och drog djupa andetag.

»Ack ja,» svarade modern, »du skall få se hur härligt landet är denna årstid! Tänk på mig när du går i skogen och känner doften af pyrola uniflora — denna ensamma, lilla böjda blomma, som jag älskar. Hon ser så blyg och anspråkslös ut, men lyfter man upp hennes lilla hufvud, får man se det sötaste ansikte, och hennes doft är så fin och smekande.»

»Jag tycker inte alls om små ensamma, böjda blommor. Jag ser hellre på granarna, som sträcka sig raka och käcka upp mot ljuset. De susa och hviska om så'nt som jag tycker om att höra — men tänka på dig, lilla mutter, det kommer jag nog att göra, när jag går i skogen som öfver allt annars,» sade Ida och stack in sin arm under moderns.

Ju närmare de kommo stationen, dess mer beklämd kände sig fru Stråhle. Hon förstod ej hur det

kunde vara så svårt att skiljas vid sitt barn på några få veckor, helst afståndet emellan dem blott var några timmar på järnväg. Tårarna ville gång på gång tränga sig fram, och hon visste ej hvad det var som fattades henne.

Vid stationen skulle de möta Idas läskamrat. — Där stod hon redan ute på trappan. Fru Stråhle hade lagt Ida på hjärtat att icke yttra ett ord af tvifvel till kamraten, ty hvad skulle väl hennes föräldrar säga, om inte hon ville »gå fram» — de som voro ortodoxa konvenansmänniskor, som fruktade skandal mer än synden och döden, mer än djäfvulen och helvetet! — Nej, det måste Ida heligt lofva sin mor, att icke störa Louise Drangels tro.

Hennes sista ord till dottern voro en påminnelse om detta löfte.

Ännu ett farväl och tåget satte sig i gång. Så länge Idas ljusa lilla hand syntes vifta genom fönstret, dröjde moderns blick därvid, men så försvann tåget i en krökning. Då kändes det med ens så ödsligt, så kallt i hennes hjärta. Något liknande samvetskval uppstod inom henne. Hade hon gjort rätt i att skicka sitt barn till främmande människor, ensam med frestelsen att svika sin öfvertygelse för att behaga andra?

Nu gick hon hemåt med tunga steg. Hela hennes sinne för naturens härligheter hade plötsligen försvunnit. Hon kände ingen doft från träden, hon hörde inga fåglar — hon bara tänkte på sin lilla Ida och hvad hon månde gå till mötes.

Hon hade ju själf under sin konfirmationstid haft sina tvifvel, men tron hade alltid makat åt sig för känslan.

Jesu egna ord utgjorde för henne kärnan i bibeln. Dem hade hon strukit för i evangelierna, dem läste och jämförde hon ofta. Hvad som däri stämde med hennes egen uppfattning, det växte in i hennes väsen — hvad som icke stämde, det hade fallit bort af sig själf som torra blad. På detta sitt egna sätt hade hon varit en innerlig kristen. Trots alla de nya tankar, som arbetat sig fram hos henne under årens lopp, hade hon dock städse bibehållit sin djupa kärlek till den kristna lifsåskådningens sedliga sida. Hon hade en känsla af, att den var oumbärlig för en äkta, mänsklig utveckling och detta kom henne att hålla på Idas religionsundervisning.

Nog ville hon nu, att Ida skulle följa sin öfvertygelse, men ack, hvad det vore tryggt och godt om hon kunde komma därhän, att hon önskade bli konfirmerad, så slapp man alla slitningar och hennes lilla solstråle kunde då få gå sin väg framåt i ro!

*

»Finnholma prästgård 10. 6. 90.

Kära mor!

Tack för ditt bref! Du längtar höra hur jag mår till kropp och själ! Hvad den förra beträffar, så är det intet fel på den, och hvad den senare angår,

hoppas jag visserligen detsamma, fast den plågas jämmerligen två timmar om dagen.

Inte har farbror Kolm — han har bedt mig säga farbror — ännu sagt något, som i ringaste mån ändrat min religiösa uppfattning. Hittills har undervisningen mest rört sig om tio Guds bud, och mot dem är ju intet att invända; det vill säga tredje budet skulle jag gärna vilja skrifva om litet, ty om också människorna — som troligt är — behöfva en hvilodag i veckan, så kan jag däraf alls icke finna, att den dagen behöfver vara söndag, eller att det kan vara syndigt att på söndagen sysselsätta sig med något annat än Guds ord. I söndags spelade jag till exempel en polska, som både farbror och tant tycka så mycket om, men då kom tant inrusande: »för all del Ida, inte får du spela polskor på söndagen, det låter alls inte passande.» Jag slutade naturligtvis, men hvarför skola vi vara andra människor på söndagarna än på hvardagarna? Är det synd att spela polska på söndagen, så är det väl också synd att göra det på måndagen?

Jag har rysligt svårt att hålla min tunga, när Louise tar på sig en mästrande ton mot mig och förebrår mig, att jag är ljum i min tro, därför att jag bara läser i bibeln om kvällarna. Hon har en hel hög bönböcker och andaktsböcker på sitt nattduksbord och håller mig vaken både länge och väl med sitt bläddrande och läsande. Hon skulle bara veta hon, att jag har ingen lust att läsa i bibeln heller, men att jag gör det för att inte skrämma vettet ur henne. Nej mor, hittills har intet rubbat mig.

Dagarna förflyta eljes ganska behagligt i den här trefliga lilla prästgården, men allra trefligast har jag i — gissa nu — fattigstugan! Där pratar jag om med gummorna och lifvar upp dem och läser högt för dem till deras stora förtjusning — ja, jag berättar till och med sagor för dem. De sitta då som förtrollade med vidöppna munnar, alldeles som barn.

En dag hade jag kafferep för dem. Jag hade köpt kaffe och socker och bröd i handelsboden för två kronor, och aldrig har väl en tvåkrona gjort större glädje och munterhet. De stackars gamla kringklappade mig och kallade mig »den lilla gudsängeln».

Vet du, det var tragikomiskt, men vådligt roligt. Kan du sända mig några goda kakor, så gör du både mig och dem en verklig glädje.

Farväl, lilla mor!

Din Ida.

P. S. Så roligt, att en snäll fru skrifvit och berömt den lilla ljusa, du särskildt tyckte om och att två flickor i »Hemmet» fått plats. Det var en ovanlig fru, som tordes ta en barnamörderska att sköta sina barn. Minns du den som talade om dem, som om de varit yrkesbrottslingar?»

*

»Finnholma prästgård 30. 6. 90.

Kära mamma!

Det blir bara värre och värre. Du skulle hört hans förklaring af Jesu födelse! Den var lika osmaklig

som fånig. Summan blef: »vi skulle bara aldrig *försöka* förklara hvad ingen *kan* förklara. Sammanhanget emellan kropp och själ, till exempel, hvem kan förklara det — och dock erkänna vi det! Hvarför skola vi då bråka vår hjärna med särskildt detta under?»

Och så kom han in på helvetesläran.

»Det kunde väl inte vara besynnerligare, att vi ledo kval öfver våra synder i det eviga lif, som kommer efter detta, än att vi gjorde det redan här — men där blir allt förstärkt, syndamedvetandet såväl som kvalen.»

Jag ville så gärna frågat honom hvarför vi i det kommande lifvet skulle lida *eviga* straff för — låt vara de allra gröfsta — brott under sextio, sjuttio års lif. Den tiden motsvarar väl ändock bara en sekund i evigheten! Så obarmhärtig kan jag inte tro Gud vara, när jag inte skulle kunna vara det själf — fastän jag kan vara ganska stygg ibland. Straffet skall väl stå i något rimligt förhållande till förbrytelsen?

Då straffade mormor mig mycket rimligare, fastän hon var fasligt sträng. Vet du — jag glömmer aldrig, när hon gaf mig risbastu för att jag varit ute i regnet och sölat ned min ljusa sommarklädning. Att hon inte förstod hur gudaroligt det var att stänka och pjaska i vattenpussarna!

Ack, mor lilla, jag har förlåtit mormor den där risbastun, men så sträng skall aldrig jag bli mot mina barn. Huj, de skola få stänka vatten ända upp till

Gud fader i himmelen och bli så våta som fiskar — för det är det roligaste en unge kan ha!

Nej, du tycker kanske, att jag är slarfvig i dag, men det beror på, att jag pratat upp mig med gummorna. Så roligt ha de aldrig haft i hela sitt lif säga de, som sedan jag kommit hitut.

Mor Karin sade här om dagen: »Gud gifve, jag hade fröken hos mig, när jag skall till och dö, så blef det visst inte så svårt!» Var det inte både rörande och ömkligt?

Din lilla Idaunge.»

*

»Finnholma prästgård 25. 7. 90.

Älskade mamma!

Nu är beslutet oåterkalleligen fattadt. Jag har sagt ifrån till farbror och det var inte roligt skall du tro.

Jag gick upp till honom i hans rum, då jag visste att han var ensam, och så sade jag: »Snälla farbror, blif inte ledsen, men jag kan inte konfirmeras.» Som jag sagt detta, satte han sig ned på en stol. Först blef han eldröd i ansiktet och så krithvit. Jag blef alldeles förskräckt och trodde han skulle få slag. Så sade han: »Hur har Ida kunnat vara så falsk? Hvarför har inte Ida förr sagt mig sina tvifvel, så hade jag kunnat bemöta dem?»

Hvad skulle jag svara härpå? Han kunde ju ändock icke förstå hur omöjligt det var för mig att tro. Jag tyckte så synd om honom, där han satt.

»Hvad är det då, som Ida inte kan tro på?» sade han.

»Å,» svarade jag, »nästan allting, åtminstone allting i andra artikeln. Jag kan inte tro att Jesus är född på något öfvernaturligt sätt, och inte kan jag tro på ett helvete, dit han nedsteg heller.»

»Ja, men har jag då inte gjort det tydligt för Ida, att här är det inte fråga om en förståndssak, utan här gäller endast det personliga förhållandet till Jesus, genom hvilken vägen går till Gud och den eviga saligheten. Känner inte Ida behofvet af en frälsare, hvilken aflyfter den syndabörda, som hindrar människan att nalkas Gud den allsmäktige?»

»Nej,» sade jag, »jag känner inte alls någon syndabörda, fastän jag är förstås rysligt ledsen, när jag har gjort något orätt.»

»Det var underligt. Så hård trodde jag inte, att en ung flicka kunde vara.»

Han satt tyst en lång stund. Så frågade han med ett — som jag tyckte — försmädligt leende: »Tror Ida på en Gud då?»

»Ja, ibland,» sade jag, »och jag försöker be till honom så innerligt jag kan, men så tycker jag ibland, att det är så orimligt att tänka, att han skulle låta beveka sig af mina oförnuftiga önskningar och ändra sitt beslut efter min bön, och då kan det hända, att jag i många dagar tror, att det inte alls finns någon

Gud, utan att det bara är vi som föreställa oss det. Och då tänker jag, att vi kanske ha sammanfattat allt det bästa och största, som vi ha kunnat tänka oss och så ha vi kallat det Gud.»

Han såg alldeles förbluffad ut. »Hvar har Ida läst det där?»

Jag förstod ej först hvad han menade, så jag kunde inte svara.

»Har Ida läst Ingersoll?»

»Nej,» svarade jag förstås. Vet du, om det är namnet på en bok? Jag skulle vilja läsa den. Hvad betyder Ingersoll?

»Nå, hvad har Ida läst för fritänkarböcker då?»

»Jo, Robertsons predikningar — jag hörde här om dagen att farbror kallade dem så — men annars har jag inte läst några böcker alls om sådant,» svarade jag.

»Det tror jag inte,» svarade han.

Å mor, så det kokade i mig! Förut gjorde det mig ondt, att jag skulle göra honom ledsen, men tänk du, — tänk bara — han trodde, att jag satt där och ljög. Det kändes, som om han spottat mig i ansiktet. Jag glömmer det *aldrig*, aldrig. Jag tror, att han såg, att jag blef ond, och det riktigt gladde mig.

Efter en stund sade han: »Har Ida betänkt följderna af ett sådant steg, som att afsäga sig konfirmationens och den heliga nattvardens förmåner?»

»Ja, jag vet nog, att många kommer att ogilla det.»

»Har Ida betänkt, att Ida inte får gifta sig, om Ida inte konfirmeras?»

»Nej.» Det visste jag inte, kan det vara sant det, mor? Det låter så otroligt.

»Ida kan inte ingå ett verkligt äktenskap utan att vara konfirmerad. Ida kan då endast blifva en mans *sköka,*» sade han med tonvikt på sista ordet. Hvad jag afskydde honom i det ögonblicket! Jag skulle kunnat slå honom.

»Ja, då får jag väl bli en sköka till den, jag håller af,» svarade jag. Jag hörde, att min röst darrade, fastän jag försökte att vara alldeles lugn.

Han suckade och bad mig betänka mig ytterligare och så gifva honom bestämdt besked.

På kvällen, när han läste den vanliga aftonbönen, bad han för de otrogna, som hårdnackadt stå emot nåden och förhärda sitt hjärta mot Gud; jag såg, att tants och Louises ögon riktades mot mig. Vid morgonbönen i dag hade han också flera anspelningar på mig, hvilket gjorde mig så föraktfullt stämd.

Jag gick nyss in och sade kort och godt, att jag hade ingen ändring att göra och bad att få skjuts till stationen. Det skulle jag få i morgon, då Louises föräldrar skola hämtas.

I dag klädes kyrkan till konfirmationen. Jag bryr mig inte om att gå ditupp. fastän jag eljes så gärna skulle hjälpt till. De se bara snedt på mig. Jag går i stället till mina gamla gummor och tar afsked — *dem* kommer jag att sakna. För dem har jag sympati, stackars, stackars gamla kräk! Kanske få de, när de skola sluta sitt eländiga lif, bara höra hårda ord på dödsbädden, om sina synder och sin otro. Nu

tror jag farbror i stånd till hvad som helst — så ond är jag på honom. Här om dagen började gummorna snyfta och gråta, när jag talade om att resa.

Alltså får jag då ändtligen fara hem, hem igen till min egen, goda, rara Mütterchen! Och det på min födelsedag till! Ack, den som bara visste, att jag inte gjorde dig alltför bedröfvad!

Ditt lilla stackars Idabarn.»

*

Fru Stråhle hade i otålig väntan på sin dotter en lång stund stirrat utåt banlinien. Ändtligen såg hon några stötvis uppstigande rökpelare, så lokomotivet växande och växande tills det med dån och rasslande vagnar körde in i banhallen. Idas ljusa lilla hufvud stack ut genom ett kupéfönster. Den långa tjocka hårflätan föll fram och dinglade i kapp med hennes energiska viftningar.

Hon hoppade ned från vagnen i famnen på sin mor. Så vandrade de två af mot hemmet, båda lika lyckliga att se hvarandra igen. De satte sig att hvila i parken och hörde på fåglarnas prat: den ene frågade, den andra svarade och så kvittrade de i duett långa rader.

»Det är ju alldeles som du och jag bruka göra,» sade Ida, kysste moderns kind, ruskade och vickade på henne, så att de voro nära ett falla ned från bänken båda två.

Idas glädje slog till sist öfver i tårar, och så fortsatte de vägen hem.

Där stod gamla Fia ute på trappan med sitt stora förkläde och sina uppvikta klädningsärmar och välkomnade dem.

Hon hade blomsterprydt ett födelsedagsbord åt Ida och klädt en stor stol med friska löf. Klockan fyra om morgonen hade hon stigit upp för att baka födelsedagskakan med Idas namn och födelseår och tänkte då på hur det varit denna dagen för sjutton år sen, när hon tog emot det lilla nyfödda barnet, insvept i en schal och hörde det gråta! Och brukspatron nyss död och hennes nåd så sjuk! Herre Gud, så svårt det var! Att man kan öfverlefva så många svåra stunder i sitt lif!

Sedan Ida beundrat sina presenter, började hon prata huller om buller om hvad hon upplefvat sedan de skildes, allt medan hon serverade te åt sin mamma och Fia, som hon ville öfvertala att sitta framme vid bordet, men Fia ansåg det höra till etiketten, att hon skulle sitta i ett hörn och kände sig ingalunda hvarken främmande eller underordnad däraf.

»Du gick väl ofta i skogen?» frågade fru Stråhle.

»Ja, ibland, men där är så dystert och ensamt, fast det kan nog vara roligt där ibland också. En gång sjöng taltrasten visor för mig. Det var alldeles som om han förstått, att jag satt och hörde på. Han hittade oupphörligt på nya melodier, ibland riktiga bravurarior, och han höll ut sina stora, fylliga toner, som om han ville visa sig på styfva linan för mig.

Men han sjöng ändå så flärdfritt. Jag har aldrig hört något så förtjusande vackert. Jag bara önskade att det gått som i sagorna, att trasten förvandlats till en ung, skön prins, så jag hade fått taga honom i famn!»

Fru Stråhle bara skrattade, men Fias jungfrulighet sårades djupt af Idas fantasi. »Nej, söta fröken Ida,» sade hon förnärmad, »låt mig slippa höra talas om famntag och tocke där elände; då är väl en fågel på kvisten bra mycket bättre.»

»Nehej,» inföll Ida, »jag tänker inte nöja mig med en fågel på kvisten, jag. Ser du, Fia lilla, jag vill inte bli en gammal jungfru, som du.»

»Så fröken säger då!» muttrade Fia.

»Jaha, det säger jag och det menar jag.»

»Och jag säger och jag menar,» afbröt fru Stråhle, »att om fem, sex år kan det vara tids nog att tänka på den saken, pullan min! Nu skall du smaka på de här bakelserna, mitt hjärtegryn!»

»Lilla mor, så lustig du är, som tycker, att jag är ett litet barn, som inte får tänka på kärlek och sådant där!» Och Ida kröp upp i moderns knä. »Gifte inte du dig den dagen du fyllde aderton år?» frågade Ida skälmaktigt.

»Jo, men det var alldeles för tidigt, ser du. Var du glad, så länge du kan vara mitt *lilla*, lilla barn, fast det blir du nog, hur gammal du än blir.» Fru Stråhle böjde Idas hufvud mot sitt, vaggade och sjöng:

Vyssa lulla, litet barn,
tids nog får du vaka,
tids nog se den onda värld
och dess nöjen smaka.
Världen är en sorgeö
bäst vi lefva —

»Nej se, det är ett misstag, att världen är en sorgeö,» sade Ida och for upp ur sin mors knä. »Det är visst bara vi själfva, som göra den till det. Världen den är skön den och roligt är det att lefva — lefve lifvet! Skål, gamla heders-Fia!» Ida tog sin tekopp och klingade med Fia.

»Så tokig fröken är i dag! Men jag kan väl tro, att hon är så fasligt glad att vara hemma! Ja, det är för rart att ha henne hos oss igen, eller hur, hennes nåd?»

Fru Stråhle svarade med att le sitt lyckliga, milda leende, glad att åter se sin lössläppta lilla fölunge.

Först mot aftonen kom det till ett allvarligt samtal mellan mor och dotter.

Fru Stråhle hade själf aldrig haft fullt klart för sig, hvad hon trodde eller icke trodde i religion. Det var så mycket som hon velat tro och tidtals inbillat sig, att hon verkligen trodde, men så hade ett eller annat uppenbarat för henne, att det var omöjligt att tro så. Detta hade gjort, att hon förut så ogärna berört detta ämne med Ida. Men nu hade hon talat öppet.

Hon hade bland annat beskrifvit för Ida sitt första minne af nattvarden och händelsen efteråt med vinet.

»Och jag, som trodde, att jag gjorde dig en så stor sorg med att inte 'gå fram'! Söta, kära mor, hvarför har du aldrig sagt mig detta förr?»

Tårarna stego Ida i ögonen. »Om du visste hur ondt det har gjort mig, att du skulle sörja öfver min otro, så hade du sagt mig det.»

»Ack, min unge,» sade fru Stråhle, »glorian kring kalken har nog på sitt vis varit borta, men det har ändå varit så mycket annat kvar för mig, som jag saknat hos dig och önskat, att du måtte finna, så jag har inte vågat tala ut helt och fullt till dig. Jag var så rädd att med ett enda ord minska din ringa tro.»

»Mor, du skulle ha varit sann mot mig,» sade Ida förebrående; rösten skälfde.

»Mitt hjärtebarn, det var så svårt att veta hvad som var rätt att säga eller inte. Jag har dessutom varit så van att lefva mitt innersta lif för mig själf, att jag inte vågade annat än dölja mina tvifvel för dig. Jag trodde, att det var bäst för dig, om du kunde sälla dig till de kyrkliga, men sanningen hade kanske varit bättre!»

»Men hur kunde du ändå gå till nattvarden många gånger i ditt lif? Det förstår jag rakt inte. Hur var det bara möjligt?» frågade Ida.

»Jo, ser du, det föll sig så naturligt. Först blef jag van att se föräldrarna gå och sedan följde jag dem. Jag tänkte egentligen bara på, att det var en rörande minnesfest. Något verkligt behof af nattvarden kände jag aldrig, men inte heller någon motvilja. Din pappa hade också brukat följa sina föräldrar till nattvards-

bordet. Sedan föll det ingendera af oss in att bryta med den årliga, gamla seden. Jag tror, att han därvidlag kanske också tänkte på exemplet för folket. Men här, där ingenting fanns som påminde om gamla tider, började jag i många afseenden ett nytt lif. Sedan dess har jag aldrig gått till nattvarden.»

»Att du också hade svårt att höra 'O Guds lamm'! Det är som de karfvade mig med en knif i hjärtat, när jag hör den. Jag tycker, att Jesu minne skulle firas på ett helt annat sätt. Det skulle vara glada fester, som kunde ge folk håg och kraft att lefva för sina medmänniskor, som han gjorde.»

»Det kan du nog ha rätt i, men många tycka just om att framkalla en känsla af lidande inom sig själfva för att riktigt påminna sig hur mycket han led.»

»Det är då verkligen bra underligt! När man är ledsen duger man ju till ingenting, då vill man bara dö! Minsann om jag kan tycka, att det är kristendom, som predikas! Nej, det är någonting osundt, det är som den unkna lukten i en instängd gråstenskyrka, i stället för den friska, kärleksfulla och fördomsfria lära, det borde vara! Tror du, att Jesus skulle ha tyckt om vår katekes, till exempel, eller vår konfirmation, eller vår nattvardsgång?» Ida talade sig het och ifrig.

»Nej,» sade fru Stråhle, »det måste jag erkänna, att jag inte tror, men så mycket större skäl är det för oss, som tänka så, att försöka få fram något bättre, där vi tycka, att Jesu lära kommit på sned.»

»Alltihop är på sned, tycker jag. »Det måste skapas en ny, fri lära, varm och blid och ren och klar, den läran *kommer* med tiden, det känner jag. Det är inte möjligt annat,» sade Ida.

*

Det var höst och fru Stråhle med dotter voro bjudna på en mindre supé hos brukspatron Stråhles släktingar, herrskapet Bergströms.

Ida hade en obehaglig känsla af att hon i kväll skulle träffa Louise Drangel, som hon ej sett sedan de skildes åt i Finnholma prästgård, då den troende Louise stod på verandan, som ett litet vördadt helgon, omsluten af prästfruns arm. »Nåja, samma beundran kunde jag hafva köpt mig, om jag velat hyckla,» tänkte Ida. Usch, hon blef bitter bara hon tänkte på allt det där.

»Är du färdig, min unge?» frågade fru Stråhle.

»Jaha.»

»Låt mig se hur du ser ut!»

Ida gick in och mönstrades af sin mor, som lyste på henne och hennes kamning, hennes klädning, hennes handskar. »Men pullan min, du skulle ha ditt korallhalsband till den gröna klädningen, det skulle passa så bra.»

»Kära mamma, hvad gör nu det? Jag bryr mig inte alls om att göra effekt med mina kläder, det öfverlämnar jag åt Louise Drangel,» svarade Ida otåligt.

»Söta vän, hvad står på? Hvarför tar du så illa vid dig för en sådan småsak. Du får kläda dig precis som du vill för mig, men det som *är* vackert, det *är* vackert i alla fall,» svarade fru Stråhle helt fogligt.

»Ja, det har du rätt i för resten,» sade Ida och brast i skratt. Hon fann vid närmare eftertanke sin egen vrede mot moderns oskyldiga önskan komisk och skyndade in efter sitt halsband.

Egentligen var Ida tämligen nyfiken på hur det skulle vara att för första gången komma in på en supé, som fullvuxen dam i klädning med litet släp på!

Det var mycket folk i salongen, då de inträdde. Ida presenterades till höger och vänster och hamnade slutligen i det lilla ungdomskabinettet. Där satt Louise, elegant klädd i ljust, efter sista modet. De andra unga flickorna hade, likasom Ida, enklare halfljusa klädningar. Louise var omgifven af herrar, som lifligt konverserade henne.

Louise vände sig till en af flickorna och sade med hög röst: »Vet du, Emilie, att församlingsborna hade varit så vänliga och klädt kyrkan så vackert vid min konfirmation. Hela koret var som en blomstergård med granar i fonden, och på gången fram till altaret hade de strött rosenblad ofvanpå enriset. Det såg så förtjusande bra ut.»

Det gick som en ristning genom hjärtat på Ida, då hon märkte, att fleras ögon riktades mot henne.

En ung herre, hvilken blifvit presenterad som notarien Ljungqvist, såg hur Ida rodnade ända upp till hårfästet och kom henne välvilligt till undsättning

genom att till sällskapet framkasta frågan, om någon läst Ibsens nyss utkomna *Hedda Gabler?*

Ida kände sig tacksam mot honom. Men som ingen hade gjort det, kom Emilie strax tillbaka till ämnet och fortsatte. »Var du svart eller hvit?»

»Hvit förstås,» svarade Louise.

»Ja, det är onekligen det vackraste,» inföll en af de unge herrarna, »och det öfverensstämmer bäst med hela situationen.»

Hela kvällen kände Ida sig kritiserad. Det var med glädje hon, efter supén, såg sin mors lilla vink om att hålla sig i närheten för att säga adjö.

Notarien Ljungqvist, som under aftonens lopp kommit i lifligt samspråk med fru Stråhle, så väl om *Hedda Gabler* som andra ämnen, meddelade bland annat att han i dagarna skulle resa till X-köping för att tjänstgöra där ett år, och att han då skulle bo hos en öfverstlöjtnant Löwencronas. Och fru Stråhle berättade att öfverstlöjtnanten var hennes kusin; varnade notarien att icke med honom ge sig in vare sig på Ibsens dramer eller andra moderna ämnen, samt bad honom hälsa icke blott Löwencronas utan också hennes bror och svägerska, som numera bodde på Bollenäs. Han skulle nog träffa dem ibland i X-köping.

Ida var misslynt och trött under hemvägen. Samspråket gick trögt. Hon sade genast god natt och gick in i sitt eget lilla rum. Där satte hon sig vid skrifbordet, tog fram ett stort pappersark och präntade med höga, sirliga bokstäfver: »*Bättre lida för sanningen än taga lön för lögn*», och satte upp det

med stora knappnålar på väggen. Efter denna energiska opinionsyttring somnade hon lugnt.

*

Några dagar senare hade Ida varit ute i ett ärende i staden och kom inrusande i ytterkläderna, ond och upprörd samt berättade, att hon hade mött lektorskan Tånglund, som hon bara var helt hastigt presenterad för här om afton på supén. Och hon hade stannat och frågat: »Är det sant, att fröken inte är konfirmerad?»

»Ja.»

»Har fröken inte läst längre än åtta veckor, som det påstås?»

»Nej.»

»Det var bra kort. Jag läste ett halft år. Det är sorgligt, att folk nu för tiden tar de heliga tingen så lätt! Hur gammal är fröken?»

»Sjutton år.»

»Sjutton år, och ändå inte mogen att fatta Guds nåd och hans ord! Det var eget.»

Ida neg och flydde undan den frågvisa frun. Hon var så sårad, så häpen. Hur kunde människor vara så ogrannlaga, så ofina?

Hon kastade sig om fru Stråhles hals och grät bittra tårar. Var det då ej nog med hennes egen inre strid, som kostat henne många svåra stunder, skulle hon sedan hafva att vänta ideliga skärmytslin-

gar med kortsynta, simpla varelser, sådana som lektorskan Trånglund!

Modern tröstade henne och sade, att man borde inte alls fästa någon vikt vid lektorskans yttrande. Hon var en känd skvallersyster, som dömde alla hårdt, henne skulle man inte bry sig det minsta om.

Ida lugnade sig. Snart tog hennes sinne för det komiska ut sin rätt och hon började härma lektorskans salvelsefulla röst, hennes viktiga och öfverlägsna miner så likt, att fru Stråhle måste hjärtligt skratta, hur litet hågad hon än var att se muntert på saken.

*

Ett kälkparti på den första snön var öfverenskommet bland en del ungdom. Idén hade utgått från Idas skolkamrat Lina Müller, som bedt henne vara med.

Dagen var inne. Solen glittrade mot den hvita snön. Ida var ändtligen färdigklädd efter grundligt parlamenterande om hvart och ett af de många extra varmplagg, som fru Stråhle ansåg nödvändiga för den kalla turen.

Då kom Lina Müller med andan i halsen och berättade, att när majorskan Drangel fått höra, att Ida skulle med, så hade hon sagt, att hon inte kunde tillåta sin Louise att komma på kälkpartiet och då tordes flera af de andra mammorna inte heller låta sina döttrar komma i sällskap med Ida Stråhle, som var en hedning, det hade majorskan sagt.

Ingenting var nämligen riktigt comme il faut i staden, som inte majorskan Drangel deltog i. Hon var syster till en biskop och stod därigenom likasom ett trappsteg närmare vår Herre, än andra. Också lät hon, vid alla tillfällen, folk förstå, att hon var kristen par préférence och strängt höll på statskyrkan. Men på samma gång ansågs majorskan stå på yttersta gränsen af tillåtlig frisinthet. Hon hade bland annat haft mod att arrangera kafferep med hög läsning i familjerna för stadens sömmerskor. Valet af lektyr besörjde majorskan själf. Det skulle vara något »halfseriöst», instruktivt och underhållande. Det djärfva företaget hade krönts med framgång. Och sedan blef det riktigt fint att »verka för sömmerskor».

»Vi ä' så ledsna,» fortsatte Lina, »men ingen törs stöta sig med majorskan Drangel.»

»Nej, naturligtvis,» sade Ida, »det är ju inte alls skäl i.»

»Men, söta du, var inte ledsen!»

»Nej, för all del, hur kan du tro, att jag är ledsen!»

»Ja, adjö då, snälla du!»

»Adjö, Lina lilla, mycket nöje!»

Ida plockade långsamt af sig sina pälsvaror och extra plagg och damasker — men, när det var gjordt såg hon upp på sin mor, som stod tyst med tårfyllda ögon. Då brast lugnet och hon hviskade med tårar i halsen: »Mor, det här, det går inte. Låt mig resa härifrån och se om det inte finns människor på någon annan fläck af jorden, som inte bry sig om, om man

är en så kallad kristen, eller en så kallad hedning, bara man försöker vara en bra människa. Alla äro väl inte så dumma och så elaka som här! Äro de det, så föraktar jag dem allihop!»

»Å nej, inte alla, men kanske de flesta. De våga inte för hvarandra visa den tolerans, som de kanske innerst i sina hjärtan vore benägna för.»

»Men hvad äro de rädda för?»

»För klandret, mitt barn, för allmänna opinionen, det är den starkaste och farligaste makt som finns.»

»Det är lumpet,» sade Ida, »så kan det väl inte vara ute i den stora världen?»

»Bättre är det, där förhållandena äro större — bra är det nog ingenstans. Men res, mitt älskade barn, res bort härifrån och ångra *aldrig, aldrig,* att du räddat ditt samvete.»

Mor och dotter satte sig i en soffa med armarna om hvarandras lif och hufvudena lutade till hvarandra. Ömsom gräto de, ömsom lade de planer för en tids bortovaro för Ida.

* *
*

VIII.

Bollenäs innehades sedan några år — efter gamle ryttmästarens död — af fru Stråhles bror, som nu, enligt en bestämmelse i fideikommissbrefvet, lagt namnet Bolle till sitt eget. Han var den förste fideikommissarie, någon kunde minnas, som utan penningebekymmer innehaft detta fideikommiss.

Han var gift med Agnes Kahl, dotter till en ansedd, frisinnad köpman i Göteborg. Med henne hade mycket pengar och nya, friska vindar kommit till det gamla Bollenäs.

Utan öfverflöd på pietet mot de gamla minnena inblåste hon där en, förut fullkomligt okänd, verklighetens anda. Hufvudsaken för henne var, att allt skulle tjäna till nytta och trefnad.

I den gamla vapensalen flyttade hon in små pulpeter och höll där själf en munter liten söndagsskola för de underhafvandes barn. Hon kunde ej se dem springa omkring och göra ofog hela söndagen. Hon måste taga itu en smula med dem och på samma gång bereda dem ett nöje.

Det fruktade spökrummet — dit ingen hade torts gå ensam och hvarifrån besynnerliga ljud nattetid ofta hade gjort husets folk sömnlösa af förskräckelse — skapade hon om till handkammare. Om det nu berodde på den starka kryddlukten, som kanske besvärar så subtila varelser som spöken, eller det möjligen berodde på att husets härskarinna bar nyckeln till rummet i sin ficka, nog af, spökena voro som bortblåsta, rörde hvarken vått eller torrt i handkammaren och störde ingen människas nattro mer.

Värme om vintern i det gamla slottet hade väl ingen förr känt. Nu ströko varma strömmar genom trapporna från stora kaminer i förstugorna. Det fanns ej ett begagnadt rum, där man behöfde frysa. Och det märkvärdigaste af allt, den gamle riksmarskalken, som i sekler suttit orubbad på väggen, hade måst flytta på sig efter enträgna böner af den unga frun. Bakom honom var nämligen det lämpligaste stället att slå hål på den tjocka muren och få utgång till en vacker och treflig veranda, därifrån nu kaprifolien om våren och rosorna — som slingrade i kapp med det vilda vinet — om sommaren, doftade in genom de öppna salsdörrarna.

Med Agnes' inträde hade det blifvit nya tider och nya seder i det gamla Bollenäs!

Till henne skref nu fru Stråhle och frågade, om hon ville taga Ida till sig en tid.

Mellan fru Agnes Bolle v. Ihlen och fru Stråhle hade allt ifrån deras första bekantskap rådt en sympati, som gjorde, att den unga frun lika som räknade

sig mer släkt med sin svägerska, än med sin svärmor och mannens öfriga högförnäma familj.

Svaret på fru Stråhles bref blef, att Agnes mycket gärna ville hafva Ida till sig, att hon just önskat sig en glad, ung flicka till hjälp i handledningen af hennes två små barn och den lilla skolan. Hon brydde sig inte det allra minsta om, att Ida inte var konfirmerad. Själf hade hon vid sin konfirmation varit så tviflande som möjligt, men saknat mod att bryta med det vedertagna bruket. Hon kände aktning för alla, som voro sin öfvertygelse trogna.

Och så reste Ida en dag i november i stickande yrväder. Snön yrde ned i stora, tunga flockar. Blåsten dref ihop höga drifvor här och hvar. Snöyra denna årstid var något så ovanligt, att den verkade nästan obyggligt. Men ändock kände fru Stråhle sig icke på långt när så tung om hjärtat, då tåget nu gick med hennes förgråtna barn, som hon gjorde den soliga junidagen, när hennes glada Ida for till Finnholma prästgård, fastän Ida nu skulle bli borta ett halft år. Hon visste, att borta från den gamla kretsen, i nya, sunda förhållanden, skulle hennes älskling bättre kunna utveckla sig och lättare bli fri från bitterhet och agg. Och så var fru Stråhle ombedd att snart komma efter för att jämte sin mor och sin dotter tillbringa julen på Bollenäs.

*

»Bollenäs 28. 11. 90.

Kära, älskade mor!

Jag har upplefvat något, som så djupt gripit mig, att jag bara längtar till den stund, då jag skall få riktigt grundligt tala vid dig muntligen. Men först vill jag nämna, att jag blef på det allra hjärtligaste mottagen af Agnes — vi äro »du» nu — och morbror Carl och så också beskrifva min resa, som just ej blef behaglig.

Du minns, att det ej var tid att söka efter damkupé, jag bara klef upp där konduktören öppnade och fick nätt och jämt plats för mig och mitt pick och pack.

Det blef som oftast en penitens för mig att åka på tredje klass, men jag respekterar dina åsikter — förståndiga moder — vi, som ha fått litet mer bildning, böra blanda oss med de mer obildade och vi böra bättre använda våra pengar till nytta för våra medmänniskor! Ser du, att jag kan din läxa!

Det är alldeles rätt, jaha, men det är alldeles fasligt, åtminstone när man inte får plats i damkupé.

Vid första stationen öppnades dörren till vagnens andra afdelning och en passagerare puffades in, ragglade hit och dit och föll ned, lyckligtvis just på den enda tomma platsen.

Det blef ett allmänt, lågmäldt knorrande öfver, att man skulle få ett dylikt ressällskap, men mod att öppet protestera hade bara en morsk gumma med guldringar på fingrarna och näsan i vädret. Hon för-

kunnade för konduktören, att skulle man verkligen i tredje klass åka bland boskap, så bad hon för sin del att hellre få åka ihop med nötkreatur än svinkreatur.

Konduktörn låtsade, som om han hvarken hörde eller såg och stängde dörren.

Det stackars kräket befanns emellertid vara tämligen oförargligt, gjorde ett fruktlöst försök att lyfta på mössan och sade i en blid, ursäktande ton: Si... mitt hässkap... de följer me ci... vi... li... session ... jaha... de gör'e... Jaså dom skrattar åt ci... vi... lissession... de ä' ta mej tusan ingenting... å skratta åt... nä-ä... de ä' de inte.»

Fastän han inte ens kunde vända på hufvudet, såg han så genomsäll ut, där han satt med hatten på nacken, att man med bästa vilja inte kunde förarga sig på honom. Sen somnade han.

Bäst det var tvärstannade tåget. Jag såg inte hvad det var, men någon trodde sig förstå, att det var en broms, som hindrade.

»Å, herre Gud, inte kan väl ett så litet djur göra så mycke,» invände en beskedlig gumma.

»Åjo, madam lilla, tockna kan di vara,» svarades. Allmänt skratt. Jag öppnade fönstret och frågade konduktörn hvarför tåget stannat.

Vi upplystes nu om, att en »kvastgubbe» blifvit öfverkörd. Spillrorna af en kälke drogos först fram, sedan det stympade liket af en man. Att lifvet var oåterkalleligen flyktadt, därom förvissade man sig snart och lade sedan upp den döde på den höga, hvita drifvan.

Tåget gaf signal. Vi ilade framåt i ökad fart, som vore vi obekymrade om hvarifrån eller hvarthän den ensamme vandrarens steg gingo.

Ett människolif mer eller mindre fördröjer ej lång stund ett snälltåg. På ett par minuter hade jag hunnit få min väg spärrad, klargjord och fortsatt, lämnande liket af en okänd att stelna på den kalla snöbanken. Men det var som om märkena i snön efter hans steg frusit fast i min hjärna, som ej kunde upphöra att arbeta med detta människolif, som afklippts af hjulet under min vagn.

Golfpassageraren vaknade efter flerfaldiga trampningar och skuffningar af alla, som trängdes till fönstret. Han hörde väl ett och annat ord och frågade: »Hvasa? Ä' han dö? Va de ci... vi... lissession som tog'en? Hjälp opp mej, så ä' han beskedlig.» Och sedan satt han tyst och allvarsam.

Vid Bollenäs station anmäldes olyckshändelsen för att man därifrån skulle skicka ut att hämta den döde.

Agnes var själf och mötte mig. Du kan inte tro hur hemmastadd jag genast kände mig med henne, redan i släden.

Dagen därefter sutto Agnes och jag och talade om olyckshändelsen. Vi kommo öfverens om, att man gärna vill komma åt att lindra en olycka med någon handling — får man bara det, breder sig snart en glömskans slöja öfver ens upprörda sinne och man blir förr kvitt det bedröfliga minnet. — Det är kan-

ske vid många tillfällen en god del omedveten själfviskhet, att man är så villig att hjälpa.

Nu plågades vi af att icke veta, om den öfverkörde lämnat hustru och barn i armod, om han haft det mycket svårt i lifvet med mera. Just som vi undrade kom svaret. Kyrkoherden i församlingen, prosten Holmenius skref, att »Kvast-Jon» blifvit ihjälkörd af bantåget och att änkan var i stort behof af hjälp.

Agnes berättade då, att »Kvast-Jons» bodde i en backstuga. De hade haft det tämligen bra från början, men fingo tolf barn på fjorton år — två gånger hade den stackarn fått tvillingar. Åtta barn lefva. Om vintern gjorde mannen kvastar och träskedar, sommartiden gick han i dagsverke på bondgårdarna.

Agnes sade genast till om en släde, och jag fick följa med. Det var icke lätt att komma fram på de obanade vägarna, men tack vare kuskens talang stjälpte vi ingen gång.

Det kändes helt kusligt, när jag öppnade dörren till den lilla mörka stugan. Den rysligaste lukt af allehanda slog emot oss.

Agnes gick fram och hälsade vänligt på gumman, som stod vid spishällen och stoppade ris under grytan.

Gumman besvarade hälsningen med en nick och fortsatte att röra i elden, som flammade och sprakade.

Agnes klappade gumman på axeln och sade: »Det var bra svårt detta för er, stackars mor Lisa!»

»Å, de kan inte bli värre än de ha vari',» sade hon lugnt och kallt.

Jag blef så häpen öfver att se henne stå där, som om ingenting händt. Inte en tår, inte en suck visade, att hon drabbats af en så förfärlig olycka.

Jag såg mig omkring. En svärm af bleka barn stod där och stirrade på mig. Den största, en flicka på elfva, tolf år, hängde alldeles sned under tyngden af en årsgammal liten unge, som hon bar på armen och hvars hela klädsel var en korslagd schal, knuten på ryggen, de små benen voro alldeles blåfrusna. Hela barnet såg mer dödt än lefvande ut.

»Är det en bror eller en syster, du bär på armen?» frågade jag.

Ingen svarade.

»Hvad heter den lilla?»

Ingen svarade. Jag såg på de andra barnen. En pojke var klädd i två blårandiga sommarrockar, den kortare utanpå den längre, och en tjock ylleami lindad många hvarf om halsen, likasom för att ersätta den tunna klädnaden på den öfriga kroppen.

Ingen enda hade ordentliga skodon. Tårna stucko ut genom skor och tofflor, och två af barnen gingo endast i trasiga strumpsockor. Knappt ett enda plagg passade den, som bar det.

Rummets möblering var bara en bred säng och en utdragen träsoffa, båda med halm i botten och en trasig fårskinnsfäll ofvanpå, två stolar och ett bord.

De små fönstren voro förmörkade af fastfrusna trasor, stoppade i de rutor, som gått sönder. På

fönsterbrädet låg tjock is, på golfvet innanför dörren likaså.

Jag har icke *vetat* hvad riktig fattigdom är, men nu har jag sett det och glömmer det aldrig. I fattigstugan vid Finnholma började jag förstå, att det inte är som det skulle vara för underklassen, men nu är jag rent af i uppror vid tanken på den orätt de lida.

Gumman hällde upp grytans innehåll i ett fat, som hon ställde på bordet, tog ned några träskedar, som sutto instuckna mellan fönsterkarmen och väggen och slängde dem på bordet.

I fatet var det ett riktigt klister af rågmjöl och vatten. Barnen störtade fram och sörplade begärligt.

Agnes frågade, om de inte hade något bröd.

»Nej.»

»Har ni ingenting annat än mjöl?» frågade hon vidare.

»Nej, potatisen ä' slut å allt vi fick af socken i höstas me. I går fick vi mjölk och fläsk af prostens, de ä' slut de me.»

Agnes lofvade skicka »litet af hvarje» på eftermiddagen. Gumman rörde på läpparna som till ett tack, men ej ett drag i hennes ansikte antydde glädje eller tacksamhet. Hon såg så slö ut, som om hon intet förmådde känna, hvarken njutning eller smärta. Men nog hade väl ändå också hon en gång hoppats något af lifvet!

Det kändes som en befrielse att komma utanför stugan och andas in den rena luften; där inne var det gräsligt!

Barnen stodo i en klunga, barhufvade, beskådande vår affärd med öppna munnar. Jag ropade, »adjö, små barn!» men ingen svarade.

När jag såg på de utsvultna, halfklädda barnen, skämdes jag för vår fina släde med de varma fällarna, för kuskens skinnkrage och skinnmössa, jag som annars njuter af att åka.

När vi voro så nära hemma, att vi sågo tornspirorna på Bollenäs blef jag helt beklämd och nästan önskade, att de tjugufyra rummen kunde krypa ihop tills vi kom hem.

Agnes kände det visst på samma vis, för hon sade: »Hvarför skola vi få bo så präktigt och hafva det så bra på alla vis? Hur kan Gud dela så orättvist emellan människor? Jag, som förr tackat honom så innerligt hvar kväll för allt godt jag så oförtjänt har, jag skall aldrig mer kunna tacka för en sådan orättvisa.»

Agnes, mamsell, jungfrurna och jag ha fäktat af alla lifsens krafter att få ihop litet kläder åt dem.

Morbror skickade genast både bröd, potatis, sill och mjölk. Agnes skulle velat plocka hela slädan full, men morbror sade — som han nog har rätt i — att det är ej värdt att gifva dem så mycket på en gång, för då äta de sig bara sjuka.

Stackars Agnes är alldeles förbi efter detta. Inte heller hon hade förr sett riktig nöd på så nära håll. Hon sade i kväll: »När jag äter vår goda mat och när jag lägger mig i min goda säng, eller ser barnen i sina hvita små bäddar så är det, som om jag hade

ett brott på mitt samvete mot de blåfrusna stackarna, som bo en half timmes väg från oss.»

Morbror Carl, som alltid är sansad, säger, att Agnes ej bör göra andras sorger så till sina, att lyckan och glädjen fly ifrån dem också. Jag inser att han har rätt i det, men när jag tänker på, att kanske tusentals människor lida nöd så som dessa, då tycker jag, att man står inför ett problem, på hvars lösning det måste vara alla människors plikt att arbeta. Tycker inte du så med? Skrif snart din mening härom! Skicka mig ändtligen tyg till kläder åt barnen!

Din Ida.

P. S. När mormor kommer hit om ett par dagar skall här bli bjudning för onkel Löwencronas och doktor Stens från X-köping samt prostens, som äro fosterföräldrar till den där hygglige notarien Ljungqvist, du minns, som vi sågo hos Bergströms. Agnes tycker också så mycket om doktor Sten och säger att nu oroar hon sig inte hälften så mycket när något står på, sedan doktor Sten i våras blef lasarettsläkare i X-köping. Jag gläder mig att få se din gode vän.

* *

*

IX.

Öfverstelöjtnant Löwencrona hade för tre år sedan förlorat sin förmögenhet på borgensförbindelser för kamrater och därför flyttat till X-köping. Lefnadskostnaderna där voro så mycket billigare än i Stockholm, att han kunde föra ett anständigt lif, hvilket, enligt hans uppfattning, ville säga att hafva en våning på åtta rum, två jungfrur, två ridhästar och en stallknekt.

Med undantag af Bolle v. Ihlens på Bollenäs hade öfverstelöjtnant Löwencrona hvarken släkt eller vänner på orten.

En gång om året gjorde de en supé för de familjer i staden, hvilkas läge i rangskalan varit tillräckligt högt för en visit af herrskapet Löwencrona. Dessemellan såg man ingen. Man kunde naturligtvis icke nedlåta sig till något intimt umgänge med småstadsbor, utan höll sig till Bollenäs.

Dottern Adèle, enda barnet, hade visserligen hellre hållit till godo med de enkla nöjen, den lilla

staden hade att bjuda på, än hon förde sitt enformiga lif mellan fyra väggar. Men allt ifrån barndomen hade hon hört, att ett rikt och förnämt parti var det enda hon skulle eftersträfva och hon insåg, att vägen till detta inte gick öfver småstadssalonger. Därför fann hon sig i sitt öde.

Adèle hade på hösten fyllt tjugutvå år. Denna omständighet hade väckt större oro hos henne själf, än hos hennes far, som icke ett ögonblick tviflade på, att ett lysande parti väntade hans dotter.

Han hade en gång sagt till sin fru: »En sådan byst, en sådan taille som Adèle, det har inte en på tusen — å hon är charmante, voilà le mot!»

Fru Löwencrona, som inte betviflade, att hennes man var connaisseur, hade genom dessa ord känt sig fullt trygg, ända tills Adèle fyllde sina hela tjugutvå år. Det ingaf henne verkligen en skymt af oro.

Hon frågade sin man, om han ej kunde finna någon utväg att tillbringa säsongen i Stockholm efter jul? Adèle borde presenteras vid hofvet. Adèle borde få se litet af världen, med mera.

Öfverstelöjtnanten strök betänksamt sina stora mustacher och såg begrundande ut. Men *ett* var då säkert, att *om* Adèle visade sig i stora världen, skulle friarne komma som flugor kring sirapskoppen.

Efter någon öfverläggning enades man om att göra en kraftansträngning för det stora målet. Öfverstelöjtnantens två rum skulle hyras ut och en af salongerna i stället bli hans »arbetsrum.» Man skulle till och med kunna låta hyresgästen inackordera sig, om

han såg mänsklig ut — det skulle rendera mest. Konsten var att finna någon utan att behöfva kompromettera sig genom annons i tidningen. Det hade emellertid gått lättare, än man trott, då man på Bollenäs fått höra att prosten Holmenius för sin fosterson, notarien Ljungqvist, just sökte ett hem i X-köping. För honom passade det särskildt bra, att de bodde så nära hans häradshöfding. Visserligen hade notarien ett af dessa för öfverstelöjtnanten så förhatliga namnen på »qvist, berg eller gren», men å andra sidan var prosten Holmenius en tät gubbe, så man hade intet att befara i afseende å betalningen — hvilket var en viktig sak.

När notarien — en afton i början af oktober — gjorde sitt inträde hos Löwencronas, satt fröken Adèle framför eldbrasan i salongen på en stor, mjuk braskudde, med en liten »fox terrier» i knäet.

Hon hade nyss, vid brasans glöd, genomdrömt en hel roman med den unge notarien. När hon hört, att hans fostermor var dotter till en rik sågverksägare i Norrland och att han vid tjugutre års ålder tagit en grann examen, blef han i hennes fantasi ej allenast millionär, utan äfven ett snille, som gick raka vägen till statsministertaburetten. Att hans fosterföräldrar bara voro prostfolk var litet förargligt — men mer än en gång hör man ju talas om store män af låg härkomst?

Fröken Adèle höll just i fantasien mottagning som statsministerfru, när notarien kom in och öfverstelöjtnanten presenterade honom. Hon räckte honom sin

hand, lät den hvila ett ögonblick i hans, hvarefter hon tog ett fast stöd i hans hand och reste sig upp från sin bekväma ställning, i det hon släppte den lille morrande hunden på golfvet.

»Braskuddar äro ypperliga, bara man slipper stiga upp från dem,» sade hon skrattande, medan hon tog en snabb öfverblick af den blifvande statsministern. Han var en spenslig och skägglös, vacker ung man med frisk färg och ett vaket utseende. Man såg genast på hans smidiga gestalt och säkra, behärskade och dock lediga rörelser, att han var sportsman.

Notarien kände som en elektrisk stöt igenom sig vid den mjuka handens dröjande handtag.

Han hade mycket litet varit i damsällskap. Under sin studietid hade han endast varit på en och annan bjudning och hemma i prostgården hade han nästan aldrig haft tillfälle att träffa unga flickor.

Han hade aldrig sett en sådan tjusande kvinnouppenbarelse som Adèle, där hon nu stod framför honom lång och smärt, med guldskimrande hår och bländhvit hy, som förhöjdes af det violetta sammetslifvet, som smög sig tätt efter hennes former. Uttrycket i hennes ansikte var på en gång stolt och lockande. Ögonen likasom fångade och omslöto föremålet för sina blickar, under det att den röda munnen med de stora, hvita tänderna hade något kallt i sina linier.

Tebordet var serveradt i matsalen. Notarien fick sin plats bredvid Adèle vid bordet. Hvar gång hon räckte honom något af bordets föremål och han såg den fylliga, hvita handen så nära sin, kände han en

gnista af detsamma underbara något, som genomilat honom vid hennes handtag.

På hennes lillfinger satt en blixtrande briljantring, som oemotståndligt drog ögat till denna hand. Han hade aldrig förr kastat så närgångna blickar på en dam, men det var något i hela hennes obesvärade väsen, som liksom gaf honom frihet därtill. Han bokstafligen slukade henne med ögonen.

»Nå, herr notarie, ni känner ju till den här småstadshålan?» började öfverstelöjtnanten konversationen.

»Ja, det är min första bekantskap med en stad. Jag har kanske därför en viss förkärlek för den — läget är ju också så vackert här vid Mälaren.»

»Ja, läget är vackert, det kan inte nekas; men det är också allt,» svarade öfverstelöjtnanten.

»Här skulle jag kunna tänka mig lifvet riktigt idylliskt,» fortsatte notarien.

»Idylliskt! Ja, om det är idylliskt att möta kor på gatorna och höra svin grymta ur hvarann gård — och se damer i hemväfda bomullsklädningar, utan korsett och utan handskar! Å, det är en horrör att bo i en usel småstad. Och hvilken societet! Den skall vi aldrig tala om! Det är mig en plåga bara att se dessa triviala figurer på afstånd.»

»Ja, det får jag verkligen erkänna,» inföll fru Löwencrona med viktig min, »att människorna här må vara hur aktningsvärda som helst — horribla se de ut!»

»Ja, hade man inte Bollenäs vore man sannerligen reducerad till sig själf,» fortsatte öfverstelöjtnanten.

Notarien kände för ögonblicket den fullständigaste likgiltighet för de föraktade X-köpingsborna, helt upptagen som han var af att beundra fröken Adèle.

Efter supén satt man i salongen vid skenet af en hög lampa, hvars strålar silade sig genom rosafärgadt siden och tunna spetsar. Öfverstelöjtnanten lade patience, hans fru stickade hvitt yllegarn med långa trästickor och Adèle låg vårdslöst i en låg fåtölj med den lilla hunden tryckt mot sin barm.

Notarien satte sig på något afstånd för att ostördt få betrakta fröken Adèle.

Den lilla hunden lösgjorde sina framtassar ur frökens ömma omfamning, stödde dem helt obesväradt på hennes bröst och gaf henne ett slick på mun.

»Nå, nå Jack,» sade hon skrattande och lade ned hunden »couche i matmors knä, couche — så!» Hunden vände sitt hufvud upp mot henne och såg på henne med trogna, bedjande ögon.

»Hvad sitter notarien och filosoferar öfver därborta?» frågade Adèle.

Notarien ryckte till. Han kände sig likasom ertappad på bar gärning.

»Ingenting alls,» svarade han rodnande. Han skiftade lätt färg.

»Å, någonting var det nog,» sade hon inställsamt, »kan man inte få höra hvad det var?» Hon kastade det ena benet öfver det andra och såg utmanande ut.

»Nå, om fröken ändtligen vill veta det,» sade han skrattande, »så tänkte jag, att Jack är en afundsvärdt lycklig hund.»

»Det var en compliment de mauvais genre, min bästa herre,» sade öfverstelöjtnanten skarpt.

»Jag ber så mycket om ursäkt — det var inte min mening att säga något sårande,» sade notarien frimodigt.

Öfverstelöjtnanten fann tiden inne att göra uppbrott och man sade godnatt.

När notarien gått, vände öfverstelöjtnanten sig till Adèle och sade, »den där lilla herrn får du hålla på distance. Han tycks sakna savoir vivre.»

»Var det så farligt —?»

»Jag inlåter mig inte på förklaringar,» afbröt öfverstelöjtnanten, »kom ihåg hvad jag sagt!»

Adèle själf var högst upplifvad af händelsen. En beundrare, vunnen på några timmar! En rik beundrare! Å, ändtligen — ändtligen hade det då inträffat något i hennes enformiga lif!

*

Efter en månads daglig samvaro med Adèle hade notarien klart för sig att lifvet *utan* henne var värdelöst. Förgäfves hade han sökt ett tillfälle att få säga henne detta — om han också icke vågade be henne bli hans hustru, förrän han hade en ställning. Det hade varit omöjligt att träffa henne ensam. Fru Löwencrona var alltid till hands.

Slutligen hade han hittat på att be öfverstelöjtnanten sätta sig i spetsen för ett slädparti på nästa före med bal efteråt på stadshuset. Öfverstelöjtnanten lofvade nådigt att framställa förslaget till Bolle v. Ihlens, dit de — äfven notarien — följande dag voro bjudna för att råka gamla friherrinnan.

Notarien fick sin plats anvisad på kuskbocken. Dagen var klar, men kall och blåsig. Föret hade töat bort — vägen var frusen och knagglig. Han önskade, att han fått krypa in i den varma täckvagnen på den tomma platsen bredvid Adèle. Men han fick sitta där och frysa och stirra sig led på de aflöfvade, grå träden, som stodo och sträckte sina nakna armar ut i luften, eller på de gamla ekarne där de torra, brunbrända bladen envist bitit sig fast vid grenarna, som ville de ej erkänna, att frosten gått fram öfver dem. Det såg hopplöst ut alltsammans, så när som på, när en och annan grön gran tittade fram — det gjorde riktigt godt.

Nå, där syntes då ändtligen Bollenäs! Notarien drog en suck af lättnad.

Genast vid inträdet i salongen — dit en svag liten aning om öfverstelöjtnantens älsklingsrätt, gåsstek, inträngt — var stämningen, som alltid på Bollenäs, angenäm. Endast några få ljus voro tända i den stora kristallkronan. I detta dämpade sken hade prosten och prostinnan ostördt fått klappa om sin käre gosse, fått höra, att han fortfarande trifdes hos Löwencronas med mera, medan doktor och fru Sten genast uppsökt Ida och kommit i lifligt samspråk med

henne — om hennes mor, om hemmet för de frigifna — om dessa lätt fingo platser eller arbete o. s. v.

Gamla friherrinnan v. Ihlen satt i soffan, ännu rak som ett ljus. Knappt en fåra rynkade hennes panna, ej en tand hade lämnat sin plats och den fina kinden hade en lätt, ljusröd färg. Ingen hade kunnat ana, att hon var fyllda sjuttio år. De hvita, ringprydda händerna lågo korslagda, omslutande en tunn, rosedoftande näsduk med spets. Som alltid var hon konversabel utan att vara meddelsam. Gärna såg hon, att man enligt gamla tiders bruk kysste hennes hand. Hennes närmaste såväl som gäster brukade iakttaga denna vördnadsbetygelse för den gamla damen.

Ida hade, vid mormors ankomst till Bollenäs, mottagit hennes förebråelser öfver den uteblifna konfirmation »så som ett lamm» påstod hon själf. Men däremot kunde Ida inte låta bli att förarga sig öfver somliga af mormors vanor, hvilka retat henne ända sedan hon märkte att mormor bröt itu de stora sockerbitar, hon gaf henne, eller hörde »nådig friherrinnan» slå af fem öre på smultronen, som Idas vän, stat-Kalle bjöd ut. Ju äldre Ida blef, ju mindre kunde hon fördraga denna småaktiga sparsamhet hos mormor liksom hos många andra gamla adelsdamer på landet, hvilka aldrig haft godt om kontanta medel. Än mindre kunde Ida tåla mormors ifver att gömma undan alla nycklar för tjänarna eller att börja tala franska, så fort en tjänsteflicka kom in under ett meningsutbyte. Ida måste allt emellanåt lätta sitt

hjärta hos Agnes, hvilken rådde henne att taga mormor mer humoristiskt, eller att njuta henne estetiskt som en tafla och Ida medgaf då, att i guldram på salongsväggen skulle mormor nog vara alldeles förtjusande!

Allra svårast hade Ida att finna sig i mormoderns begrepp om den artighet ungdomen var skyldig »gammalt folk».

Ida, skulle t. ex. ej haft något emot att frivilligt, en och annan gång kyssa sin intagande mormors hand, men hade mycket svårt att obligatoriskt och underdånigt två, tre gånger om dagen underkasta sig denna osed, som hon kallade det. Hon lade därför med en viss belåtenhet märke till, att notarien icke som alla de andra kysste friherrinnans hand. Månne det var af missförstådd anspråkslöshet, eller af princip?! Hon kunde ej låta bli att rent ut fråga honom därom, då de blefvo grannar vid middagsbordet. Jo, det var som hon trodde, motvilja mot att ödsla med hvad han ville skulle vara ett uttryck för verklig känsla. Han kunde inte förmå sig till det. Det gladde Ida.

»Nå min lilla fröken,» sade prosten, som var Idas granne på andra sidan, »hur känns det att vara på landet?»

»Mycket bra,» svarade Ida.

»Är det inte litet ensligt ändå för en stadsbo?»

»Nej, tvärtom, jag har kommit i närmare beröring med människor här än i staden.»

»Men här äro ju så få grannar?»

»Dem har jag inte sett ännu — nej jag menar folket, eller rättare sagdt de fattiga — de intressera mig mer.»

»Det ordet skall fröken ha tack för,» sade den gamle prosten rörd och lade sin stora hand öfver Idas med ett tryck. »Så talar inte många unga damer vid er ålder.»

»Det är bara en händelse, att jag fått ögonen öppna för de fattiga,» sade Ida förläget.

»Å inte så bara en händelse, det beror allt på hvad man har för ögon också. Det är inte alla som se, fast de ha öppna ögon. Eller hvad säger fröken Löwencrona?» sade prosten med en svag anstrykning af skälmaktighet.

»Prosten får ursäkta mig, men jag förstår mig inte på paradoxer,» svarade Adèle snäft och upptog genast samtal med sin granne.

Notarien rodnade.

»Finns det mycket fattiga här i socknen?» frågade Ida.

»Det kan jag svara både ja och nej på. I städerna kallas folk inte fattiga förr än de hålla på att svälta ihjäl. Så illa är det inte här, men nog finns det godt om fattigdom och lidande, det är säkert. Mor, hon plitar och syr nu om dagarna till en stackars hustru, som fått ett barn och ligger döende.»

»Den som finge hjälpa prostinnan med det, jag ville så gärna göra en smula nytta!» sade Ida.

»Kom då öfver till prostgården och sitt en förmiddag hos oss. Malin är så ensam och ser gärna,

att hon får en anledning att koka elfvakaffe,» tillade han med en halft illmarig, halft öm blick öfver bordet till sin hustru. Han höjde rösten: »Malin, nog får fröken Stråhle litet kaffe, om hon kommer och hjälper dig sy fattigkläder en förmiddag?»

Prostinnan skrattade och nickade, tog sitt glas och drack med Ida, »välkommen, välkommen,» sade hon. Notarien såg vänligt på fostermodern och drack först med henne, så med Ida.

»Seså, ska det nu sys åt fattiga på landet med?» inföll öfverstelöjtnanten. »Man kan bli utled vid den evinnerliga välgörenheten. Snart kan arbetarn lägga händerna i kors — han får mat ändå och deltagande till på köpet.»

»Nej, herr öfverstelöjtnant, så väl eller illa — hur jag nu skall uttrycka mig — är det minsann inte,» sade doktor Sten.

»Ser jag inte hvarenda vecka en eller par unga, friska karlar, som gå omkring och tigga och lukta brännvin? De ville minsann inte arbeta, om man bjöd dem på det!» återtog öfverstelöjtnanten.

»Kanske inte *nu*,» sade notarien blygsamt.

»Nej, inte nu,» sade prosten, »men det fanns nog en tid, då de *ville* arbeta, var säker på det, herr öfverstelöjtnant.» Prosten lät ond och hade blifvit röd i ansiktet. Han blef lätt häftig och kunde då låta ganska skarp.

Friherrinnan v. Ihlen, som ej var vän af dispyter och uppträden, afbröt samtalet med att fråga Ida, om

hon visste, att doktor Sten varit med på hennes mors bröllop och att de voro släkt.

»Ja, det vet jag,» svarade Ida.

»Min hustru och jag gjorde formligen upp släktskap med Ida genast vid vår ankomst,» sade doktor Sten.

»Jag har hälsningar från mamma både till farbror och tant Sten,» fortsatte Ida, »hon visste, att vi skulle träffas här.»

»Tack! Du får lof att berätta oss litet mer om henne sedan,» sade fru Sten.

»Skola vi inte dricka för din mor,» sade doktor Sten och vände sig artigt till Idas mormor: »Friherrinnan v. Ihlen — er dotters skål!»

»Nej, vänta litet nu, Sten,» sade värden, »du kommer mig i förväg.» Han harskade sig och klingade i glaset. »Jag ville be herrskapet förena sig med mig i en skål för min kära, vördade mor, som nu gör oss den glädjen att besöka oss. I den skålen ville jag innesluta hennes enda dotter och enda dotterdotter. Hur olika hvarandra de än äro, hafva de dock ett gemensamt, de äro alla tre, enligt min mening, prydnader hvar för sin tid. Fast jag skulle visst inte få säga det, det är väl inte korrekt af en son och bror, eller hur, mamma lilla. Men jag har den ovanan att säga ungefär som jag tänker.» Friherrinnan smålog, delvis stolt öfver sin son, delvis generad för hans världsmannabrist. »Jag kunde tillägga att ännu ett hafva de gemensamt — förmågan att göra sig afhållna. Min mors skål!» Och därmed kysste

han sin mor ömt på pannan och handen. Alla reste sig »friherrinnan v. Ihlens skål — friherrinnan —» Äfven med Ida drack man.

Vid desserten framkastade öfverstelöjtnanten slädpartiförslaget, hvilket antogs med acklamation.

Adèle hade sett surmulen ut. Hon satt emellan sin far och doktor Sten. Ingendera af dem hade ägnat henne nog uppmärksamhet. Nu sken hon dock upp vid tanken på en förströelse — en bal!

Notarien bad genast om äran att få köra för henne. Fru Sten gjorde upp att hennes man skulle få köra för både Ida och hennes mor, som snart väntades till Bollenäs. Själf tordes fru Sten inte åka i öppen släde.

Vid afskedet bad fru Sten alla från Bollenäs att äta middag i all enkelhet hos Stens emellan slädpartiet och balen.

Notariens hemfärd gick fort i klaraste månsken. Han tänkte hvarken på kyla eller andra vedervärdigheter, så lycklig och glad var han. Ändtligen skulle han då en gång få vara alldeles ensam med Adèle — få rå om henne ett par timmar — bara de två i en släde!

Innan han visste ordet af voro de framme.

*

Den efterlängtade dagen var inne. Det hade fallit rikligt med snö under natten. Den låg hvit och lätt.

På utsatt klockslag stod en stor täcksläde med stadiga, gamla hästar utanför öfverstelöjtnantens port för fru Löwencrona och borgmästarinnan och en öppen släde med en yster fuchs för notarien och fröken Adèle.

Notarien svepte in sin fröken, stoppade fällen omsorgsfullt omkring henne, tog tömmarna, satte sig vid hennes sida och så bar det af.

Tolf slädar samlades på torget och man styrde kurs utåt skogsvägen, som gick på en ås längs Mälarens strand.

Luften var stilla och klar. Träd och buskar voro höljda af snö, den låg som tjocka bomullskardor på grenarna, som böjde sig under tyngden. Den isbelagda sjön sköt sina bländhvita bukter in mot skogen, lyste och glittrade i solskenet, som gaf den kalla, döda naturen lif — förgylldt lif. Dombjällrorna slogo sina enformiga, dofva, halft vemodiga slag i takt med hästens hofvar.

Notarien satt i tyst hänryckning. Han hade föresatt sig, att nu *skulle* han begagna tillfället och tala med Adèle om sina känslor. Han sökte och sökte efter ord, under det att Adèle uttryckte sin stämning i ideliga utrop.

»Nej, så vackert! Se på alla slädarna i svängen! Ingen har så vackert slädnät som vi! Det var fasligt hvad doktor Sten ser intresserad ut af sina damer,» sade Adèle och tittade nyfiket.

»Tycker inte fröken, att fröken Stråhle är bra söt?» frågade notarien för att något säga.

»Söt, inte kan man kalla henne söt! Hon har ju en veritabel uppnäsa.»

»Nåja, ett intelligent och själfullt utseende har hon åtminstone.»

»Å, jag kan just inte säga det. Känner notarien doktor Sten något närmare?»

»Ja, vi råkas rätt ofta.»

»Nå, hör notarien också till hans beundrare?»

Notarien smålog. »Det är en bra karl, en som man kan lita på.»

»Jag har riktig motvilja för honom,» sade Adèle. »Jag blir så förargad, när jag ser folk bli likasom hypnotiserade bara de komma under hans behandling. De rent af dyrka honom! Jag begriper inte hvad de bli så förtjusta i.»

»Han är så god, och så är han lugn och bestämd. Blefve jag sjuk, skulle jag lyda honom blindt, det känner jag.»

»Och blefve jag sjuk, skulle jag inte tåla se honom. Jag blir nervös, när han sätter ögonen i mig.»

Notarien försjönk ånyo i tankar, försökte att samla dem till ord, men blef blott värre och värre till mods. Slutligen vände han sig hastigt mot Adèle, såg in i hennes ögon och sade rätt och slätt: »Fröken Adèle, kan ni hålla af mig en smula?»

Adèle såg litet häpen ut och svarade icke.

»Jag begär inte, att ni skall tycka lika mycket om mig, som jag tycker om er — det vore omöjligt. Kan ni skänka mig aldrig så litet genkärlek, vore jag nöjd?»

Adèle såg ut som om hon räknat i hufvudet 5 × 27 + 49 och så vidare.

»Svara mig ett ord,» sade han. Rösten lät nästan bedjande. »Vill ni en gång bli min hustru?»

»Jag måste först tala vid mina föräldrar, innan jag kan svara på en sådan fråga,» sade hon.

Notarien satt tyst under återstoden af vägen.

Han var hos Stens till middagen och träffade ej Adèle förrän på balen.

Förgäfves sökte han läsa sitt öde i hennes ögon, då hon trädde in i balsalen. Hon var strålande vacker i rose klädning. Hals och armar voro bara. Han vågade knappt se på dessa mjuka, runda armar, denna fylliga hals och barm, knappt slå armen om hennes lif till första valsen, så förvirrad blef han.

Adèle var föremål för allas beundran. Till och med doktorn begärde en dans.

Efter första hvarfvet sade han: »Ni skulle inte förstöra er vackra kropp med snörlif, fröken!»

Adèle blef generad, men smålog.

»Har fröken lagt märke till fröken Stråhles toalett?»

»Ja, den är faslig i mitt tycke.»

»Visst inte. Först och främst är färgen både vacker och klädsam och så har den dessutom den stora fördelen, att den sitter fritt och löst, så den inte fördärfvar kroppen. En ung flicka borde äfven i sin dräkt tänka på sin naturliga bestämmelse — moderskapet.»

Adèle kastade en förnärmad blick på doktorn. Hon hade väl aldrig hört maken till oförskämdhet!

Hur kunde en herre tillåta sig något så rent af oanständigt? — »Jag får be doktorn vara god och föra en passande konversation,» sade hon. Harmen kom hennes stämma att darra.

»Det anser jag mig hafva gjort,» svarade doktorn med en liten böjning på hufvudet, »men uppfattningen är så olika här i världen. Jag finner det mera förtroligt, eller om ni så vill, anstötligt att dansa med en dam, än att tala med henne i ett allvarligt ämne.» Doktorn lät stött. Han tyckte verkligen, att det kunde finnas en gräns för flickors pryderi.

»Balsalen är i alla händelser ingen lämplig plats för allvarliga samtal,» invände Adèle.

»Jo bevars, i brist på bättre. Allvarligt tal i en balsal skadar inte, men löst prat, det är alltid förkastligt, hvar det än förekommer.»

Adèle teg.

Nu gitte inte doktorn tala till henne mer, utan satt tyst till dansens slut, då han förde sin dam in i salongen, där hon genast omsvärmades af kavaljerer.

Notarien hade icke velat teckna sig på Adèles dansprogram för mer än tre danser, däribland kotiljongen. Han var så rädd att utsätta henne för prat. Ingen skulle få märka hur han tillbad henne!

Ja, hon var balens drottning, höjd öfver alla de andra, som den hvita liljan på sin raka stängel är höjd öfver vanliga små blommor.

Notarien hade bjudit upp Ida till fransäs. När de hade dansat första turen satte de sig att hvila medan de väntade.

»Fröken är ju nyligen kommen från den afskyvärda Uplandsslätten?»

»Ja, jag kom till Bollenäs för några veckor sedan,» svarade Ida.

»Det ryser ända in i benpiporna på mig, när jag tänker på hur kallt där blåser.» Notarien huttrade och ruskade på sig.

»Å, så farligt är det väl ändå inte!»

»Jo, för den som är bortskämd med det blida klimatet i Södermanland, är skillnaden verkligen stor. Jag skall dit igen i höst, men jag skulle narras, om jag sade, att det gläder mig.»

»Hur så? Notarien, som ju lär få ett så intressant arbete.»

»Hvilket arbete menar fröken?»

»Att vara med på häradshöfding Liljas ransakningar och föra protokoll vid tingen,» menar jag.

Notarien såg förvånad ut. Det var den första dam, som någonsin visat intresse för det arbete, hvaråt han ägnat sitt lif. Han hade aldrig trott, att kvinnor kunde intressera sig för sådant. »Jo, det är visst ett intressant arbete, i synnerhet när man får några bra mål. Vi ha just nyss här haft ett ytterst märkvärdigt.» Han hejdade sig.

»Nå?»

»Jag tänkte inte på, att jag talade med en dam,» sade han. En hastig rodnad flög öfver hans ansikte.

»Det behöfver ni heller inte göra; tänk bara på, att ni talar med en människa, det tycker jag bäst om att vara. Jag har fått ett så'nt intresse för brottmål

och domar alltse'n min mor talade om för mig om min barnjungfru, som fick ett barn, som hon tog lifvet af och blef satt på fängelse. Allt det där har jag hört så noga beskrifvas. Och så vet ni kanske, att min mor underhåller ett hem för frigifna kvinnliga fångar, så jag har kommit i beröring med straffade. men hur var det nu med ert mål?»

Notarien såg nästan besvärad ut. Att en ung flicka talade om dylika saker, det var ju nästan oblygt. Men det underliga var, att hon gjort det på ett så enkelt och oskyldigt, ja, han kunde gärna säga *rent* sätt. »Det gällde ett mord af svartsjuka,» svarade han. »Jag kan inte redogöra närmare för det.»

»Det var skada, att notarien inte vill det, då får väl vi göra som alla andra, tala om väder och vind, eller förtala vår nästa, men det är bra litet roligt, det är det värsta,» sade Ida med ett skälmskt skratt.

Adèle hade blifvit mer och mer animerad. Hennes ögon hade fått en underlig eld, en glödande glans och kinderna, som vanligen voro bleka, hade god färg.

Under kotiljongen bad hon notarien föra sig till damernas toalettrum. Hon måste fästa upp sitt hår. Man hade att passera en smal, krökt korridor för att komma dit. Knappt voro de komna utom synhåll, förrän Adèle hastigt vände sig till notarien och sade: »Jag kan inte tala vid pappa och mamma, de skulle aldrig ge sitt bifall, förrän notarien åtminstone hade en någorlunda framstående ställning. Vill ni vänta?» sade hon med ett inställsamt leende och smög sitt ansikte intill hans.

»Ja, ja, i evighet,» jublade han, slog armarna om hennes skuldror och kysste henne gång på gång. Hon gjorde intet motstånd mot hans ömhetsutbrott, men hviskade: »Vi måste skynda oss in igen! Låt ingen märka något!»

Nej, han skulle inte låta någon märka sin gränslösa lycka. Och han gjorde det icke heller. Han var outtröttlig i att visa *alla* damer sin uppmärksamhet i kotiljongen. Han skulle velat taga hela världen i famn, dansade och dansade, kände ej trötthet, bara jubel i kropp och själ.

Doktorn kom och slog sig ned bredvid fru Stråhle. »Det är bedröfligt så litet urskillning unga karlar ha i fråga om damer. Se nu till exempel på fröken Löwencrona, hur har hon inte varit kringsvärmad hela kvällen! Och det fastän hon är både bleksiktig och kokett och litet dum till på köpet.»

»Hon är vacker, se på de stora ögonen!» svarade fru Stråhle.

»Äro hennes ögon vackra?» Han ruskade på hufvudet. »Stort ytinnehåll, det är allt ihop.»

Fru Stråhle kunde ej låta bli att dra på munnen, hon fann doktorns yttrande träffande.

»Men Ida som är naturlig och anspråkslös och begåfvad, hon får förstås nätt och jämt dansa alla danser,» fortsatte han.

»Ja, det är sant,» svarade fru Stråhle. »Jag har verkligen också tänkt på, att det ser ut på baler, som

om det till stor del vore en korsett- och toalettfråga i hvilka af damerna de unga herrarna bli intagna.»

»En korsettfråga, det är ordet,» sade doktorn. »Hur skall man få förnuft i folk i en så verkligen viktig fråga? Nej, men se nu där på Ljungqvist, sitter inte han också som fisken på kroken! Och då är han ändå en hygglig och intelligent pojke, som man kunde vänta sig bättre af. Hvad vore rimligare, än att han åtminstone skulle förstå att föredraga Ida?»

Fru Stråhle svarade intet. Hon hade svårt att sammanhålla tankarna. Hela dagen hade hon gått i en underlig, blandad sinnesstämning, som hon bemödat sig om att dölja. Hur ofta hade hon icke längtat efter att återse doktor Sten! Och dock hade hon fruktat det första mötet, rädd som hon var, att han vid deras sista sammanträffande hade märkt de känslor, han uppväckt hos henne. Vid middagen hos Stens hade hon känt sig, som om om bröstet varit inklämdt i ett tryckande järnlif, hon kunde inte andas ut riktigt. Och Ida hade frågat om hon mådde illa.

Men *han* hade varit sig alldeles lik, lika vänlig och glad, lika naturlig och rättfram.

»Hvad det var roligt för mig att få se ditt hem, som du så mycket talat om,» sade hon plötsligt. »Ellen förefaller så tänkande och god. Hvad ni måtte passa bra ihop! Just så skall ett äktenskap vara.»

»Ja, vi äro riktigt lyckliga, det kan jag säga,» svarade doktor Sten och såg så strålande ut, som en nyförlofvad älskare.

»Det är så ovanligt att se folk förälskade, som varit så länge gifta som ni,» sade fru Stråhle.

»Hemligheten att bevara kärleken och poesin i ett nutidsäktenskap är inte så fasligt stor som man tror. Den ligger egentligen i två saker, först, att man är sparsam med de sinnliga uttrycken för sin känsla och kommer ihåg, att kärleken är ett kapital — man får inte lefva upp mer än räntan, om det skall bli något kvar. Och så måste hustrun, likasom mannen, ha andra intressen än endast sitt äktenskap. Eljes blir hon i längden tröttsam för honom och det tär på kärleken,» sade doktorn.

»Det där har du nog alldeles rätt i,» svarade fru Stråhle betänksamt.

»Jag skulle inte stå ut med att ha en människa så nära inpå mig dag ut och dag in, år ut och år in, om jag inte vore förälskad och såg henne så med,» sade doktorn skrattande.

»Och barnen — sådana frimodiga, rara ungar!»

»Ja, äro de inte?» Han såg barnsligt självbelåten ut. »Jag känner inte behofvet af en Gud oftare än jag skulle vilja tacka honom för all den lycka jag åtnjuter i lifvet. Jag har ju allt en människa kan önska sig här på jorden. Det enda sätt jag har att uttrycka min tacksamhet är att älska och hjälpa alla så långt jag förmår. Jag har också så lätt för det, för jag tror verkligen ibland, att människorna vore hyggliga allihop, bara de finge litet mer yttre hjälp till det.»

Fru Stråhle kände de gamla känslosträngarna dallra inom sig. Kunde man se något älskligare än detta stora, hjärtegoda, manliga barn! Nej, hon kunde velat taga honom i famn inför Gud och hela världen, så intagande fann hon honom.

* *
*

X.

Prosten Holmenius satt vid sitt skrifbord, med glasögonen uppskjutna i pannan och läste ett bref, som han nyss tagit ut ur postväskan. Ju längre han kom i brefvet, dess mer steg rodnaden i hans ansikte. Han fuktade hastigt, gång på gång, läpparna med tungan och förde brefvet närmare lampan för att se bättre.

»Malin,» ropade han.

»Ja, vännen min,» svarade prostinnans blida röst.

»Hvad i alla dar står på?» frågade hon bestört, när hon såg mannens oroliga uppsyn.

»Jag har fått ett så besynnerligt bref från professor Lovander, läs själf!»

Frun tog brefvet och läste:

»Käre vän och broder i kristo!

Det är ingen lätt pligt jag nu går att fylla, men Herren, som lägger bördan uppå, hjelper ock att henne bära! Jag hade hoppats kunnat bespara dig

detta bref då din fosterson slutat sin examen, men nu hör jag, att han skall hit igen. Käre vän, du vet säkerligen icke, förrän jag nu säger dig det, att han är på svåra villovägar. Han har kommit ihop med Gudsbespottare, socialister och allehanda djäfvulens barn, som på senare år vuxit upp som svampar här bland ungdomen, till stort bekymmer för oss kristne och ungdomslärare.

Jag har från fullt trovärdigt håll förnummit, att han är medlem i en förening som kallar sig F. F. (Fri Forskning) — borde heta S. U. (Samhällets Upplösning!). Der har bland annat hållits ett föredrag, gående ut på, att religionen för den ene var ett behof, för den andre icke — den var hvars och ens ensak — den var icke bunden vid moralen, och den som var utan all religiös tro kunde vara lika god medborgare för det, med mera syndfullt och öfvermodigt tal.

Hvad skall folk nu säga om dig som prest om din fosterson tillhör en sådan hädareförening?

Jag ber dig broder, allvarligen, tag honom i upptuktelse! Hjelper icke en faderlig förmaning, så drag in på gunstig herrns underhåll, sådant brukar hjelpa! Lägg icke fingrarna emellan, ty om icke vi, Herrens Kristi tjenare, upprycka ogräset med rötterna, så förqväfves snart all god sådd. Var icke svag broder! Jesus har sjelf sagt: »Hvilken som icke är med mig, han är emot mig,» och »Hvilken som icke församlar med mig han förskingrar».

Julen stundar och jag ville före hans hemkomst hafva underrättat dig.

Helsa din kära hustru! Låt icke hennes tårar skymma Herrens ord för ditt öga! Gudi vare pris och ära i evighet!

Din broder
Eric Lovander.»

Prostinnan vecklade långsamt ihop brefvet.

»Nå Malin, hvad säger du?»

»Hvad jag säger? Käre Carl Fredrik, nog måtte vi känna vår gosse bättre, än professor Lovander kan göra. Gustaf har ju aldrig gjort oss annat än glädje.»

»Nej, aldrig hittills, men du läste ju själf, att han är med om att smäda Guds ord, hvad kan vara värre?»

Prosten reste sig ur stolen, som han häftigt sköt undan och började gå af och an på golfvet.

»Hafva vi inte varit ömma föräldrar mot honom och så lönar han oss så!»

»Han har också alltid varit en öm son,» svarade prostinnan. »Kom ihåg Carl Fredrik, hvad Gustaf varit för oss, som inga barn hade. Det var lika stor lycka för oss att få en god son, som för honom att få goda föräldrar. Jag tror inte alls på, att han är på några villovägar.»

»Du kan väl inte tvifla på Lovanders ord, han, den mest nitiske kristne i hela fakulteten! Nej, Malin, det står nog illa till!»

»Jag hvarken tror eller tviflar,» sade prostinnan, »men jag vill själf höra Gustaf innan jag dömer,» och därmed gick hon ut.

*

Prostgården låg en half mil från Bollenäs på en slätt, där kyrkan och klockstapeln voro de enda föremål som afbröto taflans enformighet. I dag sken solen öfver snön, så hela slätten gnistrade. Träden på gården och i trädgården voro rimmade och belagda med snö.

På vägen, som slingrade sig bort mot kyrkan såg man en och annan slädkörare. Prostinnan tittade som oftast efter Gustafs släde, ty »Johan» hade kört till staden att hemta »notarien» för juldagarna. Hon gick också in ett slag i Gustafs rum för att ännu en gång se, att allt var i ordning. Där hängde en stor litografi af Guido Renis Ecce Homo. Det låg ett outsägligt lidande i de stora ögonen, som vände sig uppåt. Och hon tyckte sig se hur törnekronan skar sig in i hufvudet. Hon undrade ej på, att Gustaf sade sig pinas af denna bild. Han, som skulle se så många sorgsna och lidande ansikten i verkligheten, han borde slippa sådant på taflor, men Gustaf hade fått taflan af fosterfadern på sin konfirmationsdag och därför lät prostinnan den behålla sin plats.

Nog mindes hon den dagen! Hon hade sett in i hans hjärta. Han var icke lugn och nöjd, men han sade ingenting och då ville inte hon heller säga något.

Hans tro hade nog aldrig varit så varm, det hade hon förstått, men så hade han själf varit så mycket varmare. Hon drog en suck, var det då så nödvändigt med den myckna tron? Vid denna tanke vaknade hon upp likasom skrämd och skyndade ut för att ånyo kasta ett öga utåt vägen. Jo visst, där kom ju Svarten med prostens bredsläde och två personer uti.

Hon gick in i prostens rum att meddela honom den glada nyheten, att nu syntes Gustaf.

»Du kan gå ut på trappan som vanligt,» sade han, »men jag kommer inte med.»

»Kommer du inte ut och tar emot Gustaf?» Prostinnan trodde inte sina öron.

»Du hör ju, att jag säger nej!»

Prostinnan hann ej inlåta sig i vidare samtal om saken, ty nu hördes bjällran inne på gården. Hon kastade en sjal öfver hufvudet och sprang ut på förstukvisten.

Snart kramades hon i det välkända, fasta famntaget af en snögubbe med istappar i pälskragen. Han snurrade rundt med henne och ropade: »hurra för julen — god jul, god jul!» allt under det han klappade och kysste den lilla prostinnan.

Hon såg på honom och tyckte som alltid, när han kom hem, att aldrig hade han ändå varit *så* vacker som nu.

»Men farbror? Hvar är farbror?»

»Han är i sitt rum.»

Gustaf sprang in för att ge honom ett godt famntag och ett »god jul» men hejdades af hans afmätta hälsning och utsträckta hand.

»Hur står det till farbror?» frågade han förvånad.

»Tack bra! Gå nu och tag af dig, så få vi talas vid sedan.»

»Hvad i Herrans namn går det åt farbror? Är han sjuk? Han var ju som bortbytt. Hvad är det här för spektakel?» frågade Gustaf prostinnan, när han kom ut igen.

»Jag kan gärna genast säga dig, att det är ett bref från Lovander om dig, som oroar och bekymrar honom,» svarade prostinnan.

»Jaså, Lovander, den gudsängeln, då vet jag nog hvarom frågan är. Det är ett satans pack de där, som *kalla* sig kristne, men ändå inte göra annat än stifta ondt emellan folk och förbittra lifvet för sin nästa.»

»Gustaf, hvad tänker du på? Så har jag väl aldrig hört dig förr!»

»Nej, så har tant aldrig hört mig, det är nog sant det, men tant skulle bara veta hur de på alla vis pina och plåga oss, som inte tro som de. Här tänkte jag åtminstone att marken var fridlyst. Men ha de nu kommit hit med sina klor, så är det nog slut med mitt fridfulla hem.»

Han som nyss känt sig så lycklig, när han körde in på gården och tänkte på, att i sitt hjärta hade han nu med sig en, som inte förr varit i hans hem. Nu gick han modlös och förargad fram och åter och

kastade sig slutligen vårdslöst på stolen vid fönstret och började småhvissla.

Prostinnan gick fram till honom och strök upp håret ur hans panna. Tårarna gledo sakta utför hennes kinder och hon hviskade till honom: »Min tillit mister du aldrig.»

»Tack för det tant,» sade han och klappade hennes hand. »Det är väl bäst att gå in till farbror nu och höra hur det låter.» Och så gick han till farbroderns rum och knackade på dörren. Det hade han aldrig förr gjort; han hade alltid vetat sig vara välkommen och bara stigit på.

»Stig in,» ropade prosten, som satt i soffan med sin långa pipa i munnen. »Sitt där!» sade han kort och pekade på en stol. Han drog några stora bloss ur pipan. »Är det sant, att du hädar Gud?» frågade han.

»Nej,» svarade Gustaf lugnt.

»Tror du på Gud?» fortsatte prosten.

Gustaf svarade dröjande. »Nej, inte på den Gud, som kyrkan lär om.»

Prosten blef blek. Det svaret hade han icke väntat sig.

»Är det sant, att du umgås med socialister?»

Gustaf såg på prosten och hade svårt att återhålla ett leende. »Det är svårt att svara på det; många bland mina kamrater tro, att socialismens mål är framtidens, men inte äro de hvad farbror menar med socialister.»

»Tillhör du den där föreningen, som sprider samhällsupplösande läror?» Prosten lät barskare och barskare.

Gustaf drog på munnen. »Nej, ingen sådan förening! Farbror menar nog F. F. — den tillhör jag. Som jurist har jag lärt mig respektera den gamla satsen »audiatur et altera pars». På F. F:s föredrag och diskussioner har jag — genom att höra de mest olika meningar — lärt mig ganska mycket. För resten har jag där varit en fullkomligt passiv ledamot.»

»Och detta har du gått med bakom min rygg! Du har aldrig talat med mig om detta.»

»Nej, det har jag inte, jag har inte velat oroa farbror, som var gammal och hade *sin* tro. Jag var ung och hade *min*. Det fann jag så naturligt. Jag ville göra farbrors och tants ålderdom så lätt jag nånsin kunde, till tack för allt hvad ni gjort för mig. Inte ville jag disputera med er om Eva skapades af Adams refben eller inte — eller om Jonas låg i hvalfiskens buk eller hvalfisken i Jonas' — det var mig likgiltigt.»

Prosten rynkade ögonbrynen. »I somras märkte jag ingenting af allt detta. Du gick i kyrkan med oss, som en kristen ägnar och anstår — och så låter du på några månader locka dig ifrån din barndomstro!»

Gustaf log sorgset. »Nej, farbror, inte på några månader. Detta är många år gammalt för mig. När jag gått i kyrkan har det varit för farbrors skull, inte för min. Jag ville inte såra farbrors känslor och

trodde, att farbror inte skulle förstå min ståndpunkt. Dessutom, jag kunde gärna höra farbror predika — inte för hvad farbror *lärde*, men för hvad farbror *var* för mig och många. Det plågade mig inte.»

Prosten pressade bort en tår med handen, men sade med fast stämma: »det är mig en sorg, att du förlorat din barnatro. För den saken kan jag ingenting göra mer än bedja Gud. Men jag fordrar af dig att du skall utträda ur föreningen F. F., såvida du vill ha underhåll af mig.»

Gustaf stirrade på prosten. Kunde det vara hans allvar? »Farbror vill väl inte begära af mig, att jag af detta skäl skall gå ut ur en förening, som jag annars har alla skäl att stanna kvar i?»

»Jag begär ingenting. Jag har sagt mina villkor och mitt sista ord i denna sak,» svarade prosten skarpt.

»Vill farbror, att jag skall sälja min öfvertygelse? Det har farbror inte hittat på själf. Det är inte likt farbror,» sade han och gick ut ur rummet.

*

Kvällsbordet med det stora sjungande, gamla teköket och den brunstekta julkorfven, som hörde till kvällen före »dopparedagen», allt det hemlika, som Gustaf längtat så mycket efter, hade förlorat hela sitt behag. Alla sutto tysta, de som annars hade så mycket att säga hvarandra!

Prostinnan satt och harmades invärtes både öfver Lovander och öfver prosten, som annars var så innerligt god och snäll, men fick han någon gång en despotisk idé i hufvudet på sig, så satt den som nitad fast och rörde någon vid den strängen, att han var för svag och vek, då ville han visa folk, att kraft det hade han, och då kunde han en lång tid bortåt bli, som hade den onde farit i honom.

När de gamle kommit i sina bäddar begynte prosten den sedvanliga aftonbönen. Han läste en betraktelse öfver huru den, som öfvergifver fader och moder, eller hustru, eller barn för Kristi namns skull, finge ärfva evinnerligt lif. Där talades om det högra ögat, som skulle rifvas ut och den högra handen, som skulle huggas af, men då kände den stackars lilla prostinnan dessa ord, som syftade de särskildt på hennes Gustaf. Hon drog sakta upp täcket och stoppade helt omärkligt fingrarna i öronen och så bad hon sin enkla bön för sig och de sina och somnade, lycklig att dock hafva sin älskling hemma igen.

När prosten släckte ljuset brukade han somna lugnt och tungt, men i kväll ville ej sömnen komma. Han vände sig och vred sig, men fick ingen ro för sina tankar. Han var ju en Kristi tjänare och måste handla som sådan. Han ville visa Lovander, att han kunde vara stark — han skulle hugga af den högra handen — men så det sved, så det smärtade! Om ändå Malin varit vaken, så han haft någon att tala med, men hon sof stilla och lugnt — han hörde andetagen.

Den ena timmen gick efter den andra. Klockan pickade i kapp med hans oroliga hjärta. Han svettades och våndades och vred sina händer i brinnande bön till Gud: »Fader, är det möjligt så gånge denna kalken ifrån mig – dock icke som jag vill, utan som du.» Och han grät som ett barn.

* *
*

XI.

Allt sedan julbesöket hemma hade Gustaf känt sig mycket nedslagen. Hans förhoppningar, att om få år kunna försörja sig voro ramlade, åtminstone tillsvidare:· farbrodern kunde ju möjligen återtaga sitt beslut en gång. Men utträda ur föreningen F. F. det var honom *nu* en samvets- och hederssak att icke göra, fastän hans ställning till F. F. icke varit fastare än att han — under andra förhållanden — mycket väl kunnat lämna den. Inte kunde han tala med Adèle om hvad som händt honom hemma heller, hon som nästan inte kände de gamle! Och hur skulle han kunna säga ett ondt ord om dem? Nej, han fick bära sitt bekymmer inom sig.

Nu strax på nyåret skulle Löwencronas resa till Stockholm, men Gustaf skulle fortfarande bo kvar och äta i deras hus under kokerskans vård.

Ett par dagar före afresan bad Adèle Gustaf att likasom händelsevis möta henne på skogsvägen utanför staden, hon ville tala vid honom.

Han hade en plågsam känsla af att bakom föräldrarnas rygg uppsöka Adèle, men tillfället var oemotståndligt.

Vid detta möte frågade hon först hur länge det kunde dröja innan han fick domsaga?

»Ack, *det* kan dröja tio år, tjugu år — kanske kan jag aldrig få det, men någon själfständig verksamhet hoppas jag kunna få om några år. Jag har funderat på att sätta upp en advokatbyrå tillsammans med en af mina kamrater.»

»Advokatbyrå — är inte det något mycket simpelt?» frågade Adèle med en svag rynkning på näsan.

»Nej, hvarför det? I andra länder står advokatyrket högt i anseende. Hos oss är det ännu så litet utbildadt,» svarade han.

»I det hela tycker jag, att både advokat och domareyrket skulle vara fasligt obehagligt. Tänk att sitta i timtal i samma rum som en hop bönder!»

Det skar till i notarien ett enda ögonblick. Han kom ihåg med hvilket intresse Ida talat om just samma sak. Men han fann det så naturligt, att Adèle inte kunde vara inne i detta, det skulle nog bli annorlunda med tiden. Men efter detta samtal var det som om advokattanken förlorat all attraktion för honom. Han tyckte sig märka en kyla i Adèles sätt, som kom honom att hundra gånger förbanna gubben Lovander, hvilken lagt nya hinder på hans redan knaggliga väg till ett brödstycke.

Han arbetade till långt inpå nätterna för att riktigt meritera sig hos sin förman, hvilkens förord kunde

väga vid en framtida befordran. Nu hade han ju blott sitt arbete att bygga på.

Han satt och sträfvade, som vanligt, vid sitt skrifbord, den dag Löwencronas skulle resa, då dörren sakta öppnades och Adèle kom smygande in. Han blef förskräckt och tänkte be henne att skynda ut igen — föräldrarna kunde ju upptäcka dem — men hon gick fram till honom och satte sig på hans knä. Denna ömhet och fördomsfrihet rörde honom djupt. Så förtroligt hade hon aldrig förr bemött honom. Han tryckte sitt hufvud mot hennes bröst: »Tänk, om du skulle glömma mig i den stora världens vimmel!» hviskade han,

»Å, det tror jag visst inte,» sade hon och kysste hans panna. »Adjö nu, snart är jag hemma igen, och du — du glömmer väl inte mig heller?» tillade hon med ett segervisst leende, som gjorde honom lycklig.

»Aldrig, aldrig,» svarade han, såg länge och allvarligt på henne, tog hennes båda händer i sina och gaf henne en sista, öm kyss.

*

Efter en ändlöst lång vecka kom det efterlängtade första brefvet. Adèle var uttröttad af spring i butiker och profningar hos sömmerskor. Hon skulle på den stora slottsbalen och beskref alla detaljerna i sin toalett. Hon hade åkt omkring på visiter två timmar hvar dag, men de behöfde aldrig stiga ur, bara skicka

upp betjänten med sina kort. Det var inte comme il faut att taga emot skyldighetsvisiter. Man vet naturligtvis, att man därmed tillmötesgår de visiterandes önskan.

»Det var åtminstone ett bruk, som var förnuftigt och praktiskt,» tänkte Gustaf.

Brefpapperet var fullt på alla kanter, men det hade ej funnits plats för hvad han helst skulle velat se — hennes längtan tillbaka till honom.

Adèles andra bref med beskrifning på slottsbalen slutade så: »Som du ser blef jag ganska firad och det hoppas jag gläder dig. En ung, italiensk markis gjorde mig sin kur något för starkt, men han var verkligen så vacker med sina bruna sammetsögon och sina pärlhvita tänder, att jag förlåter honom. I dag kom en stor korg med rosor — han lär vara mycket rik — — —»

*

Jungfrun öppnade hastigt dörren till doktor Stens rum: »Öfverstelöjtnantens kokerska ber att få tala vid doktorn genast, det står visst något på.»

»Bed henne komma in,» svarade doktorn.

»Goa doktorn, kom för Guds skull hem! Jag tror, att notarien har blifvit tokig. Han ligger på soffan och stirrar i taket och ser så konstig ut och svarar inte, när man talar till honom. När jag gick in med middagsposten märkte jag ingenting, men så kom han inte ut till middagen, och när jag då gick in —»

»Jag kommer strax,» afbröt doktorn. Han gick in till sin hustru och sade, att kom han inte hem till natten, vore han hos Löwencronas, kysste henne och vandrade af med jämna, lugna steg.

Inkommen i tamburen hos Löwencronas hörde han några stönande ljud, som när någon får ett anfall af plågor och så plötsligen ett skratt. Han öppnade sakta dörren.

Notarien satt i soffhörnet, hvit i ansiktet, med stillastående ögon. Doktorn gick fram, tog hans hand och sade lugnt: »det var ett svårt slag, men du får försöka bära det som en man.»

Han stirrade frågande på doktorn.

»Jag förstår, att det är förlofningen, som står i dagens tidning,» sade doktorn med innerlig vänlighet i tonen och lade handen på hans hufvud, som på ett barn.

»Låt mig dö! Tala inte till mig!» sade notarien och räckte doktorn ett öppet bref, som låg på bordet bredvid honom. Det var från Adèle. Hon skref att detta nog var bäst för dem båda, då det ju måste dröja så många år tills han kunde gifta sig. Dessutom hade hon i de kretsar, där hon nu lefde känt att *där* var det hon hörde hemma. De två skulle nog aldrig passat ihop i längden — —.

Doktorn ringde på jungfrun och bad henne bädda sängen. Det skedde.

»Kläd nu af dig och lägg dig,» sade doktorn befallande.

Han lydde automatiskt.

Doktorn gick fram till honom. »Nu skall du sofva!»

»Omöjligt — kan inte.»

Doktorn satte sig på sängkanten. »Du var förlofvad med henne?»

»Ja,» hviskade han och med ens bröto tårarna fram.

»Min vän,» sade doktorn, »det var väl, du inte blef gift med henne — det hade varit värre. Fint folk är ofta nog farligt folk,» sade han eftertryckligt. »Hon var en farlig kvinna och du var för god åt henne.»

Notarien kastade hufvudet af och an på kudden och såg bönfallande på doktorn för att få honom att hålla upp med de hårda orden.

»Nu tala vi inte mer om den saken,» sade doktorn, tog upp en flaska ur sin ficka och räckte honom en sked däraf.

Han tog in som ett lydigt barn utan att ens fråga hvad det var, bara såg hjälplöst på doktorn. »Du går väl inte?»

»Nej, jag blir här i natt.»

Doktorn flyttade lampan, lade sig på soffan, svepte en filt om sig och tog en bok, som han låtsade läsa i. I själfva verket låg han och tänkte på hur det skulle känts för hans unge vän att läsa tidningsnotisen i dag. Under rubrik »Ur societeten» hade det stått: »Förlofning eklaterades i går emellan den unge, italienske legationssekreterarn, markis di Torrecaccio och fröken Adèle Löwencrona, dotter till f. d. öfverste-

löjtnanten vid kongl. Lifgardet till häst Gösta Löwencrona och hans maka född v. Falkenstern.»

Den »fina världen» den »stora världen» den »höga societeten» i Stockholm hade doktorn instinktmässigt skytt. Under sin tjänstgöringstid på klinikerna hade han sett åtskilligt, som styrkte honom i hans uppfattning. Och mer än en gång hade han erfarit hur det så kallade blåa blodet flöt som en isande kall underström under passionernas heta flod och med trollmakt drog sina offer till botten i sina strömhvirflar — —.

Han såg på notarien. Sömnen hade rådt på smärtan, medicinen på naturen. »I morgon flyttar du hem till mig,» tänkte doktorn, »och så skall nog den dagen komma, då du inser att denna olycka var en lycka.»

*

Hela vintern och våren hade Ida regelbundet gått till prostgården. Hon trifdes så bra med de gamle och fann ett nöje i att jämte prostinnan sitta och arbeta åt behöfvande. Prosten brukade då alltid komma in och språka om ett och annat, klädd i nattrock och tofflor. Och de voro så innerligt goda vänner alla tre.

Prostinnan hade mer än en gång tänkt: »Gud gifve vi hade en sådan hustru åt Gustaf!» Och hon lade försiktigt in ett godt ord här och där för sin gosse. »Det kunde aldrig skada,» tänkte hon.

En dag, när prosten talat tämligen strängt om tiden och ungdomens otro — med anledning af, att det varit så få nattvardsgäster sista söndagen — sade Ida: »Hvad säger då prosten om mig, som inte ens är konfirmerad?»

Prosten, som gått af och an på golfvet med pipan i munnen, tvärstannade och spände upp ögonen.

»Är — är — *fröken* inte konfirmerad?» frågade han häpen.

»Nej, vet prosten, det var mig omöjligt. Jag kunde inte, så gärna jag ville.»

»Hm,» sade han, »hm,» och såg alldeles konfunderad ut. Hade han inte en gång träffat på henne hos en sjuk gammal gumma, läsande Guds ord för henne?! Och var hon inte alltid just som en ängel mot alla, som kommo i hennes väg, det rara barnet?! Nu visste han hvarken ut eller in, trafvade fram och tillbaka, bolmade och rökte. Slutligen, sedan han stått en stund och sett ut genom fönstret, gick han fram till Ida och klappade henne på hufvudet, såg henne mildt i ögonen och så skyndade han in i sitt rum och stängde sin dörr.

Prostinnan förstod nog hon, hvarför detta gjort så djupt intryck på hennes gubbe. Hon hoppades i tysthet, att det skulle bidraga till, att han snart toge tillbaka det beslut vis à vis Gustaf, som gick henne så till sinnes.

Visserligen kom Gustaf hem nu som förr, men det hade aldrig blifvit sig likt igen. Prosten var

sluten och nedstämd, Gustaf likaså, ja Gustaf, han var ibland knappt att igenkänna — så sorgsen och allvarsam. »Och allt detta bara för ett eländigt brefs skull,» tänkte prostinnan, »är det inte förgalet?»

* *
*

XII.

»Bollenäs 3. 6. 91.

Kära mamma!

Nu är det full sommar. Du borde vara här så skulle vi tillsammans njuta af hur vackert här är. Men, vi mötas snart på Mällösa och där är ju också ganska vackert.

Det var roligt, att du ej har något emot min plan att läsa på studentexamen i vinter, det trodde jag nog inte heller. Och ditt förtjusande förslag att göra en tripp till Paris i sommar! Tänk att få gå med dig den fjortonde juli på Paris' gator och sjunga marseljäsen tillsammans med ett jublande folk, som njuter af sin frihet! Är det inte så man kan bli galen af glädje, när man tänker på det!

Men nu skall du få höra något helt annat. En torpare bröt benet af sig här om dagen. Farbror Sten skickades efter och notarien Ljungqvist var med honom hitut.

När farbror gick upp till torpet följde notarien och jag med honom. Medan han förband den sjuke,

spatserade vi i skogen. Där var så svalt och godt och en ljuflig barrlukt. Vi stannade ofta att höra på fåglarna och se på allt vackert.

Vet du hvad vi talade om? Jo, om unga flickor och deras kärlek! Var inte det ett lustigt ämne? Jag vet inte ens hur vi kommo in på det. Han sade att de voro trolösa, att de voro grymma egoister. Jag försvarade dem förstås och sade, att jag kände ingen, som var sådan han beskref dem.

Han påstod, att jag var den första unga dam, han träffat, som man verkligen kunde samtala med — eljes voro de i allmänhet utan alla djupare intressen — fåfänga och hjärtlösa. Han lät så bitter och besynnerlig. Bestämdt har han inte blifvit bedragen af någon. Jag undrar just hur det kunde vara med min kära Adèle — hon såg mig just sådan ut — och jag vet, att han har flyttat ifrån onkel Löwencronas.

Rätt som vi gingo där och språkade kommo vi till en liten stuga med torftak. Den låg utanför Bollenäs' ägor; jag hade inte sett den förr. Lusten tog mig att titta in och se hur de kunde ha det därinne. Dörren var så låg, att jag måste böja hufvudet för att gå igenom. Där stod en gumma och bakade framme vid fönstret, som var fullt af blommande växter, planterade i hopsydda hålkar af granbark och näfver. Det var så lågt i tak, att notarien nätt och jämt kunde stå rak. Hela bohaget bestod af en bred säng, ett fällbord, tre stolar och en byrå.

Gumman hälsade vänligt och gjorde ursäkt för att hon hade så stökigt, när hon fick så fint främ-

mande, men de hade inte något annat rum att bjuda på. Hon torkade af två stolar med förklädet och bad oss sitta ned.

Så fortsatte hon att arbeta sin deg på bordet, medan hon berättade om hur lyckligt och sorgfritt de numera hade det, se'n det bara var tre barn hemma och se'n de fullvuxna sönerna, som voro ute i världen skänkt dem femtio kronor att köpa den lilla backstugan för. Den hade förut länge stått öde och var mycket förfallen, men gubben och hon hjälptes åt att skära torf och så kröp han upp på en stege, fast han är ofärdig och får gå med kryckor och så la han taket jämt och fint. »Jag måste också upp på stegen och langa torfven,» sade hon skrattande. »Sen var det till att täta väggarna med mossa för di var som ett såll. Men se bakugn, det hade vi ingen och det var det värsta för det är så fasligt svårt att gå till grannas med sån't — men så brann en stuga, som ingen brydde sig något om se'n och där fanns en sprucken järnhäll. Och den fick vi af ägaren, mot att gubben gjorde åtta dagsverken åt honom, och så fick vi låna häst och köra sand på samma vis och så mura han en riktigt bra ugn.»

Hon slog upp ugnsluckan och skjutsade in den ena brödkakan efter den andra, tills den lilla ugnen var full. Under tiden stod hon alldeles krokryggig, emedan spiskransen var så låg. När hon smällde igen ugnsluckan såg hon på oss med en min så stolt, som hade hon förevisat sin mans storartade fabrik, som han själf anlagt.

»Vill herrskapet se på gossarnas förtigrafi, så hänger di där på väggen,» sade hon.

Notarien anmärkte, att de tycktes höra till frälsningsarmén. »Ja di gör så,» sade hon med en suck. »Gubben och jag sörjde länge öfver det och gossarna sörjde öfver att inte vi följde dem och det blef en sådan tvist om Guds ord, så vi grät allihop ibland. Men så sa gubben te mej: 'hör du Kajsa,' sa han, 'det är synd af oss att sörja öfver Calles och Lasses rillijon, det vore väl värre, om de vore supiga och eländiga —' ja, det tyckte jag, han hade rätt i, och sen sa jag till gossarna, när di kom hem 'sörj inte öfver *vår* tro,' sa jag, 'och inte ska vi sörja öfver er heller,' sa jag, 'för det är bäst, hvar och en tror, som han känner bäst vara för sig,' sa jag och sen har det aldrig mer varit ofrid om något här i stugan.»

Tänk du så klokt sagdt af gumman! Notarien frågade hvad slags arbete gubben hade.

»Han hugger ved på skogen,» svarade hon, »och när det riktigt vill sig väl, kan han tjäna ända till sjuttio öre om dagen.»

»Räcker det för er alla?» frågade notarien.

»Ja visst räcker *det*,» sade hon.

»Hvad äter ni då?»

»Vi äter potatis och ärtmjölspannkaka och lingonmos och vattgröt och så hämtar vi skummjölk framme vid mejeriet och den får vi för sex öre litern.»

»Har ni ingen gris?»

»Nej, vi kunde inte föda en gris.»

»Nå, men få ni då aldrig kött och fläsk?»

Gumman storskrattade och slog ifrån sig med båda händerna. »Nej då, det är inte mat för fattigfolk det, men när grannen har julslakt går jag i hjälp där en vecka och då får jag med mig hem en bra smakbit, så vi vet nog hur fläsk smakar ändå och ister det får vi af grannarna te smörja pannkakslaggen med. Ja, nog kan vi säga, att Gud har födt oss fram underligen. Kläder och skodon ha barnen alltid fått, så mycket di har slitit, af goda människor och aldrig ha vi behöft svälta, och sams ha vi varit. Gubben min ä så galant och snäll så!»

När vi stego upp för att gå, ville gumman nödvändigt truga i oss hvar sitt glas mjölk. Hon hade bara *ett* glas »men det gör väl ingenting kan jag tro,» sade hon, »för herrskapet ä väl fästfolk, som ä ute och förnöjer sig i skogen!»

Notarien såg ytterst generad ut, men jag tyckte bara, det var lustigt.

Så gaf jag gumman fem kronor. Hon tog sedeln försiktigt med båda händerna och såg på den alldeles häpen. Tårarna stego henne i ögonen och underläppen begynte darra: »Herrskapet måtte visst vara utsända af Gud! Nu kan jag ju väfva kläder åt gubben till vintern! Ja, jag kan inte annat än lägga herrskapets framtid i mina förböner,» sade hon och snöt sig i förklädet och tog först notarien, sedan mig i hand och neg.

När vi gått en liten bit vände notarien sig om och stod en lång stund och betraktade den lilla rödmålade stugan, som låg solbelyst med den mörka

skogen till bakgrund. En lätt, ljus rök steg upp ur skorstenen.

»Nog är det underligt, att *den* lilla stugan, där man till stor del lefver af nådegåfvor, ändå rymmer den största lycka lifvet har — ett lyckligt äktenskap,» sade han och blef med ens moltyst.

Det hade kommit öfver oss något högtidligt och allvarligt. Vi gingo utan ett ord och hämtade farbror Sten.

Var ej detta en egendomlig liten episod på en kort vandring i skogen? Jag skall aldrig kunna glömma »mor Kajsa i backen».

Jag gläder mig åt att i vinter få vara tillsammans med notarien. Jag har bedt honom hälsa på oss, så fort han kommer. Skrif snart till

din Ida.»

*

Fru Stråhle hade på balen i X-köping tyckt att Ida sett så intresserad ut af den unge notarien, att hon mer än en gång i Idas bref späjat efter de första spåren af en gryende kärlek. Hon hade svårt att förstå, att en ung människa kunde vara lifligt intresserad för en af det motsatta könet utan att bli kär. Det föreföll henne som om kärleken måste vara A och O för alla människor, åtminstone alla unga, obundna människor. Efter den hade hon ju själf törstat som ung flicka, den saknade hon ännu, trots sina trettioåtta år, trots sin ömma känsla för sitt enda barn och trots den blyga skygghet för erotikens väsen,

som väl innerst var orsaken till, att hon aldrig upplefvat någon verklig kärlekssaga.

Men Ida, hon tycktes inte tänka på den saken. Hur realistiskt, och utan all underström af djupare känsla, hade hon inte nu skildrat denna ensamma vandring med notarien, något som skulle kommit henne själf, vid Idas ålder, att drömma och darra i väntan på kärlekens möjliga närhet!

Det var så besynnerligt detta, att medan locktonerna »kärlek mellan två» alltjämt hållit henne själf kvar på drömmarnes väg, fastän åren för länge sedan strött silfver i hennes hår, så tycktes för hennes dotter tidens stora stormklocka redan ljuda: »kärlek till alla, till nytta för alla!»

»Endast där går nog vägen till full tillfredsställelse, med eller utan kärlek mellan två,» tänkte fru Stråhle. »Den uppfattningen har Ida likasom i blodet, inhämtad genom tidsandan. Det har icke kostat henne en minuts ansträngning, besynnerligt nog. Och på samma sätt är det med hennes lätthet att umgås med underklassen: aldrig något bemödande att finna lämpliga tankar och ord, det går af sig själf.» Och fru Stråhle satt som ofta förr och begrundade olikheterna i sin och Idas natur. Eller var det månne snarare olikheterna mellan tvenne generationer, och skulle de då nånsin kunna lära att fullt förstå hvarandra?

* *

*

XIII.

Kort efter fru Stråhles och Idas återkomst från Paris i september ringde notarien Ljungqvist på tamburklockan i Villan Lugnet.

Ida öppnade. »Nej se notarien, så roligt! Mamma, mamma,» ropade hon, »notarien Ljungqvist är här.»

Fru Stråhle kom ut ur kabinettet, rodnande och försagd. Det var så underligt att ett, tu, tre stå ansikte mot ansikte med den, som Ida talat så mycket om och som fru Stråhle fått för sig ändå kanske en gång skulle bli Idas man. Hon bad honom stiga in och de slogo sig ned.

Återigen slog det henne hur olikt notariens yttre var det ideal af en man, hon alltid haft. Men snart voro de inne i lifligt samspråk om hvarjehanda, från ett till ett annat, och då glömde hon de mindre breda axlarna för det lifliga, vakna intresse, som lyste i hans ögon.

Fru Stråhle bad honom komma tillbaka en afton i nästa vecka och det gjorde han med glädje. Han

påminte då om Idas löfte att tala om barnamörderskan.

Fru Stråhle gick ut i ett annat rum. Hon ville inte höra den sorgliga historien; den var henne ett alltför pinsamt minne.

Och Ida berättade om den stackars Maries öde från först till sist, berättade med så mycket värme och lif, som hade hon varit med om det själf.

Notarien hade hört på med spänd uppmärksamhet. »Det var en hemsk historia,» sade han, när Ida slutat.

»Tror inte ni, som jag, att Marie skulle varit mer i behof af sina medmänniskors deltagande och kärlek, än af ensamheten i cell?» frågade Ida.

»Jag kan inte neka, att jag tror ni har rätt, men lagen *kan* inte döma efter annat än nakna fakta. Den inrymmer inte andra förmildrande omständigheter, än de påtagligaste, de så att säga gröfsta. Hela skalan af det finare känslolifvets orsakskedja ligger, hittills åtminstone, alldeles utanför lagen. Jag har just slagit ur hågen att ägna mig åt advokatyrket, som först var min plan, för att med all kraft bana mig väg till lagstiftningsområdet. Vi behöfva verkligen många reformer. Vi ha inte följt med vår tid. Många länder äro före oss.»

»Vet notarien, hvad jag tror?» sade fru Stråhle, som kommit in under samtalet. »Jag tror, att hela det europeiska straffsystemet hvilar på en falsk grund. Vi straffa säkert en massa oskyldiga brottslingar, om jag får begagna ett så underligt uttryck. Och dess-

utom undrar jag, om de grofva brottslingarna blir bättre af fängelsestraff?»

»Jag känner verkligen icke mycket till hvad statistiken säger om den saken, men jag vet inte hur lagen skulle kunna skydda samhället för brottslingar på ett mer skonsamt sätt, än som sker,» sade notarien.

»Man borde sortera brottslingar allt efter som de kunde tyckas förhärdade och internera dem på stora öar,» inföll Ida. »Där skulle de bästa, mest offervilliga människor anställas som missionärer att uppfostra och undervisa dem och genom sitt exempel verka på dem. Den verksamheten borde kunna vara långt mer lockande än hedningmissionen. Där skulle de, som förbrutit sig, småningom vänja sig att lefva ett hyggligt lif, bruka jorden och stärkas till kropp och själ.»

»Fick fröken laga till åt dem, så blefve det visst riktiga lycksalighetens öar, kan jag höra. Man får väl ändock akta sig för att göra det till en fördel för fattigt folk att begå brott!»

»Ja visst, därför skulle de arbeta hårdt, men *ute* i friska luften, riktigt tungt arbete. Det skulle hvarken locka lättingar eller skada någon till hälsan, som lifvet i en sollös cell gör. Friheten är nog kär, hur fattig man än är!»

»Det tror jag också, men det visar sig i alla fall, att folk begått stöld för att få komma in igen i fängelse, där de äro försörjda.»

»Det måtte väl vara undantagsfall,» sade Ida.

»Det har händt många gånger.»

Notarien afbröts af fru Stråhle, som bad dem komma ut och taga en kopp te i matsalen. »Nu få ni verkligen sluta upp att tala bara om lagar och brott mot lagar,» sade hon.

»Men, det är så intressant, mamma lilla!» sade Ida.

»Fröken kanske slår sig på juridik, när fröken tagit studenten?»

»Nej, jag skulle visst inte vilja bli jurist, för då skulle jag inte kunna gifta mig och på samma gång använda mina juridiska examina. Det vet ni väl, att en gift kvinna kan inte få föra en annans talan. Och skulle jag bli jurist, ville jag bli fattigadvokat. Och se gifta mig, det *vill* jag!» sade Ida med öfvertygelse.

Fru Stråhle blef alldeles pionröd. Hon fann ämnet obehagligt och ömtåligt. Notarien kunde ju tro, att Ida satt där och bjöd ut sig. Hon tänkte på *sin* ungdom, aldrig skulle *hon* kunnat tala så med en ung man, hur mycket hon än längtat efter tankeutbyte. Ida skrämde henne ofta med sina oförbehållsamma uttalanden.

»Det har jag aldrig tänkt på,» sade notarien, »att om kvinnor vilja vara jurister, måste de förbli ogifta.»

»Ja visst,» sade Ida. »Eller också ingå äktenskap utanför lagen, men det är lagom roligt, det med.»

»Det vore i mitt tycke att kränka lagen. Vill man lefva i ett ordnadt samhälle, får man underkasta sig detta samhälles lagar,» sade notarien.

»Vill man ha det bra här i världen, gör man nog klokast i att underkasta sig, det kan inte nekas,» sade

fru Stråhle med litet spetsighet i tonen, »men om man nu är mer ideelt anlagd och ogillar äktenskapslagen och vill väcka folks uppmärksamhet på bristerna i den, så kan man inte gärna protestera på ett kraftigare sätt än genom att säga: 'jag underkastar mig inte en dylik lag'.»

»Om man är missnöjd med en eller annan lagparagraf, kan man ju använda sin kraft att påverka lagstiftarna och allmänna opinionen,» sade notarien.

»Men, om ett öppet trotsande visat sig vara en säker ginväg till nya lagar, hvarför skulle man då inte använda denna ginväg?» frågade fru Stråhle.

»Sättet är efter min mening ovärdigt. Det är mindre viktigt om en betydelsefull lag ändras ett par år förr, eller ett par år senare, än om människor börja visa förakt för lagen — det kan hafva svåra följder.»

»Jag förstår ingenting alls om bästa sättet att stifta lagar,» inföll Ida, »men nog tycker jag, det bör vara folks ensak, om de vilja vara vigda, eller inte. De kunna väl vara lika lyckliga och lika hederliga mot hvarandra ändå, om de äro bra människor.»

»Ja, naturligtvis, men inte kan staten förutsätta, att alla människor äro hederliga och lagstifta efter det, då behöfdes inga lagar!»

»Nej, det är sant,» sade fru Stråhle, »men det ser verkligen ut som om staten i detta fall just gjort det. Eller hur har den eljes kunnat lägga en sådan makt i mannens hand? Han disponerar ju inte bara öfver hustruns tillhörigheter utan också i väsentlig

grad öfver hennes person. Det är verkligen att förutsätta bra mycket storsinthet hos mannen. Men steget mellan ingen lag och den nuvarande äktenskapslagen är stort. Tänk bara på att en gift kvinna är omyndig! Ni skulle inte vilja ingå en förbindelse, som gjorde er så ofri, det är jag viss om.»

Notarien satt förvånad öfver de båda damernas själfständiga uppfattning af saker och ting. Detta var olikt alla damkonservationer, han hade hört. Det verkade på en gång tilldragande och frånstötande på honom. Man kunde tala med dem, som med män och ändå voro de, hvad man kallar kvinnliga i sitt sätt — i synnerhet modern. Dottern var allt litet kantig och korthuggen ibland, tyckte han.

På hemvägen ertappade notarien sig med att han gick och gjorde jämförelser mellan Adèle och Ida. Fastän Adèle ofta sårat honom med sin likgiltighet för hans intressen, med sin okunnighet och fåfänga, hade han dock allt ifrån första ögonblicket instinktivt dragits till henne. Han hade känt en sådan värme, ett sådant välbehag i hennes närhet; det var lycka bara att sitta och se på henne. Men Ida, hur annorlunda var inte hon? Hon fängslade honom på visst sätt också med sina originela tankar, med sin friskhet, sin fart. Men det fanns ingenting i hennes väsen, hennes rörelser, som drog honom till henne, och dock var hon ganska vacker. Men hon saknade Adèles charme, där fann han ordet. »Man blir kär i en Adèle, men inte i en Ida,» tänkte notarien.

Och fru Stråhle, hon erkände för sig själf sedan notarien gått, att hon alldeles icke kunnat upptäcka minsta tecken till kärlek eller förtjusning mellan de unga; obegripligt nog, tänkte hon i sitt stilla sinne.

*

Ida läste på sin examen och lefde dess emellan friluftslif på skridskor, sparkstötting och skidor med notarien och ett par af hans kamrater, som också voro ifriga sportsmän. Hon hade just längtat efter manliga kamrater, då hon öfvat sig mer i allehanda sport än hennes flickkamrater.

En gång på en skidtur, då hon var ensam med notarien, hade de kommit öfverens om, att det var bra dumt, att de, som voro så bekanta, inte kallade hvarandra du och så drucko de duskål i hvarsin mun full snö, drogo af sina långa vantar och gåfvo hvarandra ett kamratlikt handslag.

De talade om prostgården och Gustaf framförde de gamles hälsning till henne. De saknade henne så mycket och bara längtade att få se henne sticka in hufvudet genom dörren om torsdagarna som vanligt.

»Jag tror, du rakt förtrollade mina hederliga fosterföräldrar,» sade Gustaf. »Aldrig har jag hört dem lofprisa en ung flicka så som dig.»

»Det göra de bara för att de äro så hjärtegoda,» svarade Ida. Hennes röda kinder blefvo ännu rödare.

»Eller kanske för att ni äro hjärtegoda alla tre,» sade han.

Ida teg.

Bäst det var tyckte Ida, att hon frös, det blåste nordan med isbark. Hon var rädd, hon förkylt sig, hon nästan hackade tänder. Det var nog säkrast att skynda sig hem och få något varmt i sig.

»Då är det bättre, att vi gå in i hemvägen på konditoriet, och tar en kopp riktigt varmt kaffe eller ett glas vin,» sade notarien.

»Nej, det skulle mamma tycka illa om, om vi två ginge ensamma på konditori,» sade Ida.

»Nå, kom då upp i mitt rum, skall jag koka vatten på mitt spritkök och laga till ryskt te åt dig med en citronskifva i.»

Ja, det tyckte Ida var en ypperlig medelväg mellan den långa vägen hem och det kanske något för emanciperade tilltaget att sätta sig ensam med Gustaf på ett konditori.

Och så gingo de upp i Gustafs ljusa, trefliga rum, där han tände en brasa.

Ida kröp upp i soffhörnet och kurrade ihop sig. Gustaf bredde en filt öfver henne och stoppade med stadiga tag omsorgsfullt till den på alla sidor omkring henne. Och så serverade han henne te i glas på en liten bricka med sockret upplagdt i en cigarrkopp.

Det blef med ens så varmt och godt, tyckte Ida. Gustaf hade gjort allt så behagligt för henne. Det var så trefligt att låta passa upp sig så där.

Så tände han sin cigarr och bjöd Ida en cigarrett medan de pratade och hvilade ut efter den ganska ansträngande turen i det otäcka vädret.

Gustaf frågade, om Ida trodde, att han vore välkommen till hennes mor i afton; han brukade ofta tillbringa aftonen hos Stråhles. Men Ida svarade, att hon trodde inte, hennes mamma hade lägligt i kväll. Hon var nämligen inte alldeles viss om, att hon skulle få ett passande tillfälle på eftermiddagen att tala om för sin mamma, att hon hälsat på Gustaf häruppe. Kanske kunde modern tycka, att också *det* vore något farligt — ibland var allting farligt. Ida tyckte att hennes mor på senare tider hade fått en beklaglig liten svaghet att bry sig om hvad folk skulle säga, allt sedan hon fått tag i, att majorskan Drangel sagt, att en sådan flicka som Ida kunde man tro hvad som helst om, när hon var ute på egen hand med herrar. Modern hade då citerat doktor Stens ord: »När man hör en människa fälla en riktigt hård och hjärtlös dom öfver någon, kan man vara viss om, att hon kallar sig Guds barn. Det slår aldrig fel,» och hon hade till Idas stora förnöjelse riktigt morskat upp sig på tal om majorskan, men hur det var, häpen hade hon dock blifvit och utan inverkan hade majorskans ord bestämdt inte varit. Ida däremot brydde sig inte det minsta om hvad folk sade, kunde inte de få prata så mycket de ville för henne? Jo för all del!

När Ida blifvit riktigt uppvärmd gick hon hem. Gustaf följde henne, för att hon skulle slippa bära skidorna själf.

Fru Stråhle var verkligen ej nöjd med, att Ida var ute hvarenda dag på skridskor eller skidor med endast herrar till sällskap. Ogilla det kunde hon inte

egentligen göra, när hon tänkte på saken, men det var likasom så alltför nytt, så alltför olikt hvad hon varit van vid. Det var ej heller fritt, att hon fann det på sätt och vis okvinnligt och olämpligt. I synnerhet fann hon det obehagligt då Ida talade om att, när Gustaf och hon varit ute, hon ibland gick upp till honom. Men hon ville ej förbjuda det. Hon ansåg dottern gammal nog att själf bestämma öfver sina handlingar.

På moderns svaga antydningar om att Ida idkade väl mycket sport, förklarade Ida, att utan sport skulle hon inte känna sig som människa, utan sport kunde hon inte läsa, inte sofva, inte äta, hon *måste* ha den och ha den i sällskap med herrar, så länge det inte fanns flickor lika uthålliga som hon själf på en långtur.

Fru Stråhle hade själf saknat, att hon blifvit uppfödd utan alla idrottsöfningar och äfven förbundit denna tanke med sin nästan sjukliga längtan efter kärlek och ett lyckligt äktenskap — ännu kunde den sticka upp inom henne! — Sådana tankar skingrades kanske genom det friska lifvet i den friska luften! Men hon tyckte, att Ida kunde taga saken litet mer kvinnligt, litet mer måttfullt. Hon kom ju hem ibland, röd i ansiktet som en kokt kräfta, med svetten lackande, och knappast en torr tråd på sin kropp! Det var ju så öfverdrifvet!

Emellertid kom solen till fru Stråhles hjälp och tog både is och snö. Ida kom också närmare och närmare sin examen, läste mer och mer, till sist räckte ej ens dagen, hon måste taga nätterna till

hjälp. Hon bara »pluggade» tills ändtligen examensdagen var inne.

Fru Stråhle gick i orolig spänning hela den dagen. Visserligen hade lärarne sagt, att Ida var väl beredd, men hvem vet ändå hur det kan gå, man kan ha otur i frågor också!

Så blef det kväll och fru Stråhle vandrade af till skolhuset att taga emot sin Ida med blommor och den hvita studentmössan, hvilket allt hon noga gömde under kappan, ifall det skulle gå galet.

En massa människor voro församlade där utanför, skolungdom, föräldrar och anhöriga till de blifvande studenterna, nyfikna åskådare med flera. Det var riktig trängsel.

Efter en ändlös halftimmes väntan brast med ens ett jublande skrän af hurrarop lös. Den förste studenten kom utrusande på trappan. Kamraterna lade honom raklång på sina armar, kastade honom högt upp i luften, tre gånger, och mottogo honom igen på sina armar. Han blomsterpryddes och satte af i fyrsprång, följd af hurrande pojkar, till mössboden att hämta sin hvita mössa. Vägen gick öfver ån och där offrades i förbifarten den gamla, slitna skolmössan åt »hafvets» osynliga väsen under vilda tjut och hurrarop.

På samma sätt störtade hela raden af nyblifna, lyckliga studenter ut från skolhuset och vidare till den hvita mössan i öfversvallande glädje.

Sist kom Ida, också hon springande. Hon hurrade och skrek af glädje, under det att fru Stråhle och

andra fäste blombuketter på hennes bröst och hängde en guirlande med blågula band öfver hennes axel.

Det var första gången en flicka tog examen vid detta läroverk. Ett ögonblick stodo pojkarna och funderade på hvad man skulle göra med en studentflicka, henne kunde man ju inte hissa, som man gjort med gossarna. Men så ropade Gustaf Ljungqvist: »Hon skall bäras på gullstol!» och i nästa minut satt Ida på sina skidkamraters korslagda händer, med en arm om hvarderas hals, och bars på det sättet i triumf till sitt hem, följd af en stor folkmängd, som än hurrade än sjöng: »Sjung om studentens lyckliga da'r.»

Fru Stråhles hjärta var fylldt af jubel, men hon kände det dock motbjudande att se sin Ida med armarna om halsen på två herrar, det var *nästan* så hon kunnat gråta, hur glad hon än var! Hon, som var uppfostrad i ett så stramt sätt mot herrar, att hon nätt och jämt fått räcka en främmande ung herre handen, hon fann detta oblygt, sårande. Men i dag ville hon inte tänka på annat än det enda — Ida var student och Ida var strålande lycklig! Hurra! hurra!

* *

*

XIV.

Ida behöfde hämta krafter efter studentexamen. Fru Stråhle beslöt sig därför för en resa i Norge med henne under sommarn. Den norska fjälluften skulle vara bättre än allt annat, hade deras läkare sagt, dessutom hade de båda längtat att en gång komma dit.

Redan vid Kongsvinger, där Glommen kommer insvängande, bred och strid, och bergen höja sig blånande mot skyn, fingo de en öfverväldigande förkänsla af det storartade i norsk natur. De stodo med armarna om hvarandras lif, i det öppna kupéfönstret, upptagna af det nya de sågo — de små nätta stationerna, så olika de svenska, de norska ansiktstyperna med skarpare drag, språket — allt erbjöd något af intresse.

Slutligen kunde ingendera af dem återhålla ett utrop af förtjusning, när de fingo se Kristiania, i bländande solljus, breda sina vida armar kring fjorden, som vimlade af öar, segel och båtar af alla slag. I

bakgrunden gingo ljusblå åsar i rad, som höga böljor ut mot hafvet.

Ida var alldeles utom sig af hänförelse. Hon ville knappt ge sin mor tid att äta frukost på hotellet ens, än mindre att hvila ut efter nattresan. Hon ville bara upp på bergen, upp hvart som helst, genast!

De togo en vagn och körde till Frognersätern och Holmenkollen och bestego utsiktstornet.

Fru Stråhle stod som i en dröm, försänkt i beundran af den stora taflan. Hon såg åt alla håll och visste ej hvad som var vackrast: hafvet, som längst ute glittrade och blinkade i middagssolens sken och så kom sakta glidande in mellan öar och skär, in till den ljusa staden — eller skogen inåt landet, som låg som en mjuk, grön mossmatta, bortom hvilken det mörka Norefjeld, med sina hvita snöfläckar, lockande reste sig i fjärran — eller den rika dalen med de blå bergens mjuka linier i bakgrunden. Allt var skönt.

»Det är gränslöst vackert,» sade fru Stråhle med en suck. Hon hade velat gråta, om hon varit ensam.

»Ja det här, det är stiligt,» sade Ida. »Jag skulle vilja upp på hvarenda topp och se nya utsikter för hvar dag.»

»Ja, det vore härligt,» svarade fru Stråhle. De stodo både länge och väl däruppe. Men när Ida påminde om, att nu måste de skaffa sig middag, tog fru Stråhle en afskedsblick öfver det hela och gick ned med en viss viljeansträngning.

Efter en vecka afslutade de sin Kristianiavistelse med en färd till Ringerige och öfver fjorden till Modum,

där de täcka, små isolerade villorna, strödda i skogen, försonade fru Stråhle med tanken, att det var en kurort. Men när de kommo till det dansande, trolska vattenfallet, som störtar sig i vild yra emellan bergväggarna, blef fru Stråhle som fastnaglad. Fallet var egentligen ej stort, men bedårande vackert. Det band hennes själ; tusen minnen jagade genom henne, sorgliga minnen, ljufva minnen, hon ville aldrig gå. — —

Det var ej lätt för Ida att rycka sin mor lös. Drömmande och tyst gick fru Stråhle därifrån.

*

Och så skulle de då upp till fjälls, dit bådas längtan drog dem genom allt de hört i sång och saga och sett i ord och bild. Men obekanta i landet som de voro, nödgades de bo på ett sanatorium, fastän fru Stråhle pinades hvar gång, hon måste äta tillsammans med ett par hundra främmande människor.

Ida däremot var road af denna myllrande människomassa. Det var för henne ett studium af allehanda slags folk och tungomål. Och hon var ute med på turer till häst och till fots, på fjällsjöar och fjälltoppar; det var ej annat än sällskapande och munterhet och små lustiga händelser och äfventyr.

En gång, på vandring med en norsk och en finsk student, öfverfölls Ida med sitt sällskap af ett riktigt skyfall. Genomvåta, som om de dragits ur sjön, togo de sin tillflykt till närmaste säterstuga, där den välvilliga »budejen» Agnete lånade dem torra kläder af

allehanda kostliga slag och undfägnade sina hungriga gäster med glödstekt fläsk, filbunke och andra läckerheter.

Emellertid måste de, under väntan på att få sina egna plagg torra, besluta sig för att bli natten öfver i säterstugan, fastän solen sken upp mot kvällen. De sutto ute och njöto af den vackra aftonen i den ensliga nejden. Det fanns ej ljud, ej lif, bara deras egna röster. Då hördes en klar skälla, långt bortifrån, närma sig mer och mer och snart kom hela »bölingen» — kreatursbjorden — hem för att mjölkas.

Agnete välkomnade dem med en röra af mjöl och vatten och släppte in dem för natten i ladugården, som var sammanbyggd med säterstugan. Och så kom en massa får, också med sin bjällerförsedda förare, och lägrade sig på en höjd i väntan på det efterlängtade ögonblick då vallgossen kom med sin spann och strödde ut salt, hoppande i kapp med dem från häll till häll, hvarefter de tågade af igen i sluten trupp ut på vidden.

»Så idylliskt här är!» sade Ida. »Är det inte, som om vi sutte i gamla testamentets tid med de många djuren och de få människorna?»

»Aa langtifra!» sade norrmannen. »Vi har det meget hyggeligere. — Den gang slog jo menneskerne bestandig hinanden ihjel, saa faa de var!»

»Nå, nog är ju vi fredligare af oss, det kan nu inte nekas,» sade finnen och skrattade, »vi ha ju inte haft så mycket som en dispyt på hela dagen. Och

fast här är en norsk och en svensk student, har det ju inte ens grälats i politik.»

»Var jeg ikke aldeles overbevist om, at frøken Stråhle er enig med mig i norsk politik, skulde jeg nok ha serveret hende en ordentlig dosis — det kan De stole paa.»

»Det har ni rätt i,» sade Ida, »det behöfdes inte. Inte sant, det är som ett frimureri emellan oss riktigt frisinnade: hvar vi träffas, känna vi hvarandra som på hemliga tecken?»

»Jo, det är nog så,» sade finnen allvarsamt.

Agnetes »flødegrød» var färdig och aftonmåltiden intogs i sällskap med Agnete och Andreas, vid skenet af den flammande stockbrasan på »pejsen» och den spottande talgdanken i järnstaken på bordet, hvarefter en af herrarna drog upp en liten konjaksplunta ur sin ficka. Den hälsades med jubel. Så lagade man sig hvarsin liten oskyldig toddy och gaf Agnete och gossen med. Det var helt gemytligt vid det långa träbordet. Månen tittade in genom det lilla fönstret, »dum och trind», som Ida opoetiskt uttryckte sig, elden sprakade och Agnete underhöll sällskapet med frimodigt prat och spådomar om hvars och ens käresta.

Men så blef hon sömnig, kröp ned under skinnfällen i en af de två breda sängarna och somnade. Äfven Andreas, som för gästernas skull förvisats till en halmbinge på en hylla i taket, snusade och sof.

Då kom »passiaren» emellan de tre turisterna i full gång. Den rörde sig om studier och sport, om

olikheterna i norska, svenska och finska studentförhållanden med mera.

När finnen talat sig varm om sitt land uppstämde han »Suomis sång». Han hade en sympatisk stämma och ett rörande föredrag. Sången lämnade ett vemodigt intryck —. De hade svårt att få riktig fart i samtalet igen.

Men så reste norrmannen sig i hela sin längd och sade: »Lad os synge: 'Ja vi elsker'! Det er sang med liv og haab og sundt ungdomsblod i, det!» Och så satte han i med stentorsstämma: Ja vi elsker, — de andra stämde i med. Agnete och Andreas, som vaknat och sutto upprätta i sina bäddar, sjöngo också af full hals. Det var så taket kunde lyfta sig i den lilla stugan! Och så ropades god natt igen till Agnete och Andreas och konversationen fortsatte med lif och lust.

»Men skall inte nu också ni sjunga en svensk sång för oss, fröken?» frågade finnen.

»Ack, vi äro inte nog lyckliga att äga en riktig nationalsång,» svarade Ida med en suck —. Hon visste inte hvad hon skulle hitta på. Hon blef med ens så vek om hjärtat och så sjöng hon med sin mjuka, lilla röst rent och klart: »Allt under himlens fäste». När hon kom till de sista orden: »den vännen, som jag älskar, den kan jag aldrig få», var det nästan som om gråten ville sätta sig i halsen på henne. Hon visste ej hvad som kom åt henne, hon längtade hem till Sverige, hon visste ej till hvad eller till hvem, bara kände en underlig dragning hemåt.

Efter den enkla, rörande sången, var det som hade plötsligen hvar och en af dem gått in i sin egen innersta värld och läst till om sig med nyckel —. De sade god natt.

Ida lade sig bredvid Agnete; herrarna fingo den andra sängen. Som det bara fanns ett rum och två sängar hade man inga bekymmer för placeringen. Man var i det närmaste fullt klädd och tog saken ytterst naturligt.

Ida låg och såg in i glödhögen på pejsen och undrade om hon ej snart skulle få bref från Gustaf. Han hade lofvat henne ett bref under sommarn — —.

Bäst hon låg i sina tankar, fick hon höra djupa snarkningar, som med växande energi påminde henne om kamraterna där borta i sängen. Då öfverfölls hon af det komiska i situationen och hade all möda att kväfva sin skrattparoxysm.

På morgonen skedde toaletten turvis medan de andre tåligt väntade utanför. Och så anträddes hemfärden under stor munterhet.

Men fru Stråhle åhörde sedan med blandade känslor Idas beskrifning. Att Ida kunde vara ensam ute på natten med två främmande herrar och att hon tycktes taga det som den naturligaste sak i världen, det var oförklarligt för fru Stråhle, som hade varit så orolig för henne, fastän hon förstått, att det var det förfärliga ovädret, som hindrat fotvandrarne att komma tillbaka om kvällen.

Själf hade hon, medan Ida var borta, som ofta, känt en stark längtan efter ensamhet och då gått

upp på en närbelägen fjälltopp. Där hade hon lagt sig ned på dvärgbjörken, som smög sig utåt marken och beredde henne en elastisk bädd. Och hon njöt af fjällets stillhet och ro: ej en fågel, ej en insekt, knappt en mänsklig boning såg hon, bara den högblå himmelen, den stora fjällvidden och de hvita fjälltopparna rundt om horisonten. Och hon kände sig så befriad, så ofvanom jorden med alla dess bekymmer, som vore hon på en annan planet. — Det var som hade fjälluften gifvit henne frid från alla drömmar om egen lycka. Hon hade ju nu Idas att drömma om!

*

En dag kom verkligen det väntade brefvet från Gustaf. Han skref:

»Bollenäs prästgård 24. 7. 92.

Bästa Ida!

Medan jag går här i kväfvande sommarvärme och torka, kan jag ej annat än med afund tänka på dig, som sitter i svalkan på en fjälltopp. Gud gifve jag vore där med!

Emellertid har jag haft en angenäm tid i hemmet. Farbror mottog mig vid min hemkomst på det vänligaste och återtog sin dom, du vet. Han var verkligen rörande, när han med tårar i ögonen sade: »Käre gosse, jag har visst gjort dig orätt. Följ du ditt samvetes röst hädanefter som hittills. När allt kommer omkring är det nog det säkraste rättesnöre vi ha.

Tänk inte mer på detta, utan låt allt vara som förr.» Jag tog den käre gamle i famn och tackade honom af allt hjärta. Tant, hon strålade som en sol. Hon hade nog stor del i farbrors omvändelse och var stolt både öfver det och öfver sin gubbe och öfver mig med!

Jag önskar, du varit här och sett oss, helst tant påstår, att du ej är utan din del i händelsen. De gamle äro så intagna i dig. Jag hör ej annat än loford öfver »den rara lilla fröken», »det kloka barnet», »den lilla glada lärkan» och allt hvad de kunna hitta på af välvilliga tillmälen. Jag gläder mig också åt att snart få återse »den rara lilla fröken».

Framför min vördnad för din mor och välkommen åter!

Din vän

Gustaf Ljungqvist.»

Huru många gånger Ida läste detta bref, fick fru Stråhle icke veta. Ida afvisade tvärtom hennes blyga försök att utröna, om dottern läst något mellan raderna, som gjort henne glad.

* *

*

XV.

Genast vid hemkomsten från Norge började Ida läsa på medikofilen. Visserligen inságo både hon och hennes mor, att läkaryrket var ett hårdt yrke, men Ida var stark och hon ville framför allt göra nytta i världen och få en verksamhet, som intresserade henne, därför valde hon läkarebanan.

Hemmet för de frigifna tog en god del af fru Stråhles dag i anspråk. Men hon hade dock tid nog att med smärta tänka på, hur mycket hennes och dotterns vägar under det sista året skilts åt.

Ida hade blifvit kall och inbunden. Fru Stråhle började tvifla på nyttan för Ida af att ägna sig åt studier. Ida tänkte ju snart bara på sig själf. — Hon, som förr var så omtänksam, vänlig och munter, hon glömde nu ofta alla omkring sig och satt stirrande och tyst vid måltiderna, de enda stunder de hade att träffas på.

När Ida inte var upptagen af laborationsöfningar eller läsning, var hon ute med Gustaf och tog motion

eller satt med honom i hans rum och rökte en cigarrett, när hon ville förströ sig och glömma sitt tankearbete.

En eftermiddag vid sextiden, då hon var uttröttad och led vid böckerna, satte hon på sig för att gå till Gustaf. Bäst hon gick med sin vanliga raska gång på stadens förnämsta gata, fick hon höra en röst bakom sig: »Ha inte så brådtom, lilla pärlan!» »Vänta, min sötnos!» och ett par händer togo henne om lifvet på samma gång ett skäggigt ansikte stack fram öfver hennes axel. Hon kände mustacherna snudda vid sin kind och punschångor slå fram mot henne. I samma ögonblick slet hon sig lös, vände sig om och hväste fram det enda ordet: »skäms!» Rösten stockade sig i halsen af harm. Hon skulle ej kunnat få fram ett ord mer. Vid lyktskenet såg hon, att det var en bekant till Gustaf. — Så hon föraktade honom! Jaså, han var en så'n usling! Inte kunna låta en hygglig flicka gå i fred på gatan! Det kokade af raseri inom henne. Hon skulle minsann skicka Gustaf på honom, hon! Det kröp i henne bara hon mindes det där otäcka, stinkande ansiktet invid hennes, fy, fy, fy!! Hon hade god lust att spotta, om det bara hjälpte!

Inkommen till Gustaf, rusade hon, utan att hvarken säga god dag eller taga af sig hatt och kappa, rätt till vattenkaraffen, ur hvilken hon hällde vatten på sin näsduk, så det rann på golfvet och började tvätta och gnida kinden. Gustaf bara stirrade på henne.

Medan hon torkade ansiktet på den rena handduk Gustaf räckte henne, beskref hon händelsen för

honom. »Aldrig förr har någon herre varit närgången mot mig. — Hade jag inte slitit mig lös i samma sekund, tror jag bestämdt, att det odjuret hade kysst mig! Kan man tänka sig något så oförskämdt, så skamlöst! Hur kan en herre bära sig åt så?»

»Han var naturligtvis inte nykter,» svarade Gustaf ursäktande.

»Ja, det är väl ingen ursäkt. Så full, att han inte visste hvad han gjorde, var han nog inte.»

Gustaf svarade intet. Han hade satt sig gränsle öfver en stol, hvilande armarna mot karmen och rökte.

»Hvarför säger du ingenting?» sade Ida retligt. »Du kunde åtminstone göra mig den glädjen att fara ut litet mot den otäcka människan, det vore alltid en tröst.»

»Det hjälper ju inte — sådant där är för resten ingenting ovanligt,» svarade Gustaf lugnt.

Ida spände upp ögonen och såg häpen ut. Skulle kanske inte Gustaf heller vara att lita på? Jo, det kände hon instinktivt, att det var han, men hur kunde han tala så där likgiltigt om hvad som så djupt kränkt henne? Hon hade många gånger tänkt tala rent ut med honom, men det hade alltid förefallit henne så svårt, så olägligt just då, men nu måste det ske. »Gustaf,» sade hon med vek, nästan upprörd stämma, »inte är du också en sådan — som — som — lefver illa — ja, du förstår.»

»Nej,» svarade han kort.

»Det visste jag också, att du inte kunde vara dålig,» sade hon med en viss säkerhet i tonen, men inom sig kände hon dock en lättnad.

»Det är ingenting att rosa mig för,» sade Gustaf, »för det vore mig omöjligt att ge mig åt en kvinna, som jag inte älskade. Det beror på så många omständigheter inom och utom mig, som jag alls inte har någon förtjänst i.»

»Hvad menar du med det?» frågade Ida.

»Dels har jag ett lugnt temperament, dels har jag allt ifrån barndomen fört ett sundt och regelbundet lif. Dessutom har jag i arf en brinnande arbetshåg och genomfriska nerver, och det är inte den minsta hjälpen. Min farfar var en arbetsam bonde, min far en präst, som sträfvat sig fram i världen. Det är nog mer deras förtjänst, än min, att jag är hvad man kallar en ordentlig karl.»

»Men många ha väl haft allt det där och inte varit bättre för det, det måtte väl i första rummet bero på en själf?» sade Ida.

»Det där är svåra saker att döma om hos andra, det skall jag säga dig. Jag känner mer än en präktig pojke, som kämpat emot i månader och år innan han gifvit tappt. Men då tror jag, det var lika omöjligt för dem att stå emot, som det hade varit omöjligt för mig att följa deras exempel.»

Ida satt tyst och såg på Gustaf. Hvad han var god och anspråkslös!

»Jag har också så litet fantasi,» fortsatte han, »det sammanhänger nog med min motvilja mot alla slags utsväfningar.»

Ida hade fått veta hvad hon ville veta och hon hade fått en aning om, att det kanske var bäst att inte döma om sådant, där man saknade all erfarenhet. Inte var det till exempel någon förtjänst af henne, att hon lefde ett så kalladt rent lif, något annat hade ju helt simpelt varit en omöjlighet för henne, det insåg hon. Nej, Gustaf hade nog rätt: låta bli att döma, det var det säkraste. Man behöfde inte ändå förlora afskyn för det som var orent, visst inte, den kunde aldrig gå ur henne. Usch, hon mådde illa, bara hon tänkte på uselheten! Nu kunde de gärna tala om något annat, tyckte hon. »Tack skall du ha för lånet af Axel Lundegårds *Titania,*» sade hon.

»Nå, hvad tycker du om den?» frågade Gustaf.

»Åjo, den är fin och bra på många vis, men inte kan jag begripa hur Maria kunde älska en man, som hon visste hemfallen åt dryckenskap. Hon borde väl fått afsmak för honom, långtifrån att med samma blinda kärlek fortfarande älska honom?»

»Det kan visst tyckas, som om aktningen borde vara oumbärlig för kärleken,» svarade Gustaf, »men det *är* den inte, åtminstone inte för den, som står på en så naiv ståndpunkt, som Maria gjorde. Kärleken har hos alla en viss benägenhet att fördelaktigt omskapa sitt föremål, men hos en ung, oerfaren människa kan den alstra absolut kritiklöshet. För henne kunna bristerna, de må nu vara hur stora som helst, alldeles falla bort från den hon älskar. — Jag kan godt förstå Marias trofasta kärlek.»

Gustaf hade uttalat de sista orden med ett tankfullt eftertryck, som kom Idas hjärta att med en hastig känsla af smärta likasom sammandraga sig, men i nästa ögonblick var det öfver igen och hon sade: »Och jag kan inte alls förstå den. Jag har flera gånger disputerat med mamma om *Titania*. Hon säger, att hade Maria en enda gång *sett* sin man drucken, så hade hennes kärlek tagit knäcken, men nu såg hon honom aldrig annat än som den ömme, beundrande maken och hon förblef alltjämt ett svärmiskt, outveckladt kvinnobarn, som inte begärde annat än att bli älskad. Hela hennes äktenskap var en kärleksdröm. Det tycker mamma är så fint. Men jag kan inte se det fina i en sådan slags kärlek, det erkänner jag. Den är antingen öfver eller under min horisont. Och än mindre kan jag förstå tjusningen af att bli hyllad och omhuldad af en man, som jag *måste* förakta. Maria visste mycket väl, att hennes man var en drinkare och hon sörjde stillatigande ihjäl sig öfver hans förfall, men ändå — ändå — älskade hon honom lika mycket! Mamma påstår, att hon är sant tecknad och att hvad Maria aldrig *sett*, det blef ingen full verklighet för henne, fast den oklara sorgen gnagde på hennes lif.»

»Jag medger visst, att det finns en högre, mer utvecklad och mer eftersträfvansvärd kärlek, men jag förstår henne. Jag har själf en gång älskat lika blindt som hon.» Gustaf tvärtystnade. Han satt midt framför Ida med armarna stödda mot sina knän och tittade rätt ned i golfvet. Han hade blifvit blek. Cigarren

i hans hand hade slocknat. »Minns du, när vi träffades på balen i X-köping?»

»Ja, visst minns jag det,» sade hon. Hon tyckte, att hennes röst låtit så främmande, nästan skälfvande när hon svarade.

»Den dagen var jag lyckligare, än jag nånsin varit sedan — och ändock ser jag nu i denna stund med förakt tillbaka på den lyckan.»

Han berättade henne sin förlofningshistoria och han sade henne, att hon var den enda, för hvilken han nånsin omtalat den. Han hade aldrig trott, att han skulle kunna meddela någon allt hvad den inneburit för honom, och dock hade han nu gjort det. — Han såg upp på Ida. Det kom något ömt i hans blick, som Ida kände nästan som en smekning. En lätt rodnad drog hastigt öfver hennes ansikte. Hon tittade bort, men förnam att hans blick följde henne, det kändes så underligt. — Han satt tyst och iakttog henne och tänkte på att han en gång kunnat finna henne utan charme! Det låg ju hjärta och intelligens i hvar linie i det lilla ansiktet! Det spelade beständigt kring den fina munnen, som aldrig var tätt sluten, utan man såg hvita, jämna tänder skymta mellan de friskt röda läpparna, ögonen voro djupblå, men skiftade allt efter som hennes känslor skiftade, ibland mörkare, ibland ljusare. Näsan var väl formad, kort och rak, men som om den fått ett skämtsamt infall just då den skulle sluta, gjorde den en aldrig så liten pikant, trotsig sväng uppåt. Pannan och hårfästet hade något som tillsammans med blicken gjorde ett sällsynt

rent och klart intryck; det ljusa håret hade en egen stark glans och den tjocka hårflätan hängde till hälften uppknuten nedanför halsen, så att hufvudets form syntes fritt. Gustaf såg allt detta som för första gången: kvinnan hade hittills varit gömd af den icke intagande, käcka kamratligheten i Idas väsen. Var det under hans blick, som kvinnan nu vaknat?

Ja, så var det nog. Men han kunde ej reda hvilken känsla detta medvetande framkallade.

Länge låg Ida vaken den kvällen. Hon såg för sig hans blick, så öm, så innerlig — och det blef så varmt kring hjärtat på henne. — Men så var det som om Adèles hufvud kommit fram som en mörk skuggbild emellan dem. — Och då borrade Ida sitt ansikte djupt ned i kudden och snyftade och grät. Men bäst hon låg där, så var hans blick där igen. Då vände hon på sig, stirrade i taket och tänkte och tänkte. Adèle hade han älskat, Adèle hade han kysst, aldrig skulle han väl komma att tycka om henne! — men blicken, den där blicken? — Ack han hade ju så goda, snälla ögon — det var nog ingenting. Men hon, hon var nog fästad med hela sitt hjärta vid honom — det förstod hon nu så väl. Det var nog så, fast hon inte trott det, inte riktigt tänkt på det förr. Hur skulle det bli nästa gång de råkades? Hon kände sig skygg för att gå till honom mer efter detta. När hon tänkte på samtalet i dag, var det som om hon kommit honom så oändligt mycket närmare, som om något nytt växt upp emellan dem — ett band, som ingen mer än hon själf visste om. Ett band, som

hon icke skulle vilja låta någon märka. Hon mindes hvart ord han sagt — hon hörde hans röst och såg hans blick — nej, det var i alla fall otänkbart!

Det dröjde ovanligt länge till Gustaf kom och hämtade henne igen — han, som brukade komma hvar och hvarannan dag. Han hade haft så brådtom. Och där gingo de bredvid hvarandra på den långa vägen till skogen — det var nästan som om de ej ens haft något att säga hvarandra. Han var så allvarsam, hon så fåordig — kallt blåste det. Och efter en timmes promenad voro de hemma igen vid villan.

Ida skulle läsa kemi på eftermiddagen, läsa riktigt ordentligt — det hade varit si och så med läsningen nu en tid.

Men det var omöjligt att hålla ihop tankarna De kemiska formlerna stodo som tomma, nakna bokstäfver utan betydelse och stirrade på henne. Hon kunde ej komma ifrån detta, att Gustaf i dag varit så olik sig — inte så mycket som ett vänligt ord, inte en blick — nej, det var nog ingen-ingenting! Och så föll hennes hufvud ned mot boken och tårarna smälte ihop:

$NaPO_3 + CuO = NaCuPO_4$ — —!

Efter den dagen förstod hon, att det gällde hennes arbetskraft, hela hennes sinnesro — hon *måste* slå bort dessa tankar — hon måste upphöra med besöken hos Gustaf —. Inte tänkte han på henne annat än som vän och kamrat — visst inte!

*

Ida kände, att hennes mor ej kunde sympatisera med hennes sätt att vara och handla, och därför inte fattade hur Ida hade det inom sig.

Fru Stråhle hade sålunda förebrått Ida hennes vårdslösa toalett och mer och mer kantiga sätt, särskildt alltid när Gustaf var hos dem.

Men Ida hade bland sina många »principer» också den, att det var lågt att behaga en man genom sitt yttre, om hon icke först vunnit honom med sina inre egenskaper, fast hon icke ville säga sin mor detta. Hon hade med flit klädt sig illa, fast det sved i henne. Ty hvad skulle hon inte velat göra för att behaga Gustaf — hon skulle gärna klädt sig tusen gånger om — men hålla fast vid hvad hon trodde riktigt — det *måste* hon!

Hon blef bara enerverad af moderns ibland ömma, ibland misslynta påminnelser och därigenom än mer vresig och tvär. I synnerhet sårades hon, när moderns ogillande af hennes besök hos Gustaf stack fram. Och ändå ville Ida inte säga, att hon nu ej varit där på länge — kanske skulle modern ej heller förstå det?

När Ida omtalat den obehagliga händelsen på gatan, hade fru Stråhle sagt: »Aldrig i hela mitt lif har jag varit utsatt för någon som helst närgångenhet, men så skulle det inte heller ha fallit mig in att springa ute i mörkret — allra minst till en herre.»

Ida fann detta yttrande så hårdt och orättvist, att hon svarade ingenting, men gick in i sitt rum, stängde sin dörr och rufvade länge öfver hvad det ändå är för en trasslig värld vi lefva i!

Det hade alltid varit fru Stråhle en pina att höra Ida tala om hur hon och Gustaf sutto och rökte och pratade om allt möjligt. Hon afskydde att se damer röka — och en sådan förtrolighet var henne olidlig — den tog hennes sinneslugn om dagen — hennes sömn om natten, men hon försökte att ej låtsa om det. Ida hade bland annat berättat, att Gustaf och hon en gång samtalat om hur ett äktenskap skulle gestalta sig, där äfven hustrun ägnade sig åt en yttre verksamhet. Gustaf hade inte funnit den gåtan svårlöst — det var väl inte omöjligt att få en duglig kokerska först och främst? — Nej, maten tyckte inte Ida var det värsta — men barnet — alla gifta ville väl ha minst ett barn och det måste helt och hållet taga ett år eller så från en verksamhet utomhus för modern? — men det ville förstås hvarje kvinna nog offra för en sådan glädje. Och så resonnerade de och funderade och kommo till det lyckliga resultat, att med god vilja å ömse sidor och med åtskilliga förenklingar af gängse sed, skulle det nog kunna låta sig göra för hustrun, att ägna det mesta af sin tid och sina tankar åt en verksamhet utomhus — i synnerhet om makarna hade samma lefnadsyrke, så att de kunde hjälpa hvarandra. Det kom nog inte så mycket an på att barnet skulle ha sin mor hos sig hvart ögonblick, som inte mer att modern var en riktig mor, då hon var hos sitt barn — och att fadern icke skulle så som det vanligen tillgår, undandraga sig all vård och omtanke om barnet.

Fru Stråhles absoluta tystnad lät Ida känna hennes missnöje med detta och liknande samtal. Men

Ida visste icke att, när modern närmare besinnade saken, fann hon det noga taget riktigt, att unga nutidsmänniskor undersökte hvar skrymsla i hvarandras och sitt eget inre och inte blindvis bundo sig för lifvet. Hon skulle ju ej velat se dem konventionelt umgås med hvarandra under ytliga nöjen och kurtis. De lärde ju verkligen på detta sätt grundligt känna hvarandra, och det var ju hufvudsaken ändå? Men det var så plågsamt att tänka på, hur folk skulle tala illa om Ida och misstyda hvad hon gjorde. Emellertid, det var ej annat än att tåla och lugna sig och genomgå denna skärseld, det insåg hon — fast svårt var det — och illa nog hade hon visat sitt missnöje. Hon fick ångra det, ty Ida blef blott än mindre meddelsam, hvilket ökade fru Stråhles oro och bekymmer. Hvarför skulle hon jämt stötas af detta, hon fann ofint i sättet, när hon dock var med om det hufvudsakliga? Hon tyckte också, att lifvet var svårt att reda.

Ida hade hållit sitt beslut att icke gå till Gustaf, men en eftermiddag upptäckte hon, att hon glömt lämna honom tillbaka en bok, som han bedt henne att återfå snart. Hon fick väl springa upp till honom med den ändå — men hon skulle ej sätta sig ned — bara lämna den!

Gustaf var hemma. Taklampan var tänd öfver skrifbordet. Han såg gladt öfverraskad ut, när hon kom in. »Nej, se Ida! Det var längesedan du var här,» sade han.

»Ja, jag har haft så brådtom med kemin,» svarade hon. Men hon rodnade vid tanken på att det

var en half osanning. Och hon kände sig nu tafatt och blyg att vara hos Gustaf. —

»Sitt ned,» sade han och satte fram en stol vid skrifbordet.

Hon tyckte det skulle se så besynnerligt ut för Gustaf, om hon svarade nej, så hon satte sig, men sade: »Jag får allt skynda mig hem.»

Han såg så allvarsam ut. Hon kände att han såg på henne länge, länge. Hon vågade ej titta upp. Hjärtat bultade så det kunde sprängas —. Slutligen räckte han fram sin hand öfver bordet till henne och sade: »Ida?» Hon såg upp och, när hon lade sin hand i hans, visste hon att det var för lifvet! De sprungo upp och voro i ett nu i hvarandras armar. Hon grät och skrattade om hvartannat. De ville aldrig skiljas. — — —

Men slutligen kände hon att hon måste hem till sin mor. Och Gustaf skulle strax komma efter.

Bitvis halfsprang Ida — och väl hemkommen kastade hon sig först om moderns hals, så hufvudstupa på soffan, där hon gömde ansiktet i kudden och bara snyftade och grät hejdlöst, utan att få fram ett ord till svar på moderns frågande: »Ida, Ida, mitt barn? Hvad har händt?» Var det glädje, var det sorg? Fru Stråhle visste ingenting, förrän Ida steg upp, torkade ögonen, satte sig i sin mammas knä och berättade med stigande solsken i sitt ansikte hur allt varit, hur hon länge vetat, att hon aldrig kunde tycka om någon annan än Gustaf, hur angelägen hon varit om att dölja det i den tro, att hennes kärlek var obesvarad. Vissheten

hade slagit ned som en blixt öfver henne. — Nu var det som en dröm alltsammans!

På samma gång Ida var glad och öfverlycklig var hon gripen af det stora ansvaret, det djupa allvaret i att binda sig för lifvet, men hon visste, att hon hade inte *kunnat* göra annorlunda, att hon var jublande, stormande lycklig och att deras kärlek var den stora, den äkta! Det fanns ej fruktan, ej tvekan i hennes själ. Hon satt med armen om moderns hals och stirrade ut i rummet — —.

Fru Stråhle tänkte tillbaka på hur annorlunda hon tog samma steg — hur omedvetet, hur drömlikt! Allt emellanåt tryckte Ida sitt hufvud intill sin mors och hviskade: »Mamma, jag är så lycklig, så gränslöst lycklig! Säg då något mamma! Är du inte glad?»

Jo, fru Stråhle *var* glad — hon *var* lycklig åt sitt barns lycka — men hon grät — ty hon kunde ej annat.

Så skulle då hennes enda, älskade barn få upplefva och erfara, hvad hon själf aldrig fått — bara drömt om hela lifvet. Och *en* gång, en oförgätlig gång sett för sina ögon, som en fjärran hägring — den skönaste syn lifvet bjudit henne — —

Och så jagade hon bort sitt vemod och sina tårar och tände alla ljus i kronan och alla lampor. — Gustaf skulle ju komma!

6000185928
Göteborgs universitetsbibliotek